

St.u.RG.

406

Shewcley
in Duxen

SE

IVLII PAULI
SENTENTIARVM
RECEPTARVM

AD FILIVM

LIBRI QVINQVE

EX BREVIARIO ALARICIANO.

IN VSVM PRAELECTIONVM EDIDIT,
CVM EDITIONE PRINCIPE CONTVLIT,
INDICEM EDITIONVM
OMNIVM CORPORIS IVRIS CIVILIS
FONTIVM

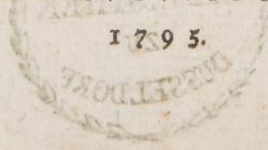
ADIECIT

GVSTAVVS HVGO

Prof. Gött.

BEROLINI,
Impensis AVGVSTI MYLII.

1795.

SENTENTIAM
RECEPTARUM

AD PHILIP
LIBRI QVINQUE

IN BIBLIOTHECA ALEXANDRINA

St. u. R. G.

IN VNUM RELECTIUM EDITUM

QUM EDITIONE IN SE CONTINE

406

INDICEM EDITIONUM

OMNIVM EORUM IURIS CIVILIS

34

FONTIVM

AD PHILIP

GUSTAVVS HAGO

1808

1372 571 01

Quo con
Vlpi
edici, eod
petendam
ris, quam
fere fosp
omnino
& recite
non opus
meruisse p
ganum te
paucissim
& recenbio
tatione C
commenta
& pessimo
tus vel ali
esse satis e

Quo consilio iam ante aliquot annos
VLPiani aurea prorsus fragmenta
edidi, eodem nunc & PAULUM typis re-
petendum curavi, qui quanquam mino-
ris, quam ille sinceri iuris antiqui vnicus
fere sospitator, pretii sit, dignus tamen
omnino videtur, qui & legatur a studiosis
& recitetur ab antecessoribus. Venia
non opus esse, sed laudem me aliquam
meruisse putarem, si vel solum Schultin-
gianum textum ex magno volumine ad
paucissimas plagulas reduxissem, omissis
& recentiorum commentariis & interpre-
tatione Gothici compilatoris, omnium
commentariorum antiquissimo quidem sed
& pessimo, omissis & iis, quae, ex Pande-
ctis vel aliunde conquisita, PAULI membra
esse satis constat, quae tamen locum suum

ex

ex sola coniectura fortiuntur. Puras & genuinas *receptas sententias* fisto, si non eas, quas edidit PAULUS, eas certe quas Gothi ex eo descriperunt. Fragmenta ex Codice Vefontino a CUIACIO eruta retinui, quod codicem hunc a compilatione Gothorum diuersum fuisse affirmare non audeo. Asteriscum Vefontinis hisce a SCHULTINGIO praefixum seruaui & singulis sententiis addidi.

Verum enim vero habet quoque editio nostra quaedam, quibus eam viris doctis, licet iam possideant SCHULTINGIUM ipsum, neque de PAULO lectionibus academicis illustrando solliciti sint, commendatum iri spero. Editionem enim principem, qua caruit SCHULTINGIUS, contuli, quae in ea prorsus deessent binis asteriscis notauit, quae, non dicam meliora, (id enim fere nunquam contigit, neque contingere potuit cum ante SCHULTINGIUM multi ea vti sint) sed alia tamen, certe non oppido falsa in editione principe legerentur, in notas conieci litera B. (*Bochardiana*) insignita. In iisdem potissimum locis notata est lectio editionis S. (*Sichardianae n. 3.*) — C. (*Cuiacianae n. 13.*) — L. (*Lugdunensis n. 17.*) — P. (*Parisiensis n. 34.*) — G. (*Geneuensis n. 35 & 38.*) — R. (*Ritters-*

(*Rittershusianae n. 39.*) quam vel ipsis libris
vel SCHULTINGII notis debeo.

In recensendis hisce editionibus ita
versatus sum, adiutus praesertim biblio-
thecae academicae diuitiis, vt non modo
ea, quae PAULUM nostrum spectant, cura-
rem, sed omnes eiusdem generis & argu-
menti reliquias iuris Romani antiqui con-
iungerem. Fecerunt id plerique editores,
itaque si quis in historiam litterariam vni-
us ex his fontibus vel supplementis inqui-
ret, non poterit non multum ad notitiam
reliquorum profecisse. Neque adeo per-
fecta haec omnia ab aliis mihi visa sunt,
vt religioni mihi ducendum esse putarem
addere sat modico volumini aliquot pla-
gulas. Quin potius gratum viris doctis
opus me suscepisse arbitror, cum habeant
iam, ad quod addant bibliothecarum
possessores scrutatoresque. Via quoque,
hac certe ex parte, munita erit consilio,
quod tantis premitur difficultatibus, hac
nostra praesertim aetate, tantam tamen
iurisprudentiae vtilitatem feret, vt pro
virili id promouere omnes debeamus,
editioni nimirum, quam manualementem
vniversorum corporis iuris civilis fontium s.
supplementorum, quibus licet nemo fere
iuris

juris studiosus carere possit, eorum tamen comparatio vel a casu quodam satis raro pendet, vel hominem bene numatum postulat. Sed de hac re dicendi alibi locus erit.

Scribendam Gottingae mense Aprili
MDCCLXCV.

INDEX

INDE

- L
- 1 De pñis
 - 2 De cogit
 - 3 De procu
 - 4 De negr
 - 5 De calum
 - 6 A De figu
 - 6 B De rea in
 - 7 De tnegri re
 - 8 De dolo in
 - 9 De minorb
 - 10 De plus p
 - 11 De iudic
 - 12 De iudic
 - 13 A De iud

L

- 1 De rebus
- 2 De rebus

INDEX TITVLORVM

LIBER PRIMVS.

1 De pactis & conventionibus	p. I	13 B Si hereditas vel quid aliud petatur	10
2 De cognitoribus	2	14 De via publica	ib.
3 De procuratoribus	3	15 Si quadrupes pauperem fecerit	II
4 De negotiis gestis	ib.	16 Finium regundorum	ib.
5 De calumniatoribus	4	17 De seruitutibus	12
6 A De fugitiuis	ib.	18 De familia erciscunda	ib.
6 B De reis institutis	5	19 Quemadmodum actiones per inficiationem duplicentur	13
7 De integri restitutione	ib.	20 De fideiuffore & sponfore	ib.
8 De dolo malo	6	21 De sepulchris & lugendis	ib.
9 De minoribus XXV annorum	7		
10 De plus petendo	8		
11 De satisfando	ib.		
12 De iudiciis omnibus	9		
13 A De iudicato	ib.		

LIBER SECVNDVS.

1 De rebus creditis & iurando	2	2 De pecunia constituta	ib.
16	* 4	3 De contractibus	17
		4 De	

4 De commodato & de- posito pignore fiducia- ne	ib.	21 B De dotibus	31
5 De pignoribus	18	22 De pactis inter virum & vxorem	ib.
6 De exercitoribus	19	23 De donationibus inter virum & vxorem	32
7 Ad legem Rhodiam	ib.	24 De liberis agnoscendis	33
8 De infistoribus	20	25 Quemadmodum filii sui iuris efficiantur	34
9 De in rem verso	ib.	26 De adulteriis	35
10 De SC. Macedoniano	21	27 De excusationibus tu- torum	37
11 Ad SC. Velleianum	ib.	28 De potioribus nomi- nandis	ib.
12 De deposito	ib.	29 Qui potiores nomi- nare non possint.	ib.
13 De lege commissoria	22	30 Ad orationem D. Se- ueri	38
14 De viuris	23	31 De furtis	ib.
15 De mandatis	24	32 De operis libertorum	42
16 Pro socio	25		
17 De empto & vendito	ib.		
18 De locato & conducto	27		
19 De nuptiis	28		
20 De concubinis	29		
21 A De mulieribus, quae se feruis alienis iunxe-			

LIBER TERTIVS.

1 De Carboniano edicto	43	5 De SC. Silianiano	48
2 De bonis liberti	ib.	6 De legatis	50
3 De lege Fabiana	44	7 De mortis causa dona- tionibus	62
4 A De testamentis	ib.	8 Ad legem Falcidiam	63
4 B De institutione here- dum	46		

LIBER QVARTVVS.

1 De fideicommissis	64	9 Ad SC. Tertullianum	73
2 De SC. Trebeliano	66	10 Ad SC. Orphitianum	75
3 De SC. Pegasiano	ib.	11 De gradibus	ib.
4 De repudianda heredi- tate	67	12 De manumissionibus	78
5 De inofficiosi querela	ib.	13 De fideicommissis liber- tatibus	79
6 De vicefina	69	14 Ad legem Fufiam Ca- niniam	80
7 De lege Cornelia	70		
8 De intestatorum succes- sione	71		

LIBER QUINTVS.

1	De liberali causa	82	22	De seditiosis	108
2	De vsucapione	83	23	Ad legem Corneliam
de sicariis & veneficis	109
3	De his quae per tur-
bam fiunt	84	24	Ad legem Pompeiam
de parricidiis	112
4	De iniuriis	85	25	Ad legem Corneliam
testamentariam	ib.
5 A	De effectu sententia-
rum & finibus litium	89	26	Ad legem Juliam de
vi publica & priuata	115
5 B	De rebus auctoritate
iudicis possidendis	91	27	De lege Julia Pecula-
tus	117
6	De interdictis	ib.	28	Ad legem Juliam re-
petundarum	ib.
7	De obligationibus	95	29	Ad legem Juliam ma-
iestatis	ib.
8	De nouationibus	96	30 A	Ad legem Juliam
ambitus	118
9	De stipulationibus	ib.	31	De poenis militum	ib.
10	De contrahenda aucto-
ritate	97	32	Quando appellandum
fit	119
11	De donationibus	98	33	De cautionibus & poe-
nis appellationum	ib.
12	De iure fisci & populi	99	34	De dimissoriis literis	120
13	De delatoribus	101	35	De reddendis causis ap-
pellationum	121
14	De quaestionibus ha-
bendis	ib.	36	Post prouocationem
quid obseruandum fit	ib.
15	De testibus	102	37	De meritis appellatio-
num	122
16	De seruorum quaestio-
nibus	103			
17	De abolitionibus	105			
18	De abactoribus	ib.			
19	De sacrilegis	106			
20	De incendiariis	ib.			
21	De vaticinatoribus &
mathematicis	107			

LIBER V

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

LIBER

JULI
ENTENTIAN
AD
LIBER
TV
De Pañu

De his reb
tranſige
gatio ſolum
inrachibus pa
ſſolvitur: & li
pone tamen c
ſuliana ſupule

a) Conventio
b) Loco huius
verba: Om
one, licet
ſchönberg
faciunt.

JVLII PAULI
SENTENTIARVM RECEPTARVM
AD FILIVM
LIBER PRIMVS.

TITVLVS I.

De Pactis & a) Conventionibus.

De his rebus pacisci possumus, de quibus ^{*1*} transigere licet: ex his enim pacti obligatio solummodo nascitur. *b)* In bonae fidei ^{*2*} contractibus pactum conventum alio pacto dissolvitur: & licet exceptionem pariat, replicatione tamen excluditur. Pacto convento ^{*3*} Aquiliana stipulatio subjici solet: sed consultius est,

a) Conuentis B.

b) Loco huius sententiae in B. et S. posita sunt verba: Omne pactum posteriore pacto dissolvitur, licet pariat exceptionem, quae apud Schultingium partem priorem interpretationis faciunt.

est, huic poenam quoque subungere: quia, rescisso quoquo modo pacto, poena ex stipulatu
 4. repeti potest. Neque contra leges, neque contra
 5. bonos mores pacisci possumus. a) De rebus litigiosis et convenire, & transigere possumus. Post rem judicatam pactum, nisi donationis causa interponatur, servari non oportet b).

TIT. II.

De c) Cognitoribus.

1. Omnes infames, qui postulare prohibentur, cognitores fieri non possunt, etiam
2. volentibus adversariis. Feminae in rem suam cognitoriam operam suscipere non prohiben-
3. tur. In rem suam cognitor procuratorve ille
4. fieri potest, qui pro omnibus postulat. Actio iudicati non solum in dominum aut domino, sed etiam heredi & in heredem datur.

TIT.

a) Sequitur apud Schultingium sententia huic fere similis, numero suo non distincta, ex Consultatione. — Pars prior sententiae sequentis abest a B. & S.

b) potest B. & S. Sequuntur apud Schultingium sententia 6 & 7 ex Consultatione.

c) Procuratoribus & c. B. — de curatoribus & c. S. — Sententias huius tituli B. miscet sequenti, hoc ordine III, I. III, 2. II, 1.

* TIT. III.

De Procuratoribus.*

Mandari potest procuratio praesentibus, & 1. nudis verbis, & per literas, & per nuncium & apud acta Praesidis & magistratus. 2. a) Procurator aut ad litem, aut ad omne negotium, aut ad partem negotii, aut ad res administrandas datur.

TIT. IV.

De Negotiis gestis.

Qui negotia aliena gerit, & bonam fidem, 1. & exactam diligentiam rebus ejus, pro quo intervenit, praestare debet. Tutor post finitam tutelam, si in administratione duret, actione negotiorum gestorum pupillo, vel curatori ejus tenebitur. Si pecuniae quis negotium gerat, usuras quoque totius temporis praestare cogitur: & periculum eorum nominum, quibus collocavit, agnoscere, si litis tempore solvendo non sint: hoc enim in bonae fidei judiciis servari convenit. Mater, quae 4. filiorum suorum rebus intervenit, actione negotiorum gestorum & ipsis, & eorum tutoribus tenebitur. Filiusfamilias, aut servus, si 5. negotium alicujus gerat, in patrem dominumve

a) Procuratori audientia ad omne neg. Sc. B.

6. numve peculio tenus actio dabitur. Si pater, vel dominus servo vel filiofamilias aliena agenda negotia commiserit, in solidum tenebitur.
7. Pater, si emancipati filii res sine ulla exceptione a se donatas administraverit, filio actione
8. negotiorum gestorum tenebitur. Qui cum tutor, curatorve non esset, si pro tutore curatoreve res pupilli adultive administraverit, actione negotiorum gestorum pro tutore curatoreve tenebitur.

TIT. V.

De Calumniatoribus.

1. Calumniosus est, qui sciens prudensque per
2. fraudem negotium alicui comparat. Et in privatis, & in publicis judiciis omnes calumniosi extra ordinem pro qualitate admitti plectuntur.

* TIT. VI. A

*De Fugitivis.**

- *1* Servus a fugitivario comparatus, intra decem annos manumitti contra prioris domini
- *2* voluntatem non potest. Contra decretum Amplissimi ordinis fugitivum in fuga constitutum nec emere, nec vendere permillum est, inrogata poena in utrumque sestertiorum D.
- *3* millium. Limenarchae & stationarii fugitivi

vos deprehenſos recte in cuſtodiam retinent. Magiſtratus municipales ad officium Praefidis *4* provinciae vel Proconſulis comprehenſos fugitivos recte transmittunt. Fugitivi in fundis *5* fiſcalibus quaeri & comprehendi poſſunt. Fugitivi, qui a domino non agnoſcuntur, *6* per officium Praefecti vigilum diſtrahuntur. Intra triennium venditionis agniti fugitivi *7* emptor pretium a fiſco recipere poteſt.

TIT. VI. B

De Reis inſtitutis.

De his criminibus, quibus quis abſolutus 1. eſt, ab eo, qui accuſavit, refricari accuſatio non poteſt. Filius accuſatoris, ſi hoc crimen, 2. quod pater intendit, poſt liberatum reum perſequi velit, ab accuſatione removendus eſt. Crimen, in quo alius deſtitit, vel victus re- 3. ceſſit, alius objicere non prohibetur.

TIT. VII.

De Integri Reſtitutione.

Integri reſtitutio eſt redintegrandae rei vel 1. cauae actio. Integri reſtitutionem Praetor 2. tribuit ex his cauſis, quae per metum, dolum, & ſtatuſ permutationem, & juſtum errorem, & abſentiam neceſſariam, & infirmitatem aetatis geſta eſſe dicuntur. Integri re- 3.

- stitutio plus quam semel non est decernenda:
 4 ideoque causa cognita decernitur. Integri re-
 stitutio aut in rem competit, aut in perso-
 nam. In rem actio competit, ut res ipsa,
 qua de agitur, revocetur. In personam, aut
 quadrupli poena intra annum, vel simpli
 5. post annum peti potest. Si aliquis, ut se de
 vi latronum, vel hostium, vel populi libera-
 ret aliquid mancipavit, vel promisit, ad me-
 tum non pertinet: mercedem enim depulsi
 6. metus tribuit. Servus per metum mancipa-
 tus quicquid adquisierit, vel stipulatus sit, ei
 7. acquirit, qui vim passus est. Vis est major
 8. rei impetus, qui repelli non potest. Qui
 quem a) domo inclusit, ut sibi rem mancipa-
 ret, aut promitteret, extorsisse mancipatio-
 9. nem videtur. Qui quem ferro vinxit, ut sibi
 aliquid traderet vel venderet, vim intulisse
 10. videtur. Qui in carcerem quem detrusit, ut
 aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc cau-
 sam factum est, nullius momenti est.

TIT. VIII.

De Dolo Malo.

1. **D**olus malus b) est, cum aliud agitur, ali-
 2. ud simulatur. Si qui dolum aut metum ad-
 hi-

a) in d. B.

b) malus abest a B. vti in rubro: malo.

hibuit, ut res ad alium transfiret, uterque de vi & dolo actione tenebitur.

TIT. IX.

De Minoribus XXV. annorum.

Minor XXV. annorum si aliquod flagitium 1. admiserit, quod ad publicam coercitionem spectet, ob hoc in integrum restitui non potest. Qui minori mandavit, ut negotia sua 2. agat, ex ejus persona in integrum restitui non potest: nisi minor sua sponte negotiis ejus intervenerit. Si major effectus rem, quam 3. minor egit, facto a) vel silentio comprobavit, adversus hoc quoque in integrum restitui frustra desiderat. Si minor minori heres exi- 4. stat, heres ex sua persona, non ex defuncti in integrum restitui potest. Minor se in his, 5. quae fidejussit, vel fidepromisit, vel sponndit, vel mandavit, in integrum restituendo, reum principalem non liberat. Qui sciens 6. prudensque se pro minore obligavit, si id consulto consilio fecit, licet minori succurratur, ipsi tamen non succurretur. Minor ad- 7. versus emptorem in integrum restitutus, pretio restituto fundum recipere potest. Fructus enim in compensationem usurarum penes emptorem remanere placuit. Minor adver- 8. sus

a) pacto B. & P.

fus distractiones eorum pignorum & fiduciarum, quas pater obligaverat, si non ita, ut oportuit, a creditore distractae sint, restitui in integrum potest.

TIT. X.

De plus petendo.

1. **C**ausa cadimus aut loco, aut summa, aut tempore, aut qualitate. Loco *a*), si alibi: summa, si plus, quam damus, petimus: tempore, repetendo ante tempus: qualitate, ejusdem speciei rem meliorem postulantes.

TIT. XI.

De Satisfadando.

1. **Q**uoties hereditas petitur, satisfatio jure desideratur: & si satisfatio non detur, in petitorum hereditas transfertur. Si petitor satisfadare noluerit, penes possessorem possessio remanet: in pari enim causa potior est possessor. Vsufructuarius de utendo usufructu satisfadare debet, se perinde usurum, ac si ipse paterfamilias uteretur.

TIT.

a) Loco alibi, summa plus, tempore repetendo *n.*
r. B. Ita fere & Consult. §. V.

TIT. XII.

De Judiciis omnibus.

Hi, qui falsa rescriptione usi fuerint, lege 1.
Cornelia de falsis puniuntur. Ex his, qui *2*
ancillam corrumpit alienam, aliam reformare
cogendus est. Qui falsum nesciens allegavit, 3.
falsi poena non tenetur. In caput domini, 4.
patronive nec servus, nec libertus interrogari
potest. Praegnantem neque torqueri, neque *5*
damnari, nisi post editum partum possunt.
Qui rescriptum a Principe falsa allegatione *6*
elicuerint, uti eo prohibentur. Qui de se 7.
confessus est, in alium torqueri non potest,
ne alienam salutem in dubium deducat, qui
de sua desperavit.

TIT. XIII. A

De Judicato.

Qui exhibiturum se aliquem iudicio caverit, 1.
mortuo eo, pro quo caverat, periculo cau-
tionis liberatur. Filiusfamilias iussu patris 2.
manumittere potest; matris non potest. Is, 3.
qui album raserit, corruperit, sustulerit, mu-
taverit, quidve aliud propositum edicendi
causa turbaverit, extra ordinem punietur.
Si id, quod emptum est, neque tradatur, ne- 4.
que mancipetur, venditor cogi potest, ut tra-
dat, aut mancipet. Deteriorem servum facit, 5.
A 5 qui

qui fugam suaserit, & qui furtum, & qui
6. mores ejus corpufve corruerit. Qui ancil-
lam alienam virginem immaturam corruerit,
poena legis Aquiliae tenebitur.

* TIT. XIII. B

*Si hereditas, vel quid aliud petatur. **

1. In petitione hereditatis ea veniunt, quae de-
functus mortis tempore reliquit; a) vel ea,
quae post mortem ante aditam hereditatem
2. ex ea adquisita sunt. Possessor hereditatis pre-
tia earum rerum, quas dolo alienavit, cum
3. usuris praestare cogendus est. Rerum ex he-
reditate alienatarum aestimatio in arbitrio peti-
toris consistit. Petitio hereditatis, cujus de-
functus litem non erat contestatus, ad here-
dem non transmittitur b).

TIT. XIV.

De Via publica.

1. Qui viam publicam exaraverit, ad munitio-
nem ejus solus compellitur.

TIT.

a) *ut B.*

b) *Sequuntur sententiae quinque ex Consulta-
tione.*

Si
Si quadrup
dedit, q
actio datur.
est, aut qua
lege Publ
bellam in ea
legem Praetor
sive propter e
cum fuerit, p
actio in dem
tione si ex eo
lis e). Ei,
vel quancuq
prioraverit
in ejus de
datur.

In eum, qu
amoverit, e

a) quatuor
b) Pefol
c) Verba

TIT. XV.

Si quadrupes pauperiem fecerit.

Si quadrupes pauperiem fecerit, damnumve **I.** dederit, quidve depasta sit, in dominum actio datur, ut aut damni aestimationem subeat, aut quadrupede *a)* cedat: quod etiam lege Pefulania *b)* de cane cavetur. Feram **2.** bestiam in ea parte, qua populi iter est, colligari Praetor prohibet. Et ideo sive ab ipsa, sive propter eam ab alio alteri damnum datum fuerit, pro modo admissi extra ordinem actio in dominum vel custodem datur: maxime si ex eo homo perierit, vel fuerit laesus *c)*. Ei, qui irritatu suo feram bestiam, **3.** vel quamcunque aliam quadrupedem in se proritaverit, eaque damnum dederit, neque in ejus dominum, neque in custodem actio datur.

TIT. XVI.

Finium regundorum.

In eum, qui per vim terminos dejecerit, vel **1.** amoverit, extra ordinem animadvertitur.

Tit.

Tit.

a) quadrupedem tradat B. al. dedat.

b) Pefolonia B.

c) Verba *v. f. l.* absunt a B. & P.

TIT. XVII.

De Servitutibus.

1. **V**iam, iter, actum, aquaeductum, qui biennio usus non est, amisisse videtur: nec enim ea ufucapi possunt, quae non utendo
2. amittuntur. Servitus hauriendae aquae, vel deducendae, biennio omissa intercidit, & biennio usurpata recipitur.

TIT. XVIII.

De Familia herciscunda.

1. **A**rbitrarius familiae herciscundae plus quam semel dari non potest: & ideo de his, quae divisa eo iudicio non sunt, communi dividundo arbitrarius postulatus partietur. De omnibus rebus hereditariis iudex cognoscere debet, celebrata divisione, ut semel de omnibus pronuntiet. Iudici familiae herciscundae convenit, ut ea, quae quis ex communi accepit, ipsa, aut aestimationem eorum repraesentet,
- * 2. ut inter coheredes dividi possint. Iudex familiae herciscundae nec inter paucos coheredes, sed inter omnes dandus est: alioquin
- * 3. inutiliter datur. Omnes res, quae sociorum sunt, communi dividundo iudicio inter eos separantur,

TIT.

TIT. XIX.

*Quemadmodum actiones per inficiationem
duplantur.*

Quaedam actiones si a reo inficiantur, du- I.
plantur: velut iudicati depensi, legati per
damnationem relictī, damni injuria legis
Aquilīae, item de modo agri, cum a vendi-
tore emptor deceptus est. Ex his causis, *2*
quae inficiatione duplantur, pacto decidi non
potest.

TIT. XX.

De Fidejussore & Sponsore.

Inter fidejussores ex edicto Praetoris, si sol- I.
vendo a) sint, licet singuli in solidum tene-
antur, obligatio dividetur.

TIT. XXI.

De Sepulchris & Lugendis.

Ob incursum fluminis, vel metum b) rui- I.
nae, corpus jam perpetuae sepulturae tradi-
tum, solennibus redditis sacrificiis, per no-
ctem in alium transferri locum potest. Cor- 2.
pus in civitatem inferri non licet, ne fune-
sentur sacra civitatis: & qui contra ea fece-
rit,

a) sit sponsor B.

b) ruinae abest a B.

- * 3. rit, extra ordinem punitur. Intra muros civitatis corpus sepulturae dari non potest, vel
- * 4. ustrina fieri. Qui corpus perpetuae sepulturae traditum, vel ad tempus alicui loco commendatum nudaverit, & Solis radiis ostenderit, piaculum committit: atque ideo, si honestior sit, in insulam; si humilior, in metallum dari solet. Qui sepulchrum violaverint, aut de sepulchro aliquid sustulerint, pro personarum qualitate, aut in metallum
- * 6. dantur, aut in insulam deportantur. Qui sepulchrum alienum effregerit, vel aperuerit, eoque mortuum suum alienumve intulerit, sepulchrum violasse videtur. Vendito fundo religiosa loca ad emptorem non trans-eunt, nec in his jus inferre mortuum habet.
- * 8. Qui monumento inscriptos titulos eraserit, vel statuam everterit, vel quid ex eodem traxerit, lapidem columnamve sustulerit, sepulchrum violasse videtur. In eo sarcophago vel solo, ubi corpus jam depositum est, aliud corpus inferri non potest: & qui intulerit, reus sepulchri violati postulari potest.
10. a) Qui alienum mortuum sepelierit, si in funus ejus aliquid impenderit, recipere id ab herede, vel a patre, vel a domino potest.
- * 11. Maritus id, quod in funus uxoris impendit, ex dote retinere potest. Neque juxta monumentum, neque supra monumentum habi-

a) Hanc sententiam B. post 15 ponit.

habitandi jus est: ad tactu enim conversationis humanae piaculum admittitur: & qui contra ea fecerit, pro qualitate personae vel opere publico, vel exilio multatur. Pa.^{*} 13. rentes & filii majores sex annis anno lugeri possunt: minores mense: maritus decem mensibus: & cognati proximioris gradus octo. Qui contra fecerit, infamium numero habetur. Qui luget, abstinere debet a conviviiis, ornamentis, a) purpura, & alba veste. 14. Quidquid in funus erogatur, inter aes alienum primo loco deducitur. b) 15.

a) purpura abest a B.

b) Sequitur apud Schultingium sententia 16, sed cui perperam numerus adscriptus est, cum ea solis Digestis debeat.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS I.

De Rebus creditis & Jurejurando.

1. In pecuniariis causis si alter ex litigatoribus jusjurandum deferat, audiendus est: hoc enim & compendio litium, & aequitatis ratione provisum est. Deferre jusjurandum prior actor potest: contrarium autem de calumniis jusjurandum reo competit. Si reus cum jurare velit, actor illi necessitatem jusjurandi remittit, & hoc liquido appareat, actio in eum non datur. Heredi ejus, cum quo contractum est, jusjurandum deferri non potest, quoniam contractum ignorare potest.
5. a) Si qui debitum quocunque modo confessus docetur b), ex ea re creditori actio non datur, sed ad solutionem compellitur.

TIT. II.

De Pecunia constituta.

1. Si id, quod mihi Lucius c) Titius debet, soluturum te constituas, teneris actione pecuniae constitutae.

a) Ei B. S.

b) Dicitur S.

c) abest Titius a B. C.

TIT.

TIT. III.

De Contractibus.

Stipulatio est verborum conceptio, ad quam **1.** quis congrue interrogatus respondit: velut, SPONDES? SPONDEO: DABIS? DABO: PROMITTIS? PROMITTO: FIDEI TVAE ERIT? **a)** FIDEI MEAE ERIT. Et tam pure, quam sub conditione concipi potest.

TIT. IV.

De Commodato, & Depofito pignore, Fiduciave.

Quidquid in rem commodatam ob morbum, **1.** vel aliam rationem impensum est, a domino recipi potest. Si facta incendio, ruina, nau- **2.** fragio, aut quo alio **b)** simili casu res commodata amissa sit, **c)** non tenebitur eo nomine is, cui commodata est: nisi forte cum posset rem commodatam salvam facere, suam **d)** praetulit. Servus vel **e)** equus si a latronibus, **3.**

a) Exstant haec verba in B. vti & in C., absunt vero a S. et P. quam ob causam vncis ea inclusit Schulting.

b) finali B.

c) tenebitur eo minime, cui B.

d) abest praetulit a B.

e) ancilla, si pro operis locati sint & secus a l. B.

B

bus, vel in bello, in aliam causam commo-
dati occisi sunt, actio commodati datur: cu-
stodia enim & diligentia rei commodatae pra-
4. standae est. Si rem aestimatam tibi dedero,
ut, ea distracta, pretium ad me deferres, ea-
que perierit, si quidem ego te rogavi, meo
periculo perit: si tu de vendenda promissisti,
tuo periculo perit.

TIT. V.

De Pignoribus.

1. **C**reditor si simpliciter sibi pignus depositum
distrahere velit, ter ante denunciare debitori
suo debet, ut pignus luat, ne a se distraha-
2. tur. Fetus, vel partus ejus rei, quae pignori
data est, pignoris jure a) non tenetur, nisi
hoc inter contrahentes convenerit.
3. Compensatio debiti ex pari specie, & causa
dispari admittitur: velut si pecuniam tibi de-
beam, & tu mihi pecuniam debeas, aut frumen-
tum, aut cetera hujusmodi, licet ex diverso
contractu, compensare, vel deducere debes.
Si totum petas, plus petendo causa cadis.

TIT.

a) retinetur B.

a) non recepit
b) Levantibus
c) hoc fecit
d) Jura B.

De Exercitoribus. Ad legem Rhodiam. 19

TIT. VI.

De Exercitoribus.

Filiusfamilias, si voluntate patris navem **1.** exerceat, patrem in solidum ob ea, quae
a) salva receperit, obligat.

TIT. VII.

Ad legem Rhodiam.

Si levandae navis gratia iactus mercium **1.** factus est, omnium contributione sarcitur, quod pro omnibus datum est. *c)* Jactu navis **2.** levata si perierit, extractis aliorum per urinatores mercibus, ejus quoque rationem haberi placuit, qui merces salva nave iactavit. **3.** Nave vel arbore vi tempestatis amissa, vectores ad contributionem non tenentur, nisi ipsis arborem salutis causa eruentibus nave salva sit. Levandae navis gratia merces in scapham **4.** transjectas, atque ideo amissas intributione earum, quae in nave salvae *d)* erunt, resciri convenit. Nave autem perditae, conservatae cum mercibus scaphae ratio non habetur. Collatio intributionis ob iactum salva nave **5.** fieri debet.

TIT.

a) solvere ceperat B.

b) Levandae n. gr. iactus cum m. f. est B.

c) haec sententia post sequentem posita est in B.

d) sunt B. C. & R.

T I T. VIII.

De Institoribus.

1. Sicut commoda sentimus ex actu praepositi institoris, ita & incommoda sentire debemus. Et ideo a) qui servum sive filium filiamve familias, sive ancillam praeposuit negotiis, vel mercibus exercendis, eorum nomine in solidum convenitur. b) Si quis pecuniae foenerandae, c) agroque colendo, condendis vendendisque frugibus praepositus est, ex eo nomine, quod cum illo contractum est, in solidum fundi dominus obligatur: nec interest,
3. servus an liber sit. Quod cum discipulis eorum, qui officinis vel tabernis praesunt, contractum est, in magistros vel institores tabernae in solidum actio dabitur.

T I T. IX.

De in rem verso.

1. Servus vel filiusfamilias si acceptam pecuniam in rem patris vel domini verterit, hoc modo, agrum, puta, colendo, domum fulciendo, mancipia vestiendo, mercando, vel creditori solvendo, vel quid tale faciendo, de in

a) in eum, qui B.

b) hic B. titulum de institoribus habet.

c) vel agro C.

in rem verso in solidum vel patrem a) vel dominum obligat: si tamen ob hanc causam pecunia data sit.

T I T. X.

De Senatusconsulto Macedoniano.

Qui filiosfamilias contra interdictum Amplif. i. simi ordinis pecuniam mutuam crediderit, post mortem patris, ex eo, quod vivo patre credit, cum eo agere non potest.

T I T. XI.

Ad Senatusconsultum Vellejanum.

In omni genere negotiorum & obligationum, i. tam pro viris, quam pro feminis intercedere mulieres prohibentur. Mulier, quae pro 2. tutoribus filiorum suorum indemnitatem promisit, ad beneficium Senatusconsulti non pertinet.

T I T. XII.

De Deposito.

b) **S**i sacculum, vel argentum signatum depositum fuerit, & is, penes quem depositum fuit, invito contrectaverit, & depositi, & furti actio

a) *vel dominum abest a B.*

b) Reliquae huius tituli sententiae ex Collatione descriptae sunt.

7. actio mihi in eum competit. In iudicio depositi ex mora fructus veniunt, & usurae rei
 12. depositae postulantur. In causa depositi compensationi locus non est, sed res ipsa reddenda est.

TIT. XIII.

De Lege Commissoria.

1. **D**ebitor distractis fiduciis a creditore de super-
 2. fluo adversus eum habet actionem. Quidquid creditor per fiduciarium servum quaesivit, fortem debiti minuit. Debitor creditori fiduciam vendere non potest; sed aliis, si velit, vendere potest: ita, ut ex pretio ejusdem pecuniam offerat creditori, atque ita remancipatam sibi a) emptori praestet. Si per suppositam personam creditor pignus suum invito debitore comparaverit, emptio non videtur: & ideo quandoque lui potest: ex hoc enim causa pignoris vel fiduciae finiri non potest.
 5. Si inter creditorem & debitorem convenerit, ut fiduciam sibi vendere non liceat, non solvente debitore, creditor denunciare ei solenniter potest, & distrahere: nec enim b) ex tali conventionem fiduciae actio nasci potest.
 6. c) Si creditor rem fiduciae datam uni ex heredibus

a) rem e. B. C. P.

b) in tali c. f. acceptio nosci potest B. - in habet & S.

c) Hic demum B. & S. titulum de lege commissoria distinguunt.

dibus vel extraneo legaverit, adversus omnes heredes actio fiduciae competit Si creditor 7. rem fiduciarium fecerit meliorem, ob ea recuperanda, quae impendit, iudicio fiduciae debitorem habebit obnoxium. Novissimus 8. creditor a) priorem oblata pecunia, b) quo possessio in eum c) transferatur, dimittere potest, Sed & prior creditor secundum creditorem, si voluerit, dimittere non prohibetur, quamquam ipse in pignore potior sit. Servus si mutuam pecuniam servitutis tempore 9. acceperit, ex ea obligatione post manumissionem conveniri non potest.

TIT. XIV.

De Usuris.

Si pactum nudum de praestandis usuris interpositum sit, nullius est momenti: ex nudo enim pacto d) inter cives Romanos actio non nascitur. Usurae supra centesimam solutae 2. fortem minuunt: e) consumpta sorte repeti possunt. Traiectitia pecunia, propter periculum 3. creditoris, quamdiu navigat f) navis, infini-

a) obligatam pecuniam, quam possessio B.

b) a quo S. L. & G.

c) transfertur L. & G.

d) in c. B. S.

e) & c. B. C. & R.

f) abest navis a B.

4. infinitas usuras recipere potest. Usurae, quae centesimam excedunt, per errorem solutae
5. repeti possunt. Si quis pignora debitoris citra auctoritatem judicantis abduxerit, violentiae
6. crimen admittit. Tutor in usuras non convenitur, si pecuniam pupillarem ideo non collocavit, quod idonea nomina non a) habeat, quibus pecunia collocaretur: cujus rei contestatio apud Praesidem provinciae deponenda est.

b) TIT. XV.

De Mandatis.

1. **O**b subitam valetudinem, ob necessariam peregrinationem, ob inimicitiam, & c) inanes rei actiones, integra adhuc causa mandati
2. ti d) negotio renuntiari potest. Si meis nummis mandato tuo aliquid tibi comparavero, & si rem postea accipere nolis, mandati actio mihi adversus te competit. Non enim tantum quod impensum est, sed & usuras
3. ejus consequi possum. Certo pretio rem iustus distrahere, si e) minoris vendiderit, mandati

a) *habebar* B. S. L. P.

b) Hic titulus cum praecedente cohaeret in B.

c) *inanis r. iactationem* B.d) *negotium* B. S.e) *maiore* B.

dati iudicio pretii a) summa poterit integrari.
Venditionem dissolvi non placuit.

TIT. XVI.

Pro Socio.

Sicut lucrum, ita & damnum inter socios i.
communicatur: nisi quid culpa focii vel frau-
de eversum sit.

TIT. XVII.

Ex Empto & Vendito.

Venditor, si ejus rei, quam vendiderit, do- i.
minus non sit, pretio accepto, auctoritatis mane-
bit obnoxius, aliter enim non potest obligari.
Si res simpliciter traditae evincantur, tanto 2.
venditor emptori condemnandus est, quanto,
si stipulatione pro evictione cavisset. Res 3.
empta, mancipatione & traditione perfecta,
si evincatur auctoritatis venditor, b) duplo
tenus obligatur. c) Distracto fundo, si quis 4.
de modo mentiatur, in duplo ejus, quod
mentitus est, d) officio iudicis aestimatione facta
con-

a) *summam p. integrare B.*

b) *nullatenus o. P. G. ex Cod. Vefontino.*

c) *B. hic titulum habet: De modo. S. addit:
id est, de spatio.*

d) *de modo, id est, de spatio, iudicis a. f. B. —*

5. convenitur. Redhibitio vitiosi mancipii intra sex menses fieri potest *a)* propter latens vitium. *b)* Si ut servum quis pluris venderet, de artificio ejus, vel peculio mentitus est, actione ex empto conventus, quanto minoris valuisset, emptori praestare compellitur, nisi
7. paratus sit eum redhibere. Ex die emptionis, si *c)* pretium numeratum sit, & fructus, & *d)* operae servorum, & fetus pecorum, & ancillarum partus ad emptorem pertinent.
8. Fundum alienum mihi vendidisti, postea *e)* idem ex causa lucrativa meus factus est, competet mihi adversus te ad pretium recuperandum actio ex empto. Post rem traditam nisi emptor pretium statim exsolvat, usuras ejus
10. praestare cogendus est. Mutus emere & vendere potest: furiosus autem neque emere, neque
11. vendere potest. Servus bona fide comparatus si ex veteri vitio fugerit, non tantum pretium dominus, sed & ea, quae *f)* per fugam abstulit, reddere cogetur. *g)* Cum probatio prioris

a) prolatente vitio B.

b) Si unum servum quis pluresue vendiderit B.

c) pars pretii numerata sit B. S. L.

d) operae eius B. S.

e) is est meus ex c. l. factus B.

f) in f. B.

g) Sententia 12 non Gothicis, sed consultationi debetur.

oris fugae defecerit, servi responsioni credendum est: in se enim interrogari, non pro domino, aut in dominum videtur. In eo contractu, qui ex bona fide descendit, 14. instrumentorum a) oblatio sine causa desideratur, si quo modo veritas de fide contractus possit ostendi. Fundus ejus esse videtur, cuius nomine comparatus est, non a quo pecunia numerata est: si tamen fundus comparatori sit traditus. Electo reo principali, fidei- 15. jussor, vel heres ejus liberatur. non b) idem in mandatoribus observatur. 16.

TIT. XVIII.

De Locato & Conducto.

Homo liber, qui statum suum in potestate 1. habet, & pejorare eum, & meliorem facere potest: atque ideo operas suas diurnas nocturnasque locat. Fundi c) deterioris facti, & 2. cultura non exercitati, & aedificiorum non refectorum culpa arbitrio judicis domino a conductore sarciri d) potest.

TIT.

a) obligatio s. c. demonstratur B. S.

b) enim in m. B. S.

c) deteriores B. S.

d) possunt B.

TIT. XIX.

De Nuptiis.

1. **S**ponsalia tam inter puberes, quam inter
2. impuberes contrahi possunt. Eorum, qui in potestate patris sunt, sine voluntate ejus matrimonia jure non contrahuntur: sed contracta non solvuntur: a) contemplatio enim publicae utilitatis privatorum commodis praefertur. b) Inter servos & liberos matrimonium contrahi non potest; contubernium potest.
7. Neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed contractum matrimonium furore non tollitur. Vir absens uxorem ducere potest: femina absens nubere non potest. Libertum, qui nuptias c) patronae, vel uxoris, filiaeque patroni affectaverit, pro dignitate personae, metalli poena, vel operis publici coerceri placuit.

TIT.

a) contemplatione e. p. v. pr. commoda praefertur B.

b) Sententiam 3, 4 & 5 non ex libris Gothorum sed ex Collatione LL. Mos. & Rom. sumserunt editiones recentiores.

c) patroni uxoris, filiaeque p. B. — patronae vel filiae patronae S.

TIT. XX.

De Concubinis.

EO tempore, quo quis uxorem habet, I. concubinam habere non potest. Concubina igitur ab uxore a) solo dilectu separatur.

* TIT. XXI. A

De Mulieribus, quae se servis alienis junxerint, vel ad Senatusconsultum Claudianum.

SI mulier ingenua, civisque Romana, vel *1. Latina alieno se servo conjunxerit, si quidem invito & denuntiante domino in eodem contubernio perseveraverit, efficitur ancilla. Si *2. servo pupilli ingenua mulier se jungat, denuntiatione tutoris efficitur ancilla. Mulier *3. etsi. . tamen ei, quæ se servo junxerit, denuntiando acquirit ancillam. Procurator, & *4. filiusfamilias, & servus jussu patris aut domini denuntiando faciunt ancillam. Si peculiari servo filiifamilias libera se mulier conjunxerit, nulla discretionem paternae voluntatis, jure solemni decurso, adquiret ancillam. Liberta sciens patrono alieni servi secuta contubernium, ejus, qui denuntiavit, efficitur ancilla. Liberta si ignorante patrono servo *7. se

a) sola delectione B. — solo delicto S. L. P. — solo de delicto A.

- se alieno conjunxerit, ancilla patroni efficitur, ea condicione, ne aliquando ab eo ad civitatem Romanam perducatur. Filiifamilias servo, quem ex castrensi peculio habet, si se ingenua mulier conjunxerit, ejus denuntiatione efficitur ancilla. Filiifamilias, si invito, vel ignorante patre, servo alieno se junxerit, etiam post denuntiationem statum suum retinet: quia factio filiorum pejor condicio parentum fieri non potest. Filiifamilias, si jubente patre, invito domino, servi alieni contubernium secuta sit, ancilla efficitur: quia parentes deteriolem filiorum condicionem
- *11. facere possunt. Liberta servi patroni contubernium secuta etiam post denuntiationem in eo statu manebit: quia domum patroni videtur deferere noluisse. Errore quae se putavit ancillam, atque ideo alieni servi contubernium secuta est, postea liberam se sciens in contubernio eodem perseveraverit, efficitur
- *13. ancilla. Si patrona servo liberti sui se conjunxerit, etiam denuntiatione conventam ancillam fieri non placuit. Mulier ingenua, quae se sciens servo municipum junxerit, etiam citra denuntiationem ancilla efficitur. Non idem, si nesciat: nescisse autem videtur, quae comperta condicione contubernio se abstinuit, aut libertum putavit. Libera mulier contubernium ejus secuta, qui plures dominos habuit, ejus fit ancilla, qui prior denuntiavit:

tiavit: nisi forte ab omnibus factum sit. Si *16.
mater seruo filii se junxerit, non tollit Sena-
tusconsultum Claudianum erubescendam ma-
tris etiam in re turpi reverentiam, exemplo
ejus, quae se seruo liberti sui conjunxerit.
Tribus denuntiationibus conventa etsi ex Se- *17.
natuconsulto facta videatur ancilla; domino
tamen adjudicata citra auctoritatem interpositi
per Praesidem decreti non videtur: ipse enim
debet auferre, qui dare potest libertatem.
Filiafamilias, mortuo patre, si in servi con- *18.
tubernio perseveraverit, pro tenore Sena-
tusconsulti Claudiani conventa efficitur ancilla.

TIT. XXI. B

De Dotibus.

Dos aut antecedit, aut sequitur matrimoni- I.
um: & ideo vel ante nuptias, vel post nup-
tias dari potest: sed ante nuptias data earum
expectat adventum. Lege Julia de adulteriis 2.
cavetur, ne dotale praedium maritus invita
uxore alienet.

TIT. XXII.

De Pactis inter Virum & Vxorem.

Fruetus fundi dotalis constante matrimonio n.
percepti lucro mariti cedunt, etiam pro rata
anni ejus, quo factum est divortium. Omni- 2.
bus

bus pactis stipulatio subijci debet, ut ex stipulatu actio nasci possit.

TIT. XXIII.

De Donationibus inter Virum & Uxorem.

1. **M**ortis causa donatio est, quae impendente metu mortis fit, *a*) ut est valetudinis, peregrinationis, navigationis, vel belli. Manumissionis gratia inter virum & uxorem donatio favore libertatis recepta est, vel certe quod nemo ex *b*) hac fiat locupletior. Ideoque servum manumittendi causa invicem sibi donare
3. non prohibentur. Inter virum & uxorem nec per interpositam personam donatio fieri potest.
4. Inter virum & uxorem contemplatione donationis imaginaria venditio contrahi non potest.
5. *c*) Superflite eo, qui matrimonii tempore donaverat, ante decedente, cui fuerat donatum, id quod donatum est, penes donatorem remanet.
6. Quocumque tempore contemplatione mortis inter

a) *ut valetudinis* B. C. R.

b) *hoc* B. C. R.

c) Haec verba tanquam sententiam Pauli habent omnes editiones, B. S. L. P., excepta C. quam sequitur Schultingius, dum sententiam ex Digestis 34, 5. tr. 8. sumit, nostram vero pro interpretatione ponit, quam tamen interpretatio alia sequitur.

inter virum & uxorem donatio facta est,
morte secuta convalescit.

TIT. XXIV.

De Liberis agnoscendis.

Si serva conceperit, & postea manumissa pe- 1.
pererit, liberum parit a) Si libera concepe- 2.
rit, & ancilla facta pepererit, liberum parit:
id enim favor libertatis exposcit. Si ancilla 3.
conceperit, & b) medio tempore manumissa
fit, rursus facta ancilla pepererit, liberum
parit: media enim tempora libertati prodesse,
non nocere etiam possunt. Ex ea muliere 4.
natus, quae ex causa fideicommissi manumitti
debit, si c) post moram libertati factam nas-
catur, ingenuus nascitur. Si mulier divortio 5.
facto gravidam se sciat, intra tricesimum diem
viro denuntiare debet, vel patri ejus, ut ad
ventrem inspiciendum observandumque custo-
des d) mittant: quibus missis, partum mulie-
ris omnimodo coguntur agnoscere. Si praeg- 6.
nantem se esse mulier non denuntiaverit, vel
custo-

a) B. & hic addit: *id enim fauer libertatis exposcit*, S. vero: *extorsit*.

b) *peperit, m. t. m. s. r. f. a. conceperit, liberum p. B.*

c) *mora l. facta B. —*

d) *mittantur: quoniam hi p. B.*

- custodes ventris missos non admiserit, liberum est patri vel avo natum non alere. a) Ceterum negligentia matris, quo minus suus patri heres sit, obesse non debet. Si mulier se ex viro praegnantem negat, permittitur marito ventrem inspicere, & ventri custodes dare. Venter inspicitur per quinque obstetrices: & quod maxima pars earum denuntiaverit, pro vero habetur. Obstetricem, quae partum alienum attulit, ut supponi possit, summo supplicio affici placuit.

TIT. XXV.

Quemadmodum Filii sui juris efficiuntur.

1. **P**ater ab hostibus captus desinit habere filios in potestate: postliminio vero reversus tam filios, quam omnia sui juris in potestatem recipit, ac si nunquam ab hostibus captus sit.
- *2* Singulae mancipationes vel iisdem, vel aliis testibus fieri possunt: vel eodem die, vel in 3. termino tempore. Emancipatio etiam die 4. feriato fieri potest. Apud magistratus municipales, si habeant legis actionem, emancipari & manumitti potest. Filiusfamilias b) emancipari invitus c) non cogitur.

TIT.

- a) Negligentia autem matris q. m. suo p. h. s. B.
 b) P. in marg. emancipare.
 c) S. cogendus est.

TIT. XXVI.

De Adulteriis.

Capite secundo legis Juliae de adulteriis per-^{*1.}
mittitur patri, tam adoptivo, quam naturali,
adulterum cum filia, cujuscunque dignitatis
domi suae, vel generi sui deprehensum sua
manu occidere. Filiusfamiliae pater si filiam^{*2.}
in adulterio deprehenderit, verbis quidem le-
gis prope est, ut non possit occidere: permitti
tamen ei debet, ut occidat. Rursusque capite^{*3.}
quinto legis Juliae cavetur, ut adulterum de-
prehensum viginti horis adtestando vicinos re-
tinere liceat. Maritus in adulterio deprehensus^{*4.}
non alios, quam infames, & eos, qui corpore
quaestum faciunt, servos etiam [& liberos,]
excepta uxore, quam prohibetur, occidere
potest. Maritum, qui uxorem deprehensam^{*5.}
cum adultero occidit, quia hoc impatientia
justi doloris admisit, lenius puniri placuit.
Occiso adultero dimittere statim maritus debet^{*6.}
uxorem, atque ita triduo proximo profiteri,
cum quo adultero, & in quo loco uxorem
deprehenderit. a) Inventa in adulterio uxore,^{7.}
maritus ita demum adulterum maritus occidere
potest, si eum domi suae deprehendat. Eum, qui^{8.}
in

a) Inuentam in adulterio uxorem maritus i. d. o.
p. si adulterum domi s. d. B. S. L.

- in adulterio deprehensam uxorem non statim dimiserit, reum lenocinii postulari placuit.
- *10. a) Duos uno tempore uxoris adulteros accusari posse sciendum est: plures vero non posse.
- *11. Cum his, quae publice mercibus vel tabernis exercendis procurant, adulterium fieri non placuit. Qui masculum liberum invitum stupraverit, capite punitur. Qui voluntate sua stuprum flagitiumque impurum patitur, dimidia parte bonorum suorum multatur, nec testamentum
- *12. ei ex majore parte facere licet. Adulterii convictas mulieres dimidia parte dotis, & tertia parte bonorum, ac relegatione in insulam placuit coërceri. Adulteris vero viris pari in insulam relegatione dimidiam bonorum partem auferri, dummodo in diversas insulas relegentur.
- *13. Incesti poenam, quae in viro in insulam deportatio est, mulieri placuit remitti; hactenus tamen, quatenus lege Julia de adulteriis
- *14. non apprehenditur. Ancillarum sane stuprum, nisi deteriores fiant, aut per eas ad dominam affectet, citra noxam habetur. In causa adulterii dilatio postulata impartiri non potest.
- *15.
- *16.
- *17.

TIT.

a) Sententia 9 Collationi debetur.

Qui Potiores nominare non possint. 37

TIT. XXVII.

De Excusationibus Tutorum.

Inimicitiae capitales, quas quis cum patre 1.
a) pupillorum habuit, a tutelis excusant, ne
paterno inimico pupilli committantur. Ad 2.
curam ejus, cujus quis tutelam administravit,
invitus vocari non potest.

TIT. XXVIII.

De Potioribus nominandis.

Non recte potiozem videtur nominare, qui 1.
causam nominati potioris non expresserit.
Potior quis esse debet non solum gradu gene- 2.
ris, sed & substantia rei familiaris.

TIT. XXIX.

Qui b) Potiores nominare non possint.

Libertus, quem pater tutorem dedit, si mi- 1.
nus idoneus dicatur, excusari quidem non
potest, sed adjungi illi curator potest.

TIT.

a) defunctorum B.

b) potior nominari n. possit B. S.

TIT. XXX.

a) *Ad Orationem Divi Severi.*

1. **D**olo b) tutoris curatorisve detecto, in duplum ejus pecuniae condemnatione conveniuntur, qua minorem fraudare voluerunt.

TIT. XXXI.

De Furtis.

1. **F**ur est, qui dolo malo rem alienam con-
 2. trectat. Furtorum genera sunt quatuor: manifesti, nec manifesti, concepti, & oblati. Manifestus fur est, qui in faciendo deprehensus est, & qui intra terminos ejus loci, unde quid sustulerat, deprehensus est, vel antequam ad eum locum, c) quo destinaverat, perveniret. Nec manifestus fur est, qui in faciendo quidem deprehensus non est; sed eum
 3. furtum fecisse negari non potest. Concepti actione is tenetur, apud quem furtum quaesitum & inventum est. d) Oblati actione is tenetur, qui rem furtivam alii obtulit, ne
 4. apud se inveniretur. Furti actione is agere potest, cujus interest rem non perdidisse.

Con-

- a) *Ad rationem B.*
 b) *tutores curatoresue B.*
 c) *quem aestimaverat B.*
 d) *Oblazione B.*

Concepti is agere potest, qui rem concepit, 5.
 & invenit. Oblati is agere potest, penes quem
 res concepta & inventa est. Manifesti furti 6.
 actio, & nec manifesti, & concepti, & ob-
 lati, heredi quidem competit, sed in heredem
 non datur. Servus, qui furtum fecerit, dam- 7.
 numve dederit, nisi id pro sui quantitate do-
 minus sarcire sit paratus, noxae a) dedi potest.
 Si servus furtum fecerit, deinde manumissus 8,
 fuerit, aut alienatus, cum ipso b) manumisso
 vel emptore agi potest: noxa enim caput se-
 quitur. c) Filiusfamilias si furtum fecerit, 9.
 deinde emancipetur, furti actio in eum datur:
 quia in omnibus noxa caput sequitur. Non 10.
 tantum, qui furtum fecerit, sed etiam is, cu-
 jus d) ope aut consilio furtum factum fuerit,
 furti actione tenebitur. Rei hereditariae, an- *11.
 tequam ab herede possideatur, furtum fieri
 non potest. Qui meretricem libidinis causa 12.
 rapuit & celavit, eum quoque furti actione
 teneri placuit. Furti manifesti actio praeter 13.
 poenam quadrupli ipsius rei persecutionem
 genere vindicationis & condictionis continet.
 Furti e) oblato actio adversus eum, qui obtu- 14.
 lit,

a) tradi B.

b) manumisso B. S.

c) Filius aut filia si B.

d) opera B. S. L. P.

e) concepti B. S.

- lit, tripli est poena, & ipsius rei a) resti-
 15. tutio. Furti quocunque genere condemnatus,
 16. famosus efficitur. Quaecunque in caupona,
 vel in meritorio stabulo, diversoriove perie-
 rint, in exercitores eorum furti actio compe-
 *17. tit. Si res vendita ante traditionem subrepta
 fit, emptor & venditor furti agere possunt:
 utriusque enim interest, rem tradi vel tradere.
 *18. Si quid in nave rateve perierit, furti actio in
 19. exercitorem navis datur. Rem pignori datam
 debitor creditori subtrahendo furtum facit:
 quam si & ipse similiter b) amiserit, suo no-
 20. mine persequi potest. Pater, c) vel dominus
 de ea re, quae filiosfamilias, vel servo sub-
 repta est, furti agere potest: interest enim ei
 deferri actionem, qui de peculio convenitur.
 21. Si rem, quam tibi d) commendavi, postea
 subripui, furti actio competere tibi non pote-
 rit: rei enim nostrae furtum facere non pos-
 *22. sumus. Qui furtum quaesiturus est, ante-
 quam quaerat, debet dicere, quid quaerat, &
 23. rem suo nomine & sua specie designare. Si,
 cum furtum quis quaerit, damnum injuriae
 dederit, actione legis Aquiliae tenebitur.
 24. e) Ob indicium comprehendendi furis praemi-
 um

a) *reperitio* B. S. in m. C. P.

b) *admiserit* B. S. in m.

c) S. addit *mater*.

d) *commodari* B. C.

e) B. hanc post sequentem ponit.

um promissum jure debetur. Sive segetes 25.
 per furtum, sive quaelibet arbores caesae sint,
 in duplum ejus rei nomine reus convenitur.
 Si servum communem quis furatus sit, socio *26.
 quoque actio furti dabitur. Qui pro dere- *27.
 licto rem jacentem occupavit, furtum non
 committit: [tametsi] a domino derelinquendi
 animo relictam. Si servus furtum fecerit *28.
 cum domino, praeter rei conditionem furti
 actio in dominum datur. Fullo & sarcina- *29.
 tor, qui polienda vel sarcienda vestimenta ac-
 cepit, si forte his utatur, ex contrectatione
 eorum furtum fecisse videtur: quia non in
 eam causam videntur accepta. Frugibus ex *30.
 fundo subreptis, tam colonus, quam domi-
 nus furti agere possit: quia utriusque interest,
 rem persequi. Qui ancillam non meretricem *31.
 libidinis causa subripuit, furti actione tene-
 bitur: & si suppressit, poena legis Faviae
 coërcetur. Qui tabulas, cautionesve subri- *32.
 puit, in adscriptam summam furti actione te-
 nebitur: nec interest, cancellatae, nec ne sint:
 quia ex his debitum a) magis solutum esse
 comprobari potest. Qui servo fugae consili- *33.
 um dedit, furti quidem actione non tenetur,
 sed servi corrupti. Res subrepta si in domini *34.
 potestatem reversa sit, cessat furti actio. Qui *35.
 furandi animo conclave effregit, vel aperuit,
 sed

a) dissolutum interest comprobari B. S. L.

- fed nihil abstulit, furti actione conveniri non
 36. potest; injuriarum potest. Qui rem suam
 furatur, ita demum furti actione non tene-
 *37. tur, si alteri ex hoc non noceatur. Servus,
 qui in fuga est, a domino quidem possidetur,
 fed dominus furti actione ejus nomine non
 tenetur: quia in potestate eum non habet.

TIT. XXXII.

De Operis Libertorum.

- I. **E**gentem patronum libertus obligatione doni,
 muneris, & operarum solutus alere cogen-
 dus est, pro modo facultatum suarum.

one comini non
 Qui rei. luen
 actione non tes
 noceatur. Seru
 quidem posside
 ejus nomine n
 um non habet.

II.
 rum.
 obligatione doni
 s alere cogen.
 suarum.

LIBER TERTIVS.

TITVLVS I.

De Carboniano Edi&to.

a) Si fratri impuberi controversia fiat, an **I.** pro parte puberis differri causa debeat, variatum est: sed magis est, ut differri non debeat.

TIT. II.

De Bonis Liberti.

In bonis liberti prior est patronus, quam **I.** filius alterius patroni. Itemque prior est filius patroni, quam nepos alterius patroni. **Li-2.** bertus duos patronos heredes instituit, alter eorum vivo liberto moritur, is, qui superest, contra tabulas testamenti bonorum possessionem recte postulat. Libertorum hereditas in **3.** capita, non in stirpes dividitur: & ideo si unius patroni duo sint liberi, alterius quatuor, singu-

a) Si fratri puberi & impuberi controuersia fiat, pro parte impuberis differri causam deberi ratum est, sed magis est ut puberis differri non debeat. **B.** — Si f. puberi c. f. an p. p. impuberis & c: S. L. P. L&etio Boucharidi, quippe codice fulta, merae Cuiacii coniecturae praeferenda videtur.

- singuli viriles, id est, aequales portiones
 4. habebunt. Patronus, vel patroni liberi ex parte dimidia heredes instituti, aes alienum liberti pro portionibus exsolvere cogantur.

TIT. III.

De Lege Fabiana.

1. **E**a, quae in fraudem patroni a liberto quoquo modo alienata sunt, Fabiana formula tam ab ipso patrono, quam a liberis ejus revocantur.

TIT. IV. A

De Testamentis.

1. **T**estamentum facere possunt masculi post completum quartum decimum annum, feminae post duodecimum. Spadones eo tempore testamentum facere possunt, quo plerique pubescunt, id est, a) anno decimo octavo.
 3. Filiusfamilias, qui militavit, de castrensi peculio tam communi, quam proprio jure testamentum facere potest. Castrense autem peculium est, quod in castris acquiritur, vel
 4. quod proficiscenti ad militiam datur. Caecus testamentum potest facere: quia b) accire potest adhibitos testes, & audire sibi testimonium

a) annorum decem & octo B.

b) scire S. P.

nium perhibentes. Furiosus tempore inter- 5.
 missi furoris testamentum facere potest. Mu- *6.
 lieri, quae luxuriose vivit, bonis interdici
 potest. a) Moribus per Praetorem bonis in- 7.
 terdicitur hoc modo: QUANDO b) TIBI BONA
 PATERNA AVITAQUE NEQVITIA TVA DIS-
 PERDIS, LIBEROSQUE TVOS AD EGESTATEM
 FERDVCS: OB EAM REM TIBI c) EA RE
 COMMERCIOQUE INTERDICO. Qui ab hosti- 8.
 bus captus est, testamentum, quasi servus,
 facere non potest. Sane valet testamentum
 id, quod ante captivitatem factum est, si re-
 vertatur, jure postliminii: aut si ibidem de-
 cedat, beneficio legis Corneliae, d) qua lege
 etiam legitimae tutelae hereditatesque firman- 9.
 tur. In insulam e) relegatus, & in opus pub-
 licum ad tempus damnatus, quia retinet civi-
 tatem, testamentum facere potest, & ex te-
 stamento capere. Plures quam septem ad te- 10.
 stamentum adhibiti non nocent: f) superflua
 enim facta prodesse juri tantum, nocere non
 pos-

a) B. & S. hic novum faciunt titulum: *de eo
 cui moribus interdicitur.*

b) TRADIS B. P. ALIAQUE B. — TVA B. P.
 C. R.

c) AERE B. L. P. G.

d) quia lege ista l. t. B.

e) relegati ... damnati ... retinent ... possunt
 & testamentum capere B.

f) superflui enim facti prodesse viri tantum B.

11. possunt. In adversa corporis valetudine mente captus, eo tempore testamentum facere non
 12. potest. Prodigus recepta vitae sanitate, ad bonos mores reversus, & testamentum facere,
 13. & ad testamenti solennia adhiberi potest. Ex his, qui ad testamentum adhibentur, si qui sint, qui Latine nesciant, vel non intelligant,
 a) sed tamen sentiant, b) cui rei intersint, adhibiti non vitiant testamentum.

* TIT. IV. B

*De Institutione Heredum. **

1. **C**ondicionum duo sunt genera: aut enim possibilis est, aut impossibilis. Possibilis est, quae per rerum naturam admitti potest: impossibilis, quae non potest: quarum ex eventu altera exspectatur; altera impossibilis submo-
 2. vetur. Condiciones contra leges, & decreta Principum, vel bonos mores adscriptae nullius sunt momenti: veluti, **SI VXOREM NON DVXERIS, SI FILIOS NON SVSCEPERIS, SI HOMICIDIVM FECERIS, c) SI BARBARO HABITV PROCESSERIS, & his similia. Quoties non apparet, d) quis sit heres institutus, institu-**

a) si tamen B. S.

b) cuius rei i. adhibizione n. v. r. B.

c) loco sequentium verborum B. haec habet:
AUT SI A LITE NON CESSERIS.

d) quidem, quis B.

stitutio non valet: quod evenit, si testator plu-
 res amicos unius nominis habeat. Heredes aut 4.
 instituti, aut substituti dicuntur. Instituuntur
 primo gradus substituuntur secundo, vel tertio
 scripti. Substituere quis & pure, & sub con- 5.
 ditione potest: & tam suis, quam extraneis;
 tam puberibus, quam impuberibus. In quot 6.
 vult uncias testator hereditatem suam dividere
 potest. Impleto asse, sine parte heredes in-
 stituti a) ad prioris assis semissem aequis por-
 tionibus veniunt. Servus alienus cum liber- 7.
 tate heres institutus, institutionem non infir-
 mat: sed libertas, ut alieno, supervacue data
 videtur. Filio & extraneo aequis partibus here 8.
 dibus institutis, si praeterita adcreseat, tantum
 suo avocabit, quantum extraneo. Si vero duo
 sint filii instituti, suis tertiam, extraneis dimi-
 diam tollit. Talis est postumorum institutio: 9.
 SI QVI POST MORTEM MEAM POSTVMI
 b) NATI FVERINT, HEREDES c) SVNTO. Si
 vivo eo nascantur, rumpunt testamentum.
 Nepos postumus, d) qui in locum patris suc- 10.
 cedere potest, ab avo aut heres instituendus
 est, aut nominatim exheredandus, ne adgnaf-
 cendo rumpat testamentum. Qui semel con-
 stituit ad se hereditatem pertinere, ac se rebus
 ejus immiscuit, repudiare eam non potest,
 etiamsi damnosa sit.

TIT.

a) ad priores asses instituti in semissem a. p. v. B.

b) abest nati a B.

c) SVNT. Item si B. SVNTOTE S.

d) abest qui a B.

TIT. V.

a) *De Senatusconsulto Siliano.*

1. **H**ereditas ejus, qui a familia occisus esse dicitur, ante habitam quaestionem adiri non potest, neque bonorum possessio postulari.
2. Occisus videtur non tantum qui per vim aut per caedem interfectus est, velut jugulatus, aut praecipitatus: sed & is, qui veneno necatus dicitur: honestati enim heredis convenit qualemcunque mortem testatoris inultam non
3. b) praetermittere. Domino occiso, de ea familia quaestio habenda est, quae intra tectum fuerit, vel certe extra tectum c) cum domino,
4. eo tempore, quo occidebatur. Qui occisus dicitur, si constet, eum sibi quoquo modo manus intulisse, de familia ejus quaestio non est habenda: nisi forte prohibere potuit, nec
5. prohibuit. Neroniano Senatusconsulto caveatur, ut occisa uxore etiam de familia viri quaestio habeatur: idemque d) ut juxta uxoris familiam observetur, si vir dicatur occisus.
6. Servi, qui sub eodem tecto fuerint, ubi dominus perhibetur occisus, & torquentur, & puniuntur; etsi testamento occisi manumissi sint. Sed & hi torquentur, qui cum occiso
in

a) ad SC. Silianum B.

b) *permittere* B.c) *cum dominus e. r. occidebatur* B. S.d) *atque iuxta* B. *idque iuxta* S.

in itinere fuerunt. Servi de proximo si, cum 7.
possent a) ferre, auditis clamoribus auxilium
domino non tulerunt, puniuntur. Servos, 8.
qui in itinere circumdatum a latronibus do-
minum per fugam deseruerunt, apprehensos
& torqueri, & summo supplicio affici placuit.
Habetur de familia quaestio, & si heres testa- 9.
torem occidisse dicatur nec; interest, an ex-
traneus, an ex liberis sit. Hereditas a fisco *10.
ut indignis aufertur his primum, qui, cum
interfectus esset testator, apertis tabulis testa-
menti, vel ab intestato adierunt hereditatem,
bonorumve possessionem acceperunt: amplius
his & in centum millia sestertiorum poena ir-
rogatur. nec refert, a quibus paterfamilias,
nec quemadmodum occidatur. In disponen- *11.
da eorum quaestione, quorum dominus dicitur
interemptus, hic ordo servatur: primum
ut constet occisum dominum: deinde ut li-
queat, de quibus ea quaestio habenda sit: at-
que ita de reis inquirendum. Etsi percussor *12.
certus sit, tamen de familia habenda quaestio
est, ut caedis mandator inveniri possit. Om- 13.
nibus, qui contra voluntatem defuncti faci-
unt, ut indignis aufertur hereditas, si nihil
testamento in fraudem legis fuerit b) cautum.
Sive falsum, sive ruptum, sive irritum dica- 14.
tur

a) scire B.

b) captum B.

- tur esse testamentum, salva eorum disceptatione, scriptus heres jure in possessionem mitti desiderat. Si inter heredem institutum & substitutum controversia sit, magis placuit eum in possessionem rerum hereditariarum mitti, *16* qui primo loco scriptus est. Scriptus heres ut statim in possessionem mittatur, jure desiderat. Hoc post annum impetrare non poterit. In eo testamento, quod nec ut oportuit oblatum, nec publice recitatum est, heres scriptus in possessionem mitti frustra desiderat. In possessionem earum rerum, quas mortis tempore testator non possedit, heres scriptus, priusquam jure ordinario experiatur, improbe mitti desiderat.

TIT. VI.

De Legatis.

1. **P**er præceptionem uni ex heredibus nummi legati, qui domi non erant, officio judicis familiae herciscundae a) a coheredibus praestabuntur. Ante heredis institutionem legari non potest: inter medias heredum institutiones, sive b) alter, sive uterque adeat, potest.
3. Interdum dimidium, interdum totum debetur legatariis: dimidium, si per vindicationem lega-

a) ab heredibus B.

b) aliter, sive ut quis adeat, potest interdum d. i. r. legari, dimidium &c. B.

legatum sit, totum, si per damnationem.

a) Communi servo cum libertate, & sine li- 4.
bertate legari potest: totumque legatum socio
testatoris acquiritur. Post mortem heredis 5.
legari non potest: quia nihil ab herede here-
dis relinqui potest. In mortis tempus, tam 6.
suae, quam heredis ejus legata b) confirmari
possunt, hoc modo: LVCIO TITIO, CVM
MORJETVR, DO LEGO, aut, HERES MEVS
DARE DAMNAS ESTO. Per vindicationem le- 7.
gatum, etsi nondum constituerit legatarius
ad se pertinere, atque ita post apertas tabulas
ante aditam hereditatem decesserit, ad here- 8.
dem suum c) transmittit. Si res obligata cre-
ditori, cujus causam testator non ignoravit,
per damnationem legata sit, luitio ad heredis
solicitudinem spectat. Servo fataliter inter- 9.
empto, legatarii damnum est: quia legatum
nulla culpa heredis intercidit. Damnari he- 10.
res potest, ut alicui domum exstruat, aut aere
alieno eum liberet. Sinendi modo tam cor- 11.
porales res, quam quae in jure consistunt, le-
gari possunt: & ideo debitori id, quod debet,
recte legatur. Ejus rei, quae legata est, ex- 12.
emplo heredis, partem agnoscere, partem re-
pudi-

- a) Schultingius regulam habet 3 B ex consulta-
tione insertam.
- b) Coni. Cuiacii - conferri.
- c) legatum tr. B. S.

13. *pudiare legatarius non potest. Legatum nisi certae rei a) sit, & ad certam personam deferatur, nullius est momenti. b) Si quis sibi & Titio legatum adscripserit, magis est, ut totum legatum ad conjunctum pertineat. Qui se filio testatoris impuberi tutorem adscripsit, ut suspectus a tutela removendus est, ad quam c) ultro videtur affectasse. Rem legatam testator si postea pignori, vel fiduciae dederit, ex eo voluntatem mutasse non videtur.*
14. *d) Ususfructus uniuscujusque rei legari potest: & aut ipso jure constituetur, aut per heredem praestabitur. Ex causa quidem damnationis per heredem praestabitur; ipso autem jure per vindicationem. e) Furiosi, & aegrotantis, & infantis ususfructus utiliter relinquitur: horum enim alius respiscere, alius convalescere, alius crescere potest. Ancillae usufructu legato, partus ejus ad fructuarium non pertinent.*
15. *Gregis usufructu legato, grege integro manente, fetus ad usufructuarium pertinent: salvo eo, ut quidquid gregi deperierit, ex fetibus impleatur. Areae usufructu legato, aedi-*

a) *abest sit a B.*

b) *B. hic loco sententiae interpretationem habet.*

c) *se ultro B.*

d) *B. & S. hic habent novum titulum: de usufructu.*

e) *Furioso, & aegrotanti & infanti B. S. L. P. G.*

aedificia in ea constitui non possunt. Acces- 22.
 sio alluvionum ad fructuarium a) fundum,
 quia fructus fundi non est, non pertinet: ve-
 nationis vero & aucupii reditus ad fructua-
 rium pertinet. Servos nec torquere, neque 23.
 flagellis caedere, neque in eum casum facto
 suo perducere usufructuarius potest, quo de-
 teriores fiant. Fructu legato, si usus non 24.
 adscribatur, magis placuit, usumfructum vi-
 deri adscriptum: fructus enim sine usu esse
 non potest. Si alteri usus, alteri fructus le- 25.
 gatus sit, fructuarius in usum concurrat: quod
 in fructu usuarius facere non potest. b) Cum 26.
 conjunctim duobus c) usumfructum do, lego,
 legatum, altero mortuo, ad alterum in solidum
 pertinebit. Usufructu legato de modo utendi 27.
 cautio a fructuario solet interponi: & ideo per-
 inde omnia se usurum, ac si optimus paterfa-
 milias uteretur, fidejussoribus oblati cavere co-
 getur. Usufructus amissus ad proprietatem 28.
 recurrit. Amittitur autem quinque modis:
 capitis minutione, rei mutatione, non utendo,
 in jure cessione, domini comparatione. Ca- 29.
 pitis minutione amittitur, si in insulam fructu-
 arius deportetur, vel si ex causa metalli ser-
 vus d) poenae efficiatur, aut si statum ex adro-
 gatio.

a) Coni. Schultingii; *fundi.*

b) Cum abest a B.

c) *usum delego* B.

d) *pene* B. S. L. P. G.

30. gatione, vel adoptione mutaverit. Non utendo amittitur usufructus, si possessione fundi biennio fructuarius non utatur, vel rei mobilis anno. Rei mutatione amittitur usufructus, si domus legata incendio conflagraverit, aut ruina perierit, licet postea restituitur. In jure cessione amittitur usufructus, quoties domino proprietatis eum fructuarius in jure cefferit. Finitur usufructus aut morte, aut tempore. morte, cum usufructuarius moritur: tempore, quoties ad certum tempus usufructus legatur, velut biennio, aut triennio. Fundo, vel servo legato, tam fundi instrumentum, quam servi peculium ad legatarium pertinet. Quaerendorum fructuum causa esse videntur, qui opus rusticum faciunt, & monitores, & villici, & saltuarii: item boves aratorii, aratra, bidentes, & falces putoriae: frumentum quoque ad sementem repositum. a) Cogendorum fructuum causa comparata b) instrumento cedunt: velut corbes, alvei, falces messoriae, & foenariae, item molae olivariae. Conservandorum fructuum causa comparata c) instrumento cedunt: velut dolia, cupae, vehicula rustica, cibaria, pistores, asini, focariae: item ancillae, quae vestimen-

a) *Fructuum colligendorum B. — Conservandorum S.*

b) *sub i. B.*

c) *sub i. B.*

stimenta rusticis faciunt: a) scotra quoque &
 futor continebuntur. Vxores eorum, qui 38.
 operantur, magis est ut instrumento cedant.
 Pecora quoque, & pastores eorum, sterco-
 randi causa parata, instrumento continentur.
 Ea autem, quae custodiae magis causa, quam 39.
 ad usus patrisfamiliae eo delata sunt, instru-
 menti nomine non continentur. Vxores vero 40.
 eorum, qui mercedes praestare consueverunt,
 neque instructionis, neque instrumenti appel-
 latione continentur. Piscationis, b) & vena- 41.
 tionis instrumentum ita demum instrumento
 fundi continetur, si ex his maxime fundi redi-
 tus cogatur. Fructus percepti instrumento 42.
 fundi ita demum cedunt, si ibidem absumi a
 testatore consueverant. Fundo cum omni 43.
 instrumento rustico, & urbano, & manci-
 piis, quae ibi sunt, legato, femina quoque,
 & cibaria debebuntur. Fundo cum omni in- 44.
 strumento rustico, & urbano, & mancipiis,
 quae ibi sunt, legato, tam suppellex, quam
 acrementum, itemque argentum, & vestes, quae
 ibi paterfamilias instruendi gratia habere solet,
 debebuntur. item ea mancipia, quae usui
 patrisfamilias esse solent: itemque aves, & pe-
 cora, quae c) instruendarum epularum gratia
 in

a) B. scotra.

b) B. vel.

c) ferendarum B.

- in fundo comparata sunt: exceptis his, quae
45. ibi custodiae causa deposita sunt. Fundo legato, a) VTI OPTIMVS MAXIMVSQVE EST, retia apraria, & cetera venationis instrumenta continebuntur. quae etiam ad b) instrumenta pertinent, si quaestus fundi ex maxima parte
46. in venationibus consistat. Fructus, qui solo cohaerebant mortis testatoris tempore, ad legatarium pertinent: ante percepti ad heredem.
47. Fundo legato cum mancipiis, & pecoribus, & omni instrumento rustico, & urbano, peculium actoris ante testatorem defuncti, si ex eodem fundo fuerit, magis placet ad legatarium pertinere. Actor, vel colonus ex alio fundo in eodem constitutus, qui cum omni instrumento legatus erat, ad legatarium non pertinet: nisi eum ad jus ejus fundi testator
- *49* voluerit pertinere. Adjunctiones, quas fundo legato testator ex diversis emptionibus applicaverat, legatario cedere placuit. c) Instructo praedio legato, fabri ferrarii, item d) tignarii, putatores, & qui instruendi fundi gratia
51. ibidem morabantur, legato cedunt. Instructo fundo legato, libri quoque, & bibliothecae, quae in eodem fundo sunt, legato continebuntur. Servum studendi gratia ex eodem
- fundo,

a) ITA VTI B. S. L. P. G.

b) instrumentum B. S.

c) Instructo B. ita & in sequentibus.

d) lignarii B.

fundo, qui cum mancipiis fuerat legatus, alio translatus, ad legatarium placuit pertinere. Fundo ita, ut possederat, legato, 53. mancipia, tam urbana, quam rustica, itemque aurum, & vestes, quae eodem tempore in fundo comprehenduntur, ad legatarium pertinent. a) Pascua, quae postea comparata 54. ad fundum legatum testator adjunxerat, si ejus appellatione contineantur, ad legatarium pertinent. Quidquid in eadem domo, quam 55. instructam legavit paterfamilias, perpetuo instruendi se gratia habuit, legatario cedit. In 56. structa domo legata, ea legato continentur, quibus domus munitior, vel tuta ab incendio praestatur: tegulae, specularia, & vela legato continebuntur: item b) aeramenta, lecti, culcitae, c) pulvini, subsellia, cathedrae, mensae, armaria, delphicae, pelves, d) conchae, e) aquimantia, candelabra, lucernae, & similia, quaecunque materia expressa. Domo le- 57. gata, balneum ejus, quod publice praebetur, nisi alias separetur, legato cedit. Domo cum omni 58. jure suo, sicut instructa est, legata, urbana familia, item artifices & vestiarii, & zetarii & aquarii, eidem

a) Pascuaria B. S. L. P. G.

b) stramen l. B.

c) pulvinaria B. C. R.

d) conchae abest a B. L. G.

e) aequimanilia B. P.

59. eidem domui servientes, legato cedunt. Omnibus, quae in domo sunt, legatis, cautiones debitorum, rationesque servorum legato
- *60* cedunt. Mobilibus legatis, aurum, vel argentum non debetur; nisi de his quoque manifeste sensisse testatorem possit ostendi.
- *61* Instrumento cauponio legato, ea debentur, quae in cauponis usum parata sunt: velut vasa, in quibus vinum defunditur: escaria quoque, & pocularia vasa debentur. Sane ministri earum rerum legato non cedunt. Instrumento Medici legato, collyria, & emplastra, & apparatus omnis conficiendorum medicamentorum, itemque ferramenta legato
63. cedunt. Instrumento pictoris legato, colores, a) penicilli, cauteria, & temperandorum
64. colorum vasa debebuntur. Pistoris instrumento legato, cribra, asini, molae, & servi, qui pistrinum exercent, item machinae, quibus farinae subiguntur, legato cedunt. Instrumento balneario legato, balnearior ipse, & scamna, & hypodia, fistulae, miliaria, epistomia, rotae aquariae: jumenta quoque,
66. quibus ligna deferuntur, legato cedunt. Instrumento piscatoris legato, & retia, & nassae, & fuscinae, & naviculæ; hami quoque, & cetera
67. ejusmodi usibus destinata debentur. Supellectile legata capsae, armaria, non solum librorum, aut quae vestis ponendae gratia parata sint, debebunt.

a) pensuli B. — pensuli S.

cedunt. Omnia legatis, cautio-
 servorum legato-
 rum, vel ar-
 tis quoque ma-
 it ostendi. In
 ea debentur
 sunt: velut va-
 : elcaria quo-
 ur. Sane mi-
 cedunt. In
 yria, & em-
 onficiendorum
 amenta legato
 legato, colo-
 temperandorum
 istoris instru-
 molae, & serv-
 machinae, qui
 o cedunt. In
 balneator ipse
 ulae, militari-
 amenta quoque
 o cedunt. Instru-
 tia, & nallae, et
 quoque, & ce-
 bentur. Supellex
 a solum librorum
 a parata sunt.

bebuntur: sed & byssina, & crystallina, &
 argentea, & vitrea vasa, tam elcaria, quam
 a) pocularia, & vestes stratoriae legato ce-
 dunt. Villis, vel agris separatim legatis, al- 68.
 terum alteri cedit. Servis legatis, ancillae 69.
 quoque debentur: non item servi legatis
 ancillis. Sed ancillarum appellatione tam vir-
 gines, quam b) servorum pueri continentur;
 iis, scilicet, exceptis, quae fiduciae datae
 sunt. Servis amanuensis legatis, omnes, 70.
 qui ex conversatione urbana, & in ministe-
 rio fuerunt, debentur: nisi ex his aliqui
 perpetuo ad opus rusticum transferantur.
 Venatores servi, vel aucupes an inter urbana 71.
 ministeria contineantur, dubium remansit: &
 ideo voluntatis est quaestio. Tamen si in-
 struendarum quotidianarum epularum gratia
 c) habentur, debentur. Muliones, & insti- 72.
 tores inter urbana ministeria continentur: item
 obsonatores, & vestiarii, d) & cellararii, &
 cubicularii, & arcarii, & coqui, placentarii,
 tonfores, pistores, lecticarii, e) stabularii.
 Pecoribus legatis quadrupedes omnes conti- 73.
 nentur, quae gregatim pascuntur. Jumen- 74.
 tis

a) pocularia B. — pocula S.

b) puberes vel impuberes accipiendae sunt B. Ver-
 ba sunt interpretis.

c) apri sint; his d. B.

d) & cellararii abest a B.

e) stabularii abest a B. L. P.

- tis legatis, boves non continentur. Equis vero legatis, equas quoque placuit contineri. Ovis autem legatis agni non continentur, nisi a) annuales sint. Grege ovium legato, arietes etiam continentur. Avibus legatis, anseres, phasiani, gallinae, & aviaria debentur. An autem phasianarii, & pastores anserum, voluntatis quaestio est. Dulcibus legatis, sapa, defrutum, mulsum, dulce etiam vinum, palmae, caricae, uvae passae debentur. Sed in hoc quoque voluntatis est quaestio: quia & in specie pomorum comprehendendi possunt. Frugibus legatis, tam legumina, quam ordeum, & triticum, continentur. b) Veste legata, ea cedunt, quae ex lana, & lino texta sunt: item serica & bombycina; quae tamen induendi, operiendi, cingendi, c) sternendi, injiciendique causa parata sunt. Pelles quoque indutoriae continentur. Veste virili legata, ea tantummodo debebuntur, quae ad usum virilem, salvo pudore virilitatis, attinent. Stragula quoque huic legato cedunt. Muliebri veste legata, omnia, quae ad usum muliebrem spectant, debebuntur. Lana legata, sive succida, sive lota sit, sive pectinata, sive versicoloria, legato cedit.

Purpu.

a) annales B.

b) Vestes legatae cedunt q. e. l. e. l. sextae sunt B.

c) sternendiae causa p. f. B.

Purpura vero, aut flamen, *a*) subtemenve hoc nomine non continentur. Mundo muliebri legato, ea cedunt, per quae mundior mulier *b*) lautiorque efficitur: velut speculum, conchae, *c*) fituli: item buxides, unguenta, & vasa, in quibus ea sunt: item sella balnearis, & cetera *d*) ejusmodi. Ornamentis legatis, ea cedunt, per quae ornatior efficitur mulier: veluti anuli, catenae, reticuli, & cetera, quibus collo, vel capite, vel manibus mulieres ornantur. Argento legato, massae tantummodo debebuntur: vasa enim, quae proprio nomine separantur, legato non cedunt: quia nec lana legata, vestimenta debebuntur. Vasis argenteis legatis, ea omnia continentur, quae capacitati alicui parata sunt: & ideo tam potoria, quam escaria, item ministeria omnia debebuntur: veluti urceoli, *e*) paterae, lances, piperatoria; cochlearia quoque, itemque trullae, calices, scyphi, & his similia. Libris legatis, *f*) chartae volumina, vel membranae, & philurae continentur. Codices quoque debentur: librorum enim appellatione non volumina chartarum, sed scripturae modus,

a) subregmenve B. S.

b) laetiorque B.

c) fitulae B. S.

d) Absunt a B. quae inter haec verba, & similia paragraphi sequentis comprehenduntur. Balnearis & caetera, quibus collo v. c. v. m. m. o.

e) Lances, patinae B. C. — patinae lances P.

f) tam c. B. S.

- dus, qui certo sine concluditur, aestimatur.
88. Auro legato, gemmae quoque inclusae, itemque margaritae, & smaragdi legato cedunt. Sed magis est, voluntatis esse quaestionem: infectum enim aurum debetur: factum enim
89. ornamentorum genere continetur. Vasis argenteis legatis, emblemata quoque ex auro
90. infixata legato cedunt. Argento potorio legato, omnia, quae ad poculorum speciem comparata sunt, debebuntur: veluti paterae, calices, scyphi, urceoli, a) oenophoria, & con-
91. chae. Carruca cum junctura legata, mulae quoque legatae, b) non mulio videtur, propter quotidianam loquendi consuetudinem.
92. Prolatis codicillis, vel alio testamento, quibus ademptum est legatum, vel certe rescisum, perperam soluta repetuntur.

TIT. VII.

De Mortis causa Donationibus.

1. **M**ortis causa donat, qui ad bellum proficiscitur, & qui navigat, ea, scilicet, conditione, ut, si reversus fuerit, sibi restituatur: si perierit, penes eum remaneat, cui donavit.
2. Donatio mortis causa, cessante valetudine, & c) secuta sanitate, d) & poenitentia etiam re-

voca-

a) igniferaria B.

b) & mulio non B. nec non & mulio S. L. P. G.

c) sequente B. S.

d) abest & a B. C. P.

vocatur: morte enim tantummodo con-
lescit.

TIT. VIII.

Ad Legem Falcidiam.

a) Exhausta legatis, aut fideicommissis, vel 1.
mortis causa donationibus hereditate, auxilio
Falcidiae institutus heres quadrantem retinere
potest. Quoties de modo quartae retinendae 2.
quaeritur, propter periculum plus petendi,
officio iudicis omnibus aestimatis, quarta fa-
cienda est, quae apud heredem remaneat: aut
certe exigenda cautio a legatario, ut, quod
plus dodrante percepit, restituat. Ea, quae 3.
mater viva filio donavit, in quartam non im-
putantur. Ex mora praestandorum fideicom- 4.
missorum, vel legatorum fructus, & usurae
peti possunt. Mora autem fieri videtur, cum
postulanti non datur.

a) Exhaustam . . . hereditatem B.

LIBER QVARTVS.

TITVLVS I.

De Fideicommissis.

1. **A**b uxore, cui vir dotem praelegavit, fideicommissum relinqui non potest: quia non ex lucrativa causa testamento aliquid capit, sed
2. proprium recipere videtur. a) A postumo herede instituto fideicommissum dari potest.
3. Ab Imperatore herede instituto legatum, &
4. fideicommissum peti potest. A furdo, vel muto, sive legatum acceperit, sive heres institutus sit, vel ab intestato successerit, fideicommissum relinquitur. Qui fideicommissum relinquit, etiam cum eo, cui relinquit, loqui potest: velut, PETO, CAI SEI, CONTENTVS SIS ILLA RE: aut, VOLO TIBI IL-
6. LVD PRAESTARI. b) Fideicommittere his verbis possumus, ROGO, PETO, VOLO, MANDO, DEPRECOR, CVPIO, INJUNGO. DESIDERO quoque, & c) IMPERO verba utile faciunt fideicommissum. RELINQVO vero & COMMENDO, nullam fideicommissi pariunt actionem.
7. Tam nostras res, quam alienas per fideicommissum relinquere possumus: sed no-

strac

a) Abest a a B.

b) Fideicommissum h. v. p. formare B.

c) impetro B. S. L. P. G.

trae statim; alienae autem aestimatae, aut
 redemptae praestantur. Si alienam rem tan- 8.
 quam suam testator per fideicommissum reli-
 querit, non relicturus, si alienam scisset, ut
 solet legatum, ita inutile erit fideicommissum.
 Testator supervivens, si eam rem, quam re- 9.
 liquerat, vendiderit, extinguatur fideicommissum.
 Codicillis, qui testamento confirmati 10.
 non sunt, adscriptum fideicommissum jure
 debetur. Filio quibuscunque verbis a patre 11.
 fideicommissum relictum, jure debetur: suf-
 ficat enim inter conjunctas personas quibus-
 cunque verbis, ut in donatione, voluntas ex-
 pressa. Et ideo etiam pridie, quam moriatur,
 recte relictum videtur. In tempus emancipa- 12.
 tionis, vel cum sui juris erit, fideicommissum
 relictum, quocunque modo patria potestate
 liberato debetur. Rogati invicem sibi, si sine 13.
 liberis decesserint, hereditatem restituere, alte-
 ro decedente sine liberis, hereditas ad eum
 pervenit, qui supervixit: nec ex eo pacisci
 contra voluntatem testatoris possunt. Heres 14.
 ante aditam hereditatem, legatarius antequam
 legatum accipiat, fideicommissum praestare
 non possunt. Rem fideicommissam si heres 15.
 vendiderit, eamque sciens comparaverit, ni-
 hilominus in possessionem ejus fideicommiss-
 farius mitti jure desiderat. Quoties libertis 16.
 fideicommissum relinquitur, ad eos tantum-
 modo placuit pertinere, qui manumissi sunt,
 E vel

- vel qui in eodem testamento libertatem intra
 17. numerum legitimum consecuti sunt. Cui ab
 herede fideicommissum non praestatur, non
 solum in res hereditarias, sed & in proprias
 18. heredis inducitur. Jus omne fideicommissi
 non in vindicatione, sed in petitione consistit.

TIT. II.

De Senatusconsulto Trebelliano.

1. **S**enatusconsulto Trebelliano prospectum est,
 ne solus heres omnibus hereditariis actionibus
 oneretur: & ideo quoties hereditas ex causa
 fideicommissi restituitur, actiones ejus in fidei-
 commissarium transferuntur: quia unicuique
 damnosam esse fidem suam non oportet.

TIT. III.

De Senatusconsulto Pegasiano.

1. **I**nter heredem, & fideicommissarium, cui
 ex Pegasiano hereditas restituitur, partis, &
 pro parte stipulatio interponitur: ut heredi
 instituto pro quarta actiones, pro ceteris vero
 2. portionibus fideicommissario competant. To-
 tam hereditatem restituere rogatus, si quartam
 retinere nolit, magis est, ut eam ex Trebel-
 liano debeat restituere: tunc enim omnes actio-
 nes in fideicommissarium dantur. Lex Fal-
 cidia, itemque Senatusconsultum Pegasianum
 deducto

deducto omni aere alieno. Deorumque donis, quartam residuae hereditatis ad heredem voluit pertinere. Qui totam hereditatem restituit, cum quartam retinere ex Pegasiano debuisse, a) repetere eam non potest: nec enim indebitum solvisse videtur, qui plenam fidem defuncto praestare maluit.

TIT. IV.

De Repudianda Hereditate.

Recusari hereditas non tantum verbis, sed etiam re potest, & alio quovis indicio voluntatis. Heres per magistratus municipales ex auctoritate Praesidis, fideicommissario postulante, hereditatem adire, & restituere compellitur. Fideicommissarius si affirmet, heredem nolle adire hereditatem, absente eo interponi decretum, & in possessionem mitti jure desiderat. Suspectam hereditatem adire compulsus, omnia ex Trebelliano restituit.

TIT. V.

De Inofficiosi Querela.

Inofficiosum dicitur testamentum, quod frustra, liberis exheredatis, non ex officio pietatis videtur esse conscriptum. Post factum a ma-

a) si non retineat, repetere B. S. L. P. G.

- a matre testamentum filius procreatus, a) non mutata ab ea, cum posset, voluntate, ad exemplum praeteriti, inofficiosi querelam recte
3. instituit. Testamentum, in quo Imperator scriptus est heres, inofficiosum argui potest: eum enim, qui leges facit, pari majestate legibus obtemperare convenit. b) Qui inofficiosum dicere potest, hereditatem petere non
 5. prohibetur. c) Filius ex asse heres institutus inofficiosum dicere non potest: nec interest, exhausta, necne sit hereditas: cum apud eum quarta aut legis Falcidiae, aut Senatusconsulti
 6. Pegasiani beneficio sit remansura. d) Quartae portionis portio liberis deducto aere alieno, & funeris impensa praestanda est, ut ab inofficiosi querela excludantur. Libertates quo-
 7. que eam portionem minuere placet. Filius e) in judicio patris si minus quarta portione consecutus sit, f) ut quarta sibi a coheredibus fratribus citra inofficiosi querelam impleatur,
 8. jure desiderat. Pactio talis, ne g) de inofficioso testamento dicatur, querelam super judicio

a) si non m. ab eadem sit voluntas B.

b) Qui quod i. d. non potest B. non potest P. & in marg. S. L. G.

c) abest filius a B.

d) Quartae portionis B. — Quarta portio C. R.

e) abest in a B.

f) ut quartam s. a c. f. caetera i. querela consequatur i. d. B.

g) inofficiosum testamentum d. B.

dicio futuram non excludit: meritis enim liberos, quam pactionibus adstringi placuit. Rogatus hereditatem restituere, et si inofficiosi 9. querelam instituerit, fideicommissio non fit injuria: quartam enim solummodo hereditatis amittit, quam beneficio Senatusconsulti habere potuisset. Heres institutus habens substitutum, si de inofficioso dixerit, nec obtinebit, non id ad fiscum, sed ad substitutum pertinebit. 10.

TIT. VI.

De Vicefima.

Tabulae testamenti aperiuntur hoc modo, 1. ut testes, vel maxima pars eorum a) adhibeatur, qui signaverint testamentum: ita ut, agnitis signis, rupto lino, aperiatur, & recitetur: atque ita describendi exempli fiat potestas: ac deinde signo publico obsignatum in b) archium redigatur: ut si quando exemplum ejus interciderit, sit unde peti possit. Testa- 2. menta in municipiis, c) coloniis, oppidis, praefectura, vico, castello, d) conciliabulo facta, in foro, vel basilica, praesentibus testibus, vel honestis viris, e) inter horam secundam

a) adhibeantur B.

b) archium B.

c) colonia B.

d) conciliabulo abest a B.

e) in B.

- cundam & decimam diei recitari debebunt: exemploque sublato, ab iisdem rursus magistratibus a) obsignari, quorum praesentia constat aperta. Testamentum lex statim post mortem testatoris aperiri voluit: & ideo b) quamvis sit rescriptis variatum, tamen a praesentibus intra triduum, vel quinque dies aperiendae sunt tabulae. Ab absentibus quoque intra eos dies, cum supervenerint: nec enim oportet testamentum heredibus, aut legatariis, aut libertatibus, quam necessario vectigali moram fieri.

TIT. VII.

De Lege Cornelia.

1. **Q**ui testamentum falsum scripserit, recitaverit, subjecerit, signaverit, c) suppresserit, amoverit, resignaverit, deleverit, poena legis Corneliae de falsis tenebitur, id est, in
2. insulam deportatur. Non tantum is, qui testamentum subjecit, suppressit, delevit, poena legis Corneliae coercetur; sed & is, qui sciens dolo malo id fieri iussit, faciendumve
3. curavit. Testamentum supprimit, qui sciens prudensque tabulas testamenti in fraudem heredum,

a) obsignari congruit B. — obsignato S.

b) quomodo iussit id rescriptis pater, praesentibus B.

c) suppr. amou. ref. abest a B.

redum, vel legatariorum, fideicommissario-
rum, aut libertatum non profert. Suppri- 4.
mere tabulas videtur, qui cum habeat, & pro-
ferre possit, eas proferre non curat. Codi- 5.
cilli quoque si lateant, nec proferantur, sup-
primi videbuntur. Edicto perpetuo cavetur, 6.
ut si tabulae testamenti non appareant, de
earum exhibitione interdicto reddito intra an-
num agi possit, quo ad exhibendum compellitur
qui supprimit. Tabularum autem appellatione
chartae quoque & membranæ continentur.

TIT. VIII.

De Intestatorum Successione.

a) Inter adgnatos, & cognatos hoc interest, 14.
quod b) in adgnatis etiam cognati continen-
tur: inter cognatos vero adgnati non com-
prehenduntur. Et ideo patruus & adgnatus
est, & cognatus, avunculus autem cognatus
tantummodo. c) Si sint fratres defuncti, & 18.
fratris filii, vel nepotes, fratre non existen-
te, filius fratris nepoti praefertur. [Filius * 20.
fra-

a) Sententiae in hoc titulo omissae non Gothicis
sed collationi debentur.

b) agnatorum vocatione etiam B.

c) Sententia sine dubio corrupta totidem tamen
verbis & in B. exstat.

- * 21. fratris intestati filio sororis praefertur. Legitimi heredes jure civili intra centesimum diem nisi adierint hereditatem, ad proximos eadem
22. successio transfertur.] a) Feminae ad hereditates legitimas ultra consanguineas successiones non admittuntur: idque jure civili b) Voconiana ratione videtur effectum. Ceterum lex XII. tabularum nulla c) discretionem sexus
23. cognatos admittit. In hereditate legitima successioni locus non est. Et ideo fratre decedente, antequam adeat aut repudiet hereditatem, fratris filius admitti non potest: quia
24. omnis successio proximiori defertur. Ab hostibus captus neque sui, neque legitimi heredis jus amittit postliminio reversus. Quod & circa eos, qui in insulam deportantur, vel servi d) poenae effecti sunt, placuit observari, si per omnia in integrum indulgentia Principali restituantur. Pro herede gerere est destinatione futuri domini aliquid ex hereditariis rebus usurpare. Et ideo pro herede gerere videtur, qui fundorum hereditariorum e) culturas rationesque disponit, & qui servis hereditariis, jumentis, rebusve aliis utitur.

Ex

a) Filii ad B.

b) Voconiana narratione B. S. C. L. G. — Voconia rogatione P. G. in m. R.

c) descriptione B.

d) pene B. S. L. G.

e) cultores B.

Ex pluribus heredibus, iisdemque legitimis, 26. si qui omiserint hereditatem, vel in adeundo aliqua ratione fuerint impediti, his, qui adierunt, vel eorum heredibus omittentium portiones adcrefcunt. Quod in herede instituto a) eum, qui acceperat substitutum, evenire non poterit: diversa enim causa est scripti, & legitimi.

b) TIT. IX.

Ad Senatusconsultum Tertullianum.

Matres tam ingenuae, quam libertinae, ci- 1. ves Romanae, ut jus liberorum consecutae videantur, ter & quater peperisse sufficet, dummodo vivos, & c) pleni temporis pariant. Quae semel uno partu d) tres filios edidit, jus liberorum non consequitur: non enim ter peperisse, sed semel partum fuisse videtur; nisi forte per intervalla pariat. Mulier, 3. si monstrosum aliquid, aut prodigiosum enixa sit, nihil proficit: non sunt enim liberi, qui contra formam humani generis converso more

a) eum videlicet qui B.

b) Hic titulus post sententiam 7 distinctus est in B. & S.

c) plenos temporis B.

d) fratres vel duos f. B. — tres vel duos S. L. P. G.

4. more procreantur. Partum, qui membrorum humanorum officia a) ampliavit, quia b) hac ratione aliquatenus videtur c) effectus,
5. matri prodesse placuit. Septimo mense natus matri prodest: ratio enim Pythagorei numeri hoc videtur admittere, ut aut septimo pleno, aut decimo mense partus d) maturior videatur.
6. Aborsus e) vel abactus venter partum efficere
7. non videtur. Libertina ut jus liberorum consequi possit, quater eam peperisse f) sufficit.
8. Latina ingenua jus Quiritium g) consecuta, si ter peperit, ad legitimam filii hereditatem admittitur: non est enim manumissa. Jus liberorum mater habet, quae tres filios aut habet, aut habuit: aut neque habet, neque habuit. Habet, cui supersunt: habuit, quae amisit: neque habet, neque habuit, quae beneficio Principis jus liberorum consecuta est.

TIT.

a) duplicavit B. S. L. P. G.

b) hoc B.

c) effectum B. S.

d) maturus B.

e) & B. S. L. G.

f) ut ingenuam sufficit B. S.

g) B. consequitur.

Ad Sen
 filii vulg
 reditatem
 pari iure,
 trum heredi
 am ancillam
 Claudio est
 hereditas per
 vi, neque libe
 ligatur. Ad
 reditatem filii
 tini, admittit
 eo tempore
 tima heredi
 ditatem, et
 quaerere

P
 mo gra
 ter, mater
 hae alio per
 comitentur
 non negos
 quae pect
 avia tam

e) Verbo

* T I T. X.

*Ad Senatusconsultum Orphitianum.**

Filii vulgo quaesiti ad legitimam matris hereditatem adspirare non prohibentur: quia pari jure, ut ipsorum matribus, ita ipsis matrum hereditates deferri debuerunt. Ad filiam ancillam, vel libertam ex Senatusconsulto Claudiano effectam legitima matris intestatae hereditas pertinere non potest: quia neque servi, neque liberti matrem civilem habere intelliguntur. Ad legitimam intestatae matris hereditatem filii cives Romani, non etiam Latini, admittuntur. Cives autem Romanos eo tempore esse oportet, quo ab iisdem legitima hereditas aditur. Filius maternam hereditatem, eandemque legitimam, nisi adeundo quaerere non potest.

T I T. XI.

De Gradibus.

Primo gradu superiori linea continentur pater, mater: inferiori filius, filia: quibus nullae aliae personae junguntur. Secundo gradu continentur superiori linea avus, avia: inferiori nepos, neptis: transversa frater, soror: quae personae duplicantur: avus enim & avia tam ex patre, quam ex matre: a) nepos, neptis

a) Verba nepos... ex matre absunt a B.

- neptis tam ex filio, quam ex filia: frater, soror tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quae personae sequentibus a) quibuscumque gradibus similiter pro substantia earum, quae in quoquo gradu consistunt, ipso ordine duplicantur.
3. Tercio gradu veniunt, supra proavus, proavia: infra pronepos, proneptis: ex obliquo fratris sororisque filius, filia; patruus, amita, id est, patris frater & soror: avunculus, matertera, id est, matris frater & soror.
4. Quarto gradu veniunt, supra abavus, abavia: infra abnepos, abneptis: ex obliquo fratris & sororis nepos, neptis, b) frater patruelis, soror patruelis, id est, patrum filius, filia: consobrinius, consobrinya, id est, avunculi & materterae filius, filia; amitinus, amitina, id est, amitae filius, filia: itemque consobrini, qui ex duabus sororibus nascuntur. Quibus adcrevit patruus magnus, amita magna, id est, avi patrum frater & soror: avunculus magnus, matertera magna, id est, aviae, tam patrum, quam matrum, frater
5. & soror. Quinto gradu veniunt, supra quidem atavus, atavia: infra atnepos, atneptis: ex obliquo fratris & sororis pronepos, proneptis, fratrum patruelis, sororum patruelis, amitini, amitinae, consobrini, consobrinae filius,

a) quoque gr. B. & S. in m.

b) abest frater a B. S.

filius, filia, a) propius sobrinus, sobrina, id est, patruus magni, amitae magnae, b) avunculi magni, materterae magnae filius, filia. His adcrefcunt propatruus, proamita: hi sunt proavi paterni frater et soror: proavunculus, promatertera: hi sunt proaviae paternae maternaeque frater & soror, proavique materni. Sexto gradu veniunt, supra tritavus, tritavia: infra trinepos, trinepotis: ex obliquo fratris & sororis abnepos, abnepotis, fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitinae, confobrini, confobrinae c) nepos, neptis: patruus magni, amitae magnae, avunculi magni, materterae magnae nepos, neptis, id est, propioris sobrini filius, filia, qui confobrini appellantur. Quibus d) alater adcrefcunt propatruus, proamita, proavunculus, promaterterae filius, filia: abpatruus, abamita; hi sunt abavi paterni e) frater & soror: abavunculus, abmatertera; hi sunt abaviae paternae maternaeque frater & soror, abavique materni. Septimo gradu qui sunt cognati, recta linea supra infraque propriis nominibus non appellantur: sed ex transversa linea continentur fratris sororisve atnepos, atnep-

a) proprius confobrini B. — proprius sobrinus S. L. P.

b) Verba: avunculi m. m. magnae absunt a B.

c) nepos neptisve abest a B. S.

d) ex l. B. C. R.

e) maternaeque B.

8. atneptis, consobrini filii filiaeque. Successionis idcirco gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam nec nomina inveniri, nec vita succedentibus prorogari potest.

TIT. XII.

De Manumissionibus.

1. **S**ervum communem unus ex dominis manumittendo Latinum facere non potest, nec magis, quam civem Romanum: cujus portio eo casu, quo, si proprius esset, ad civitatem
2. Romanam perveniret, socio adcrefcit. Mutus & surdus servum vindicta liberare non possunt. inter amicos tamen, & per epistolam manumittere non prohibentur. Ut autem ad justam libertatem pervenire possit,
3. condicione venditionis excipi potest. Tormentis apud Praesidem subiectus, & de nulla culpa confessus ad justam libertatem perducitur
4. potest. a) Fideicommissa libertas data facto heredis non mutatur, si servum, quem magis
5. numittere iussus est, vinxerit. Communem servum unus ex sociis b) vinciendo futurae libertati non nocebit: inter pares enim sententias clementior severiori praefertur. Et certe humanae rationis est favere c) inferioribus, d) & pro-

a) fideicommissa B.

b) si debuerit vincendum B.

c) miseris B. S. R.

d) operibus probet i. d. B.

& prope innocentes dicere, quos absolute non-
cetes pronunciare non a) possumus. Debi- 6.
tor creditorve servum pignoris vinciendo, de-
dititium facere non possunt: alter enim sine
altero causam pignoris deteriore facere
non potest. Servus furiosi domini, vel 7.
pupilli jussu vincus dedititiorum nume-
ro non efficitur: quia neque furiosus,
neque pupillus exacti consilii capax est.
Non tantum si ipse dominus vinciat, nocet 8.
libertati, sed & si vinciri jubeat, aut vincien-
tis procuratoris actorisve factum comprobet.
Quod si ante quam sciret vincitum, solutionis
ejus causas adprobaverit, libertati futurae vin-
cula non nocebunt. Caeco curator dari non 9.
potest: quia ipse sibi procuratorem instituire
potest.

T I T. XIII.

De Fideicommissis Libertatibus.

Ea condicione heres institutus, Si LIBEROS I.
SVOS EMANCIPAVERIT b) omnimodis eos co-
gendus est emancipare: pro condicione enim
hoc loco emancipatio videtur adscripta. De- 2.
cedente eo, c) a quo fideicommissa libertas
relicta est, heredes ejus eam praestare cogendi
sunt. Si decedens servis suis libertatem ita 3.
dederit, ILLVM ET ILLVM LIBEROS ESSE VO-
LO,

a) possunt B. S.

b) commode B. —

c) cui B.

LO, EOSQUE FILIIS MEIS Tutores DO, impeditur a) fideicommissa libertas: quia pupilli sine tutoris auctoritate manumittere non possunt: & habentibus tutores tutor dari non potest. Sed interim vice absentium pupilli habebuntur, ut ex decreto Amplissimi ordinis b) primum libertas, ac deinde tutela competere possit.

TIT. XIV.

Ad Legem Fufiam Caniniam.

- I. **N**ominatim servi testamento manumitti secundum legem Fufiam possunt. Nominatim autem manumittere intelligitur hoc modo: c) **STICHVS LIBER ESTO.** Cum autem **OBSONATOREM**, vel **QVI EX ANCILLA. ILLA NASCITVR**, **LIBERV M ESSE VOLO**, ex Orficiano Senatusconsulto perinde libertas competit, ac si nominatim data sit: officiorum enim & artium d) appellatio nihil de significatione nominum mutat: nisi forte plures sint, qui eo officio designentur: tunc enim nomen adjungendum est, ut eluceat, de quo 2. testator sensisse videatur. Codicillis testamento con-

a) fidei dara B.

b) patris l. B.

c) **TITIVS, SERVVS MEVS l. B.**

d) *appellatione & significatione nominis declarat, nisi B.*

confirmatis datae libertates cum his, quae tabulis testamenti datae sunt, concurrunt: & sive antecedant, sive sequantur testamentum, novissimo loco adhibentur: quia ex testamento utraeque confirmantur. Quoties numerus servorum propter legem Fufiam Caniniam ineundus est, fugitivi quoque, quorum semper possessio animo retinetur, computandi sunt. Lege Fufia Caninia cavetur, ut certus servorum numerus testamento manumittatur. Subductis igitur a) a duobus usque ad decem, pars dimidia: a decem usque ad triginta pars tertia: a triginta usque ad centum pars quarta: a centum usque ad quingentos pars quinta. Plures autem quam centum ex majori numero servorum manumitti non licet.

a) igitur duobus B.

LIBER QUINTVS.

TITVLVS I.

De Liberali Causa.

1. **Q**ui contemplatione extremae necessitatis, aut alimentorum gratia filios suos vendiderint, statui ingenuitatis eorum non praecipiant: homo enim liber nullo a) pretio aestimatur. b) eidem nec pignori ab his, aut fiduciae dari possunt. Ex quo facto sciens creditor deportatur. Operae tamen eorum locari possunt.
2. Veritati & origini ingenuitatis manumissio, quocunque modo facta fuerit, non praecipiant.
3. Descriptio ingenuorum ex officio fisci inter fiscalem familiam facta ingenuitati non praecipiant.
4. Qui c) metu, & impressione alicujus terroris apud acta Praesidis servum se esse mentitus est, postea statum suum defendenti non praecipiant. Post susceptum liberale iudicium, si assertor causam deseruerit, in alium assertorem omne iudicium transferri placuit. In priorem vero quod prodendae libertatis gratia factum est, extra ordinem vindicatur: non enim oportet susceptam status causam, nulla cogente necessitate, desitui.

TIT.

a) dari pr. B.

b) id est nec B. S.

c) metuens impressionem B.

TIT. II.

De Usucapione.

Possessionem adquirimus & animo, & cor- 1.
 pore: animo utique nostro: corpore vel no-
 stro, vel alieno. Sed nudo animo adipisci
 quidem possessionem non possumus; retinere
 tamen nudo animo possumus, sicut in salti- 2.
 bus hybernis aestivisque contingit. Per libe-
 ras personas, quae in potestate nostra non
 sunt, adquiri nobis nihil potest. Sed per
 procuratorem adquiri nobis possessionem posse,
 utilitatis causa receptum est. Absente autem
 domino comparata non aliter ei, quam si rata
 sit, quaeritur. Longi autem temporis prae- 3.
 scriptio inter praesentes continuo decennii
 spatio, inter absentes vicennii comprehenditur.
 Viginti annorum praescriptio etiam adversus 4.
 reipublicam prodest ei, qui justum initium
 possessionis habuit, nec medio tempore inter-
 pellatus est. Actio tamen quanti ejus inter-
 est adversus eos reipublicae datur, a) quia ea 5.
 negotia defendere neglexerunt. Si post mo-
 tam intra tempora quaestionem res ad novum
 dominum emptione transierit, nec is per vi-
 ginti annos fuerit inquietatus, avelli ei pos-
 sessionem non oportet.

TIT.

a) qui ea B.

TIT. III.

De his, a) quae per turbam fiunt.

1. In eos, qui per turbam seditionemve damnatum alicui dederint, dandumve curaverint, si quidem res pecuniaria est, aestimatione dupli sarcitur. Quod si ex hoc corpori alicujus, vitae, membrivve noceatur, extra ordinem vindicatur.
2. Quidquid ex incendio, ruina, naufragio, navique expugnata raptum, susceptum, b) suppressumve fuerit, eo c) anno in quadruplum ejus rei, quam quis suppresserit, celaverit, rapuerit, convenitur: postea vero in simplum.
3. Hi, qui aedes alienas, villasve expilaverint, effregerint, expugnaverint, si quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniuntur. Telorum autem appellatione omnia, ex quibus salutis hominis noceri possit, accipiuntur. Receptores aggressorum, itemque latronum eadem poena afficiuntur, qua ipsi latrones: sublati enim susceptoribus, grassantium cupido conquiescit. Fures, vel raptores balnearum d) plerumque in metallum, aut in opus publicum damnantur. e) Nonnunquam pro frequentia admissorum judicantis sententia temperatur

a) qui turbam faciunt B.

b) suppressum venerit B.

c) animo B.

d) plerumque abest a B.

e) Nam n. B. S. R.

tur. Incendiarii, qui consulto incendium in- 6.
ferunt, summo supplicio afficiuntur. Quod
si incuria eorum ignis evaserit, dupli compen-
dio damnum ejusmodi sarciri placuit.

TIT. IV.

De Injuriis.

Injuriam patimur aut in corpus, aut extra 1.
corpus. In corpus, verberibus, & illatione
stupri. Extra corpus, conviciis, & famosis
libellis: quod ex affectu uniuscujusque patien-
tis, & facientis aestimatur. Furiosus, item- 2.
que infans affectu doli, & captu contumeliae
carent: idcirco injuriarum agi cum his non
potest. Si liberis, qui in potestate sunt, aut 3.
uxori fiat injuria, nostra interest vindicare:
ideoque per nos actio inferri potest, si modo
is, qui fecit, in injuriam nostram id fecisse
doceatur. Corpori injuria inferitur, cum quis 4.
pulsatur, a) cuique stuprum inferitur, aut de
stupro interpellatur. Quae res extra ordinem
vindicatur, ita ut pulsatio pudoris poena capi-
tis vindicetur. Sollicitatores alienarum nuptia- 5.
rum, itemque matrimoniorum interpellatores,
etsi effectu sceleris potiri non possunt, prop-
ter voluntatem perniciosae libidinis extra or-
dinem puniuntur. Injuriarum actio aut lege, 6.
aut more, aut mixto jure introducta est.

Legē

a) cuius C. R.

F 3

- Lege duodecim tabularum de famosis *a*) criminibus, membris ruptis, & ossibus fractis.
7. Moribus, quoties factum pro *b*) qualitate sui arbitrio iudicis *c*) aestimatum congruentis poenae supplicio vindicatur. Mixto jure injuriarum actio ex lege Cornelia constituitur, quoties quis pulsatur, vel cujus domus introitur ab his, qui vulgo dereclarii appellantur: in quos extra ordinem animadvertitur, ita ut prius ingruentis consilium pro modo commentae fraudis poena vindicetur exsilii, aut
9. metalli, aut operis publici. Injuriarum civiliter damnatus, ejusque aestimationem inferre
10. iustus famosis efficitur. Atrox injuria aestimatur aut loco, aut tempore, aut persona. Loco, quoties in publico irrogatur: tempore, quoties interdium: persona, quoties Senatori vel equiti Romano, decurioni, vel alias spectatae auctoritatis viro: & si plebejus, vel humili loco natus Senatori vel equiti Romano, decurioni vel magistratui, vel aedili, vel iudici, *d*) quilibet horum, vel si his omnibus plebejus.
11. Qui per calumniam injuriae actionem instituit, extra ordinem punitur: omnes enim calumniatores exsilii, vel insulae relegatione,
12. aut ordinis amissione puniri placuit. Injuriarum

a) criminibus B.

b) leuitate B.

c) aestimatur B. S. L. G.

d) cuilibet h. vel si iis o. plebeii inferunt B.

rum non, nisi praesentes, accusare possunt: crimen enim, quod a) vindictae aut calumniae iudicium expectat, per alios intendi non potest. Fit injuria contra bonos mores, veluti 13. si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, coeno, luto obliniverit, aquas spurcaverit, b) fistulas, lacus, quidve aliud c) in injuriam publicam contaminaverit: in quos graviter animadverti solet. Qui puero praetextato stuprum 14. aliudve flagitium, abducto ab eo vel corrupto comite, persuaserit, mulierem puellamve interpellaverit, quidve corrumpendae pudicitiae gratia fecerit, domum praebuerit, pretiumve, quo id persuadeat, dederit, perfecto flagitio capite punitur; imperfecto, in insulam deportatur: corrupti comites summo supplicio adficiuntur. Qui carmen famosum in injuria 15* am alicujus, vel alia quaelibet cantica, quo agnosci possit, composuerit, ex auctoritate Amplissimi ordinis in insulam deportatur: interest enim publicae disciplinae, opinionem uniuscujusque a turpi carminis infamia vindicare. Carmen facit non tantum, qui satyras & epigrammata, sed illegitimam infectandi alicujus causam, quidve aliud alio genere componit. De ratione, & de personarum dignitate

a) vindicare per c. B.

b) fistulam B. S. L. G.

c) iniuria publica B.

- nitare nihil cavetur: quoniam omnimodo de-
formanda est ejus persona, contra quem ve-
nimus. Sed in hoc modus quidam & ratio
adhibenda est, aestimatio enim etiam hoc mo-
do laeditur. Psalterium, quod vulgo dicitur
16. canticum, in alterius infamiam compositum,
& publice cantatum, tam in eos, qui hoc
cantaverint, quam in eos, qui composuerint,
extra ordinem vindicatur: eo acrius, si perso-
nae dignitas ab hac injuria defendenda sit.
17. In eos auctores, qui famulos libellos in con-
tumeliam alterius proposuerint, extra ordi-
nem usque ad relegationem insulae vindica-
tur.
18. Convicium judici ab appellatoribus fieri
19 non oportet: alioquin infamia notantur. Ma-
ledictum, itemque convicium publice factum
ad injuriae vindictam revocatur: quo facto
20. condemnatus infamis efficitur. Non tantum
is, qui maledictum aut convicium inges-
serit, injuriarum convictus famosus effici-
tur: sed & is, cujus ope consiliove factum
21 esse dicitur. Convicium contra bonos mores
fieri videtur, si obsceno nomine, aut infe-
riore parte corporis nudatus aliquis insectatus
sit: quod factum contemplatione morum, &
causa publicae honestatis vindictam extraordi-
nariae ultionis expectat. Servus, qui injuri-
am aut contumeliam fecerit, si quidem atro-
cem, in metallum damnatur: si vero levem,
flagel-

flagellis caesus sub poena vinculorum temporalium domino restituitur.

TIT. V. A

De Effectu sententiarum, a) & Finibus litium.

Res judicatae videntur ab his, qui imperium 1. potestatemque habent, vel qui ex auctoritate eorum inter partes dantur: itemque *b)* a magistratibus municipalibus usque ad summam, qua jus dicere possunt: itemque ab his, qui ab Imperatore extra ordinem petuntur. Ex compromisso autem iudex sumptus rem judicatam non facit: sed si poena inter eos promissa sit, poena rei in iudicium *c)* deducta ex stipulatu peti potest. Confessi debitores pro 2. iudicatis habentur: ideoque ex die confessionis tempora *d)* solutioni praestituta computantur. Confiteri quis in iudicio non tantum sua 3. voce, sed & litteris, & quocumque modo potest: convinci autem non, nisi scriptura aut testibus potest. Eorum, qui debita confessi 4. sunt, pignora capi, & distrahi possunt. Con-^{*5.} fessionem suam reus in *e)* dubium revocare

non

a) e. f. l. abest a B.

b) magistratus municipales B. S.

c) deductae B.

d) solutionis praestita B.

e) duplum C. R.

6. non potest. Ea, quae altera parte absente decernuntur, vim rerum judicatarum non obtinent.
7. Trinis litteris vel edictis, aut uno pro omnibus dato, aut trina denuntiatione conventus, nisi ad judicem, *a)* a quo sibi denuntiatum est, aut cujus litteris vel *b)* edictis conventus est, venerit, quasi in contumacem dicta sententia auctoritatem rerum judicatarum obtinet. quin imo nec appellari potest ab ea.
- c)* Quoties in contumacem fuerit iudicatum ab ea sententia, quae adversus contumaces data est, neque appellari, neque in *d)* dubium revocari potest.
8. Res olim iudicata post longum silentium in iudicium deduci non potest, nec eo nomine in duplum revocari. Longum autem tempus, exemplo longae praescriptionis, decennii inter praesentes, & inter
9. absentes vicennii *e)* computatur. In causa capitali *f)* absens nemo damnatur: neque absens

a) ad quem B. S. P. in marg.

b) edicto B. S. L. P. G.

c) Interpretationem haec esse putavit Cuiacius, quem secutus est Schultingius. At in B. subiecta sunt verba: *Interpretatione non eget* & in S. inscripta est haec sententia: *Alia*.

d) duplum B. & editiones omnes praeter Fabrotianam & Schultingianam. Ita & codex Gothanus.

e) abest computatur a B. S.

f) iniustus nemo, mox neque iniustus neque per alium B.

sens per alium accusare, a) aut accusari potest. Falsis instrumentis b) religione iudicis circumducta, si jam dicta sententia prius de crimine admisso confiterit, ejus causae instauratio jure depositur. Ratio calculi saepius se patitur supputari, atque ideo potest quocunque tempore retractari, si non longo tempore evanescat. *II.

* T I T. V. B

De rebus auctoritate iudicis possidendis.

Pupillo, si non defendatur, in possessione bonorum creditoribus constitutis, ex his usque ad pubertatem alimenta praestanda sunt. Ejus, qui ab hostibus captus est, bona venire non possunt, quamdiu revertatur. *2.

T I T. VI.

De Interdictis.

Retinendae possessionis gratia comparata sunt interdicta, per quae eam possessionem, quam jam habemus, retinere volumus: quale est Vti possidetis de rebus c) soli, & Vtrubi de re mobili. Et in priore quidem is potior est, qui

a) aut accusari abest a B. & C.

b) religio B. S. L. P. G.

c) immobilibus B.

- qui redditus interdicti tempore nec vi, nec clam, nec precario ab adversario possidet. In altero vero potior est, qui majore parte anni retrorsum numerati nec vi, nec clam, nec precario a) possidet. Ut interdictum, ita & actio proponitur, ne quis via publica aliquem prohibeat. cujus rei sollicitudo ad viarum b) curatores pertinet, a quarum munitione nemo exceptus est. Si quis tamen in ea aliquid operis fecerit, quo commeantes impediuntur, demolito opere condemnatur.
3. c) Non tantum si ipse dominus possessione dejiciatur, utile interdictum est: sed etiam si familia ejus. Familiae autem nomine etiam duo servi continentur. Vi d) dejicitur non tantum qui e) oppressu multitudinis, aut fustium, aut telorum, aut armorum metu terretur; sed & is, qui violentiae opinione comperta possessione cessit; si tamen adversarius 5. eam ingressus sit. De navi vi dejectus hoc interdicto experiri non potest: sed utilis ei actio de rebus recuperandis, exemplo de vi bono-

a) possidet B. S.

b) cultores B. & S.

c) B. hic titulum distinguit verbis: *de interdicto unde vi.*

d) *terrius dicitur B.*

e) *oppressione B. — S. oppressus multitudine.*

bonorum raptorum, datur. Idemque de eo dicendum est, qui carruca, aut equo dejicitur; quibus non abductis, injuriarum actio datur. Vi dejectus videtur & qui in praedio vi retinetur, & qui in via territus est, ne ad fundum suum accederet. Qui vi, aut clam, aut precario possidet, ab adversario impune dejicitur. Ex rebus vi possessis si aliquae a) res arserint, vel servi decesserint, licet id sine dolo ejus, qui dejecit, factum sit, aestimatione tamen condemnandus est, qui ita voluit adipisci rem juris alieni. Si inter vicinos ex communi rivo aqua ducatur, induci prius debet b) ex his vicibus, quibus a singulis duci consuevit: ducenti autem vis fieri prohibetur. Alienam autem aquam usurpanti nummaria poena irrogatur: cujus rei cura ad sollicitudinem Praesidis spectat. Redditur interdicti actio, quae proponitur ex eo, ut quis, quod c) precario habet, restituat. Nam & civilis actio hujus rei, sicut commodati, competit: eo vel maxime, quod ex beneficio suo unusquisque injuriam pati non debet. Precario possidere videtur non tantum qui per epistolam, vel quacunque alia ratione hoc sibi concedi postulavit, sed & is, qui

a) res abest a B. C.

b) & B. P. L. in m. G. in m.

c) precarium B. S.

- qui nullo voluntatis indicio, patiente tamen
12. domino, possidet. Heres ejus, qui precariam possessionem tenebat, si in ea manserit, magis dicendum est, clam videri possidere: a) nullae enim preces ejus videntur adhibitae. Et ideo persecutio ejus rei semper manebit,
13. nec interdicto locus est. Arbor, quae in alienas aedes, vel in vicini agrum imminet, nisi a domino, sublucari non potest: isque conveniendus est, ut eam sublucet. Quod si conventus dominus id facere noluerit, a vicino luxuries ramorum compescatur. b) Id qualiscunque dominus facere non prohibetur.
14. Adversus eum, qui hominem liberum vinxerit, suppresserit, incluserit, operamve, ut id fieret, dederit, tam interdictum, quam legis Fabiae super ea re actio redditur. Et interdicto quidem id agitur, ut exhibeatur is, qui detinetur: lege autem Fabia, c) ut etiam
15. poena nummaria coercetur. Bene concordans matrimonium separari a patre d) Divus Pius prohibuit: itemque a patrono libertum, a parentibus filium filiamque: nisi forte quae-
16. ratur, ubi utilius morari debeat. Omnibus bonis, quae habet, quaeque habiturus est, obligat-

a) reliqua verba absunt a B.

b) idque B.

c) aut e. p. n. coercetur B. Interpres ita legisse videtur.

d) *ius nostrum prohibuit* B.

ligatis, nec concubina, nec filius naturalis, nec alumnus, nec ea, quae in usu quotidiano habet, obligantur: ideoque de his nec interdictum redditur.

TIT. VII.

De Obligationibus.

Obligacionum firmandarum gratia stipula- 1.
tiones inductae sunt, quae quadam verborum
solennitate concipiuntur: & appellatae, quod
per eas firmitas obligacionum constringitur:
stipulum enim veteres firmum appellaverunt.
Verborum obligatio inter praesentes, a) non 2.
etiam inter absentes contrahitur. Quod si
scriptum fuerit instrumento, promississe ali-
quem, perinde habetur, atque si interroga-
tione praecedente responsum sit. Fructua- 3.
rius servus, si quid ex re fructuarii, aut ex
operis suis acquirit, ad fructuarium pertinet:
quidquid autem aliunde, vel ex re b) proprie-
tarii acquirit, domino proprietatis acquirit.
Cum facto promissoris res in stipulatum de- 4.
ducta c) intercidit, perinde agi ex d) stipulato
potest, ac si ea res exstaret. Ideo e) promif-
for

a) *n. e. i. a.* abest a B.b) *proprietaria* B. S. L. P. G.c) *interierit* B.d) *stipularu* B. L. P. G.e) *promissoris a estimatione habita vis* p. B.

for aestimatione ejus punitur: maxime si in dolum quoque ejus a) concepta fuerit stipulatio.

TIT. VIII.

De b) Novationibus.

- I. **N**on solum per nosmetipsos novamus, quod nobis c) debetur, sed per eos etiam, per quos stipulari possumus: veluti per filiumfamilias vel servum, jubendo, vel ratum habendo. Procurator quoque noster ex jussu nostro d) receptum est ut novare possit.

TIT. IX.

De Stipulationibus.

- I. **S**ubstitutus heres ab instituto, qui sub conditione scriptus est, utiliter sibi institutum hac stipulatione cavere compellit, ne petita bonorum possessione res hereditarias e) diminuat. Hoc enim casu ex die interpositae stipulationis duplos fructus praestare compellitur. Hujus enim praejudicium a superiore differt, quo quaeritur, an ea res, de qua agitur, major sit centum sestertiis: ideoque
in

a) grata B.

b) B. *Donationibus.*

c) detur B. S.

d) praeceptum B. S. L. G.

e) diminuat B. S. L. P. G.

in longiorem diem a) concipitur. Ex die ac- 2.
cepti iudicii dupli fructus computantur: & tam
dantes, quam accipientes, heredes quoque
eorum, procuratores, cognitorumque perso-
nae, itemque sponsores eadem stipulatione
comprehenduntur; eorum quoque, quorum
nomine promittitur. Quoties iudicatum solvi 3.
stipulatione satisfidatur, ommissa ejus actio rei
iudicatae persecutionem non excludit. Eman- 4.
cipati liberi praeteriti, si velint se miscere pa-
ternae hereditati, & cum his, qui in potestate
remanferint, communis patris dividere here-
ditatem, antequam bonorum possessionem pe-
tant, de conferendo cavere cum satisfidatione
debeant. Quod si satisfidare non possunt, sta-
tim ex fide bonorum confusionem, excepto
peculio castrensi, facere cogendi sunt.

TIT. X.

De Contrahenda Auctoritate.

Ob metum impendentis damni b) vicinus 1.
vicino satisfidare debet, additis sponso-
ribus, super eo, quod damni acciderit. De com- 2.
muni pariete utilitatis causa hoc coepit obser-
vari, ut aedificet quidem cui aedificare inter-
est:

a) concipit B. — concepit S.

b) vicino satisfidari d. datis s. f. e. si quod B.

est: cogatur vero socius portionis suae im-
pensas agnoscere.

TIT. XI.

De Donationibus.

1. a) Species extra dotem a matre in honorem nuptiarum praesente filia genero traditae do-
2. nationem perfecisse videntur. Probatio traditae, vel non traditae possessionis non tam in jure, quam in facto consistit: ideoque sufficit ad probationem, si rem corporaliter b)
3. teneant. Pater si filiofamilias aliquid donaverit, & in ea voluntate perseverans decesserit, morte patris donatio convalescit. Cum unius rei in duos donatio confertur, potior est ille, cui res tradita est. Nec interest, posterior quis, an prior acceperit, c) & exceptae necne personae sint. Invitus donator de evictione rei donatae promittere non cogitur: nec eo nomine, si promiserit, oneratur: quia lucrativae rei possessor ab evictionis actione
6. ipsa juris ratione depellitur. Ei, qui aliquem a latrunculis vel hostibus eripuit, in infinitum donare non d) prohibemur: si tamen donatio, & non

a) Si sp. --- traditae fuerint, donationem p. videretur B.

b) teneat B.

c) neque ullae exceptae personae sunt B.

d) prohibetur B. & S.

& non merces eximii laboris appellanda est: quia contemplationem salutis certo modo aestimari non placuit.

TIT. XII.

De Jure Fisci & Populi.

Ejus bona, qui sibi ob aliquod admissum 1. flagitium mortem conscivit, fisco vindicantur. Quod si id a) taedio vitae, aut pudore aeris alieni, vel valetudinis alicujus impatientia hoc admisit, non inquietabuntur: sed ordinariae successioni relinquentur. Ei etiam 2. velut indigno auferitur hereditas, qui adfinem vel cognatum, cui ipse ab intestato successurus erat, testamentum facere prohibuit, aut ne jure subsisteret operam dedit. Si pater vel 3. dominus id testamentum, quo filius ejus vel fervus heredes instituti sunt, aut legatum acceperunt, falsum redarguant, nec obtineant, fisco locus est. Aetati ejus, qui accusat testa- 4. mentum, si non obtineat, succurri solet in id, quod ita amisit: maxime si tutoris aut curatoris consilio actio instituta sit. b) In ea 5. provincia, ex qua quis originem ducit, officium fiscale administrare prohibetur, ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur.

a) odio B. S.

b) B. hic titulum habet: *de fisci advocato.*

6. deatur. Quoties sine auctoritate iudicati officiales alicujus bona occupant, vel describunt, vel sub observatione esse faciunt, a) adito Procuratore injuria submovetur: & rei hujus auctores ad Praefectos Praetorio puniendi mittuntur.
7. Litem in perniciem privatorum fisco donari non oportet, nec ab eodem b) donatum suscipi.
8. Imperatorem litis causa heredem institui invidiosum est: nec enim calumniandi facultatem ex Principali majestate capi oportet.
9. Ex nuda pollicitatione nulla actio nascitur: ideoque ejus bona, qui se heredem Imperatorem facturum esse jactaverat, a fisco occupari non possunt.
10. Privilegium fisci est, inter omnes creditores primum locum tenere.
11. Quicumque a fisco convenitur, non ex c) indice, vel exemplo alicujus scripturae, sed ex authentico conveniendus est: & si contractus fides possit ostendi. Ceterum calumniosam scripturam vim justae petitionis in judicio obtinere non convenit.
12. Ejus bona, qui falsam monetam percussisse dicitur, fisco vindicantur. Quod si servi ignorante domino id fecisse dicantur, ipsi quidem summo supplicio afficiuntur; domino tamen nihil aufertur, quia pejorem domini causam servi facere, nisi forte scierit, omnino non possunt.

TIT.

a) addito B. S.

b) donata B. S. L. P. G.

c) incerto B.

TIT. XIII.

De Delatoribus.

Omnes omnino deferre alterum, & causam 1. pecuniariam fisco nuntiare prohibentur. Nec refert, mares istud, an feminae faciant; servi, an ingenui, an libertini; an suos, an extraneos deferant: omni enim modo puniuntur. Servi fiscales, qui causam 2. domino prodere, ac nuntiare contendunt, deferre non videntur. Subornati sane eum deferre coguntur, a) qui quod per se non potest, per alium deferat. Perindé autem subornatores ac delatores puniuntur. Dam- 3. nati servi, sive post sententiam, sive ante sententiam dominorum facinora confessi sint, nullo modo audiuntur, nisi forte reos deferant majestatis.

TIT. XIV.

De Quaestionibus habendis.

In criminibus eruendis quaestio quidem adhi- 1. betur; sed non statim a tormentis incipiendum est: ideoque prius argumentis quaerendum est: & si suspicione aliqua reus b) urgeatur, adhibitis tormentis de sociis & sceleribus suis confiteri compellitur. Vnius faci- 2. noris

a) ne quod B. S.

b) arguatur B. S.

noris plurimi rei ita audiendi sunt, ut ab eo primum incipiatur, qui timidior, & tenerae aetatis esse videatur.

TIT. XV.

De Testibus.

1. Suspectos gratiae testes, & eos vel maxime, quos accusator de domo produxerit, vel vitae humilitas infamaverit, interrogari non placuit: in a) testibus enim & vitae qualitas
2. b) spectari debet, & dignitas. In adfinem vel cognatum inviti testes interrogari non possunt.
3. Adversus se invicem parentes & liberi, itemque liberti nec volentes ad testimonium admittendi sunt: quia rei verae testimonium necessitudo
4. personarum plerumque corrumpit. c) Testes, cum de fide tabularum nihil dicitur, adversus scripturam interrogari non possunt.
5. Hi, qui d) falso, vel varie testimonia dixerunt, vel utrique parti prodiderunt, aut in exilium aguntur, aut in insulam relegantur, aut curia
6. submoventur. In re pecuniaria tormenta, nisi cum de rebus hereditariis quaeritur, non adhibentur.

a) teste B. S. L. P. G.

b) expectari eaed.

c) Testes enim fide tabularum nihil adhiberi iuvare dicuntur, & adu. f. hanc i. n. p. B.

d) false B. S. — falsa vel varia P.

bentur. a) Aliae autem jurejurando, aut testibus explicantur.

TIT. XVI.

De Servorum Quaestionibus.

Servum de facto b) suo in se interrogari 1. posse, ratio aequitatis ostendit: nec enim obesse ei debet, qui per servum aliquid sine cautione commodat, aut deponit. Judex tu- 2. telaris, itemque Centumviri, si aliter de rebus hereditariis, vel de fide generis instrui non possunt, poterunt de servis hereditariis habere quaestionem. Servi alieni in alterius caput 3. non nisi singuli torqueri possunt. Et hoc invito domino non est permittendum, nisi delator, cujus interest, quod intendit, probare, pretia eorum, quanti dominus taxaverit, inferre sit paratus, vel certe deterioris facti servi subire taxationem. Servo, qui ultro aliquid 4. de domino confitetur, fides non accommodatur: nec enim oportet in rebus dubiis salutem dominorum servorum arbitrio committi. Servi in caput domini neque a Praefide, ne- 5. que a Procuratore, neque in pecuniariis, neque in capitalibus causis interrogari possunt. Communis servus in caput alterius ex domi- 6. nis

a) Alias B. S. L. P. G.

b) a B. abest suo; a S. suo in se.

G 4

7. nis torqueri non potest. Qui servum ideo comparavit, ne in se torqueretur, restituto
 8. pretio poterit interrogari. Servus in caput ejus domini, a quo distractus est, cuique aliquando servivit, in memoriam prioris domini
 9. nii interrogari non potest. Si servus ad hoc fuerit manumissus, ne torqueatur, quaestio
 10. de eo nihilominus haberi potest. Quaestioni ejus latronis, quem quis obtulit, cum de eo confiteretur, fidem accommodari non convenit: nisi id forte velandae conscientiae suae gratia, quam cum reo habuit, fecisse doceatur.
 11. Neque accusator per alium accusare, neque reus per alium defendi potest: nisi ingratum libertum patronus accuset, aut rei absentia defendatur. Si pecunia data judici reus absolutus esse dicatur, idque in eum fuerit comprobatum, ea poena damnatur a) iudex,
 13. qua reus damnari potuisset. In convictum reum, sive torqueri possit, sive non possit, b) pro modo admissi sceleris statuendum est.
 14. Reis suis edere crimina accusatores cogendi sunt: scire enim oportet, quibus sunt criminibus responsuri.

TIT.

a) abest iudex a B. S.

b) iudex quod ei visum fuerit iudicabit B. quae verba sunt interpretationis.

a) abest iudex
 b) abest iudex
 c) Moxima
 d) Sententia

TIT. XVII.

De a) Abolitionibus.

Abolitio est deletio, oblivio, vel extinctio *1. accusacionis. Post b) abolitionem publicam 2. a delatore suo reus intra tricesimum diem repeti potest: postea non potest. Summa sup- 3. plicia sunt crux, crematio, decollatio. Mediocrium autem delictorum poenae sunt, metallum, ludus, deportatio. c) Minimae, relegatio, exsilium, opus publicum, vincula. Sane qui ad gladium dantur, intra annum consumendi sunt.

TIT. XVIII.

De Abactoribus.

Abaectores sunt, qui unum equum, duas 1. equas, totidemque boves, vel capras decem, aut porcos quinque abegerint. Quidquid vero intra hunc numerum fuerit ablatum, poena furti pro qualitate ejus, aut in duplum, aut in triplum convenitur: vel fustibus caesus in opus publicum unius anni datur, aut sub poena vinculorum domino restituitur. d) Si ea 3. peco-

a) *absolutionibus* B.b) *absolutionem* B.c) *Minimae* abest a B.d) *Sententia 2 & 4* Collationi debentur.

pecora, de quibus quis litigat, abegerit, ad forum ^{a)} remittendus est: atque ita convictus, in duplum, vel in triplum furis more damnatur.

TIT. XIX.

De Sacrilegis.

- I. **Q**ui noctu manu facta praedandi, ac depopulandi gratia templum irrumpunt, bestiis objiciuntur. Si vero per diem leve aliquid de templo abstulerint, vel deportantur honestiores, vel humiliores in metallum damnantur.

TIT. XX.

De Incendiariis.

- *1. Incendiarii, qui quid in oppido praedandi
 *2. causa faciunt, capite puniuntur. Qui casam aut villam inimiciarum gratia incenderunt, humiliores in metallum, aut in opus publicum damnantur; honestiores in insulam relegantur.
 *3. Fortuita incendia, quae casu venti ferente, vel incuria ignem supponentis, ad usque vicini agros evadunt, si ex eo seges, vel vinea, vel olivae, vel fructiferae arbores concrementur, datum damnum aestimatione
 *4. sarcitur. Commissum vero servorum, si domino videatur, noxae deditioe sarcitur.
- Mes-

a) non mittendus B. S.

Messium sane per dolum incensores, vinea-^{*5.}
rum, olivarumve, aut in metallum humilio-
res damnantur, aut honestiores in insulam
relegantur. Qui noctu *a)* fructiferas arbores 6.
manu facta ceciderint, ad tempus plerumque
in opus publicum damnantur, aut honestiores
damnum sarcire coguntur, vel curia submo-
ventur, vel relegantur.

TIT. XXI.

De Vaticinatoribus, & Mathematicis.

Vaticinatores, qui se Deo plenos adsimu- 1.
lant, idcirco *b)* civitate expelli placuit, ne
humana credulitate publici mores ad *c)* spem
alicujus rei corrumperentur, vel certe ex eo
populares animi turbarentur. Ideoque primo
fustibus caesi civitate pelluntur: perseverantes
autem in vincula publica conjiciuntur, aut in
insulam deportantur, vel certe relegantur.
Qui novas, & usu vel ratione incognitas re- 2.
ligiones inducunt, ex quibus animi hominum
moveantur, honestiores deportantur, humilio-
res capite puniuntur. Qui de salute Princi- 3.
pis, vel de summa Reipublicae Mathematicos,
ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum

a) frugiferas B.

b) a civitate B. S. R.

c) speciem B.

4. eo, qui responderit, capite punitur. Non tantum divinatione quis, sed ipsa scientia ejusque libris a) melius fecerit abstinere. Quod si servi de salute dominorum consuluerint, summo supplicio, id est, cruce adficiuntur. Consulti autem si responsa dederint, aut in metallum damnantur, aut in insulam b) deportantur.

TIT. XXII.

De Seditiosis.

1. Auctores seditionis & tumultus, vel concitatores populi, pro qualitate dignitatis, aut in crucem tolluntur, aut bestiis objiciuntur,
 2. aut in insulam deportantur. Qui terminos effodiunt, vel exarant, arboreve terminales evertunt, c) *vel qui convellunt bodones*, si quidem id servi sua sponte fecerint, in metallum damnantur: humiliores in opus publicum, honestiores in insulam amissa tertia parte bonorum relegantur, aut exulare coguntur. Cives Romani, qui se Judaico ritu, vel servos suos circumcidi patiuntur, bonis ademptis in insulam perpetuo relegantur. d)
 Medici

a) qui melius fecerit, debet abstinere B.

b) relegantur B. P. & in marg. S. L. G.

c) Verba *vel qui convellunt bodones*, Schultingio suspecta, absunt a B.

d) addit B. *aut exulabunt.*

Medici capite puniuntur. Judaei, si alienae nationis comparatos servos circumciderint, aut deportantur, aut capite puniuntur.

TIT. XXIII.

Ad Legem Corneliam de Sicariis & Veneficis.

Lex Cornelia poenam deportationis infligit i. eis, qui hominem occiderint, ejusve rei causa, furtive faciendi cum telo fuerint: & qui venenum hominis necandi causa habuerint, vendiderint, paraverint: a) falsumve testimonium dixerint, quo quis periret: mortifve b) causam praestiterint. c) Quae omnia facinora in honestiores poena capitis vindicari placuit: humiliores vero aut in crucem tolluntur, aut bestiis objiciuntur. d) Qui hominem occiderit, aliquando absolvitur: et qui non occidit, ut homicida damnatur: consilium enim uniuscujusque, non factum puniendum est. Ideoque qui, cum e) vellet occidere, id casu aliquo perpetrare non potuerit, ut homicida puniatur: & is, qui casu jactu teli hominem imprudenter occiderit, absolvitur. Qui latro-^{*8*}nem

a) falsum r. B. S. L. G. P.

b) causas B. S. L. P.

c) ob quae B.

d) Sententiam 2, 4, 5, 6, 7, & 9 Collationi debemus.

e) velis B. C.

- nem caedem sibi inferentem, vel alium quemlibet stuprum inferentem occiderit, puniri non placuit: alius enim vitam, alius pudorem publico facinore defendit. *a)* Judex, qui in caput fortunaeque hominis pecuniam accepit, in insulam bonis ademptis deportetur. Mandatores caedis perinde ut homicidae puniuntur. *12.* Si putator ex arbore cum ramum dejiceret, non proclamaverit, ut vitaretur, atque ita praeteriens ejusdem ictu *b)* homo perierit, etsi in legem non incurrit, in metallum damnatur. Qui hominem invitum libidinis, aut *c)* pro mercii causa castraverit, castrandumve curaverit, sive is servus, sive liber sit, capite punitur. Honestiores publicatis bonis in insulam deportantur. Qui *d)* abortionis, aut amatorium poculum dant, etsi dolo non faciant; tamen, *e)* quia mali exempli res est, humiliores in metallum, honestiores in insulam amissa parte bonorum relegantur. Quo si *f)* ex hoc homo, aut mulier perierit, summo supplicio adficiuntur. *15.* Qui sacra impia, nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint, faciendave curaverint, aut cruci *g)* affiguntur,

a) haec sententia post sequentem posita est in B.

b) homo abest a B.

c) probri B. — mercedis S.

d) abortivum faciunt aut totum praeccludunt B.

e) quia abest a B. S. L. P. G.

f) dolo malo ex hoc B.

g) affiguntur B.

tur, aut bestiis obijciuntur. Qui hominem 16.
immolaverint, a) exve ejus sanguine litave-
rint, phanum, templumve polluerint, bestiis
objiciuntur; vel, si honestiores sint, capite
puniuntur. Magicae artis conscios summo 17.
supplicio adfici placuit, id est, bestiis objici,
aut cruci b) suffigi. Ipsi autem magi vivi
exuruntur. Libros magicae artis apud se ne- 18.
minem habere licet: & c) si penes quoscumque
reperiti sint, bonis adeptis, d) ambustisque his
publice, in insulam deportantur: humiliores
capite puniuntur. Non tantum hujus artis
professio, sed etiam scientia prohibita est. Si 19.
ex eo medicamine, quod ad salutem hominis,
vel ad remedium datum erat, homo perierit,
is, qui dederit, si honestior fuerit, in insu-
lam e) deportatur; humilior autem capite
punitur.

TIT.

a) vel eius sanguinem lactaverint B.

b) affigi B.

c) abest si a B. S.

d) honestiores publice B. Schultingio tale quid
sensus desiderare videtur.

e) relegatur B. S. L. P. G.

TIT. XXIV.

a) Ad Legem Pompejam de Parricidiis.

- I. **L**ege Pompeja de parricidiis tenetur, qui patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, patronum, *b)* patronam occiderit. Hi etsi antea infuti culleo in mare praecipitabantur, hodie tamen vivi exuruntur, vel ad bestias dantur.

TIT. XXV.

Ad legem Corneliam Testamentariam.

- I. **L**ege Cornelia testamentaria tenetur, qui testamentum, quodve aliud instrumentum falsum sciens dolo malo scripserit, recitaverit, subjecerit, suppresserit, amoverit, resignaverit, deleverit: quodve signum adulterinum exsculperit, fecerit, expresserit, amoverit, referaverit: quive nummos aureos, argenteos adulteraverit, *c)* laverit, conflaverit, raserit, corruperit, vitiaverit: vultuve Principum signatam monetam, praeter adulterinam, reprobaverit. Et honestiores quidem in insulam deportantur, humiliores autem aut in metallum damnantur, aut in crucem tolluntur.

Servi

- a)* hic titulus in Bouchardi editione sequentem excipit.
b) patronam abest a B.
c) lauerit abest a B.

Ad legem Corn.
 ri autem nisi ad
 ununtur. Quod
 ibendum, vel
 coniam accepit
 sententiam ferat
 corruptelam
 pite parantur, h
 cas ipse iudice
 d) iudex, qui co
 constitutiones, et
 apud se recitant
 lam deponunt.
 los, utum p
 nes, circogra
 in fraudem a
 jecerit, sub
 rit, argentav
 aurum poner
 falsi poena co
 crevit, eas tab
 ti contractus sc
 vultus in signa
 mediam partem
 contrahatur:
 cerea signa imp

a) Testamentum
 b) servus vel
 c) aut abest a B.
 d) scripsit

Servi autem post admissum manumissi capite puniuntur. Qui ob falsum testimonium perhibendum, vel verum non perhibendum pecuniam acceperit, dederit, iudicemve, ut sententiam ferat, vel non ferat, corruperit, corrumpendumve curaverit, humiliores capite puniuntur; honestiores publicatis bonis cum ipso iudice in insulam deportantur. a) Iudex, qui contra b) sacras Principum constitutiones, contrave jus publicum, quod apud se recitatum est, pronuntiat, in insulam deportatur. Qui rationes, acta, libellos, album propositum, testationes, cautiones, chirographa, epistolas sciens dolo malo in fraudem alicujus deleverit, mutaverit, subjecerit, subscripserit, quive c) aes inauraverit, argentaverit, quive, cum argentum, vel aurum poneret, aes, stannumve subjecerit, falsi poena coërcetur. Amplissimus ordo decrevit, eas tabulas, quae publici, vel privati contractus scripturam continent, adhibitis testibus ita signari, ut in summa marginis ad mediam partem perforatae d) triplici lino constringantur: atque impositum supra linum ceræ signa imprimantur, ut exteriores scripturae

a) Sententiam 3 vide in Collatione.

b) *sacra vel pr.* B.

c) *aes* abest a B.

d) *triplici lino* abest a B.

- pturae fidem interiori fervent. Aliter tabulae
 7. prolatae nihil momenti habent. Qui vivi testamentum aperuerit, recitaverit, resignaverit, poena legis Corneliae tenetur: & pleurumque aut humiliores in metallum damnantur, aut honestiores in insulam deportantur.
 8. Si quis instrumenta e) litis suae a procuratore suo, vel cognitore adversario prodita esse convicerit, tam procurator, quam cognitor, si humiliores sunt, in metallum damnantur: si honestiores, adempta dimidia parte bonorum
 9. in perpetuum relegantur. f) Instrumenta penes se deposita quicumque alteri altero absente reddiderit, vel adversario prodiderit, pro personae ejus condicione, aut in metallum damnatur, aut in insulam relegatur. Qui falsis instrumentis, g) actis, epistolis, rescriptis sciens dolo malo usus fuerit, poena falsi coercetur: ideoque humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam deportantur. h) Si qui sibi falsum nomen impo-
 10. fuerit, genus, parentesve finxerit, i) quo quid alienum interceperit, possederit, poena legis
 11. Corneliae de falsis coercetur. Qui insignibus altioris ordinis utuntur, militiamque con-
 fin-

e) utilitatis B. S. L. P. G.

f) haec sententia post sequentem posita est in B., minime vero ut interpretatio.

g) actis abest a B.

h) abest si a B. et recte.

i) quodque aliud B. S.

fingunt, quo quem terreant, vel concutiant, humiliores capite puniuntur, honestiores in insulam deportantur. Si qui de iudicis amiciis, vel familiaritate mentientes eventus sententiarum ejus vendunt, quidve obtentu nominis ejus agunt, convicti pro modo delicti aut relegantur, aut capite puniuntur. 13.

TIT. XXVI.

Ad Legem Juliam de Vi Publica, & Privata.

Lege Julia de vi publica damnatur, qui aliqua potestate praeditus, civem Romanum, antea ad populum, nunc a) ad Imperatorem, appellentem necarit, necarive jusserit, torserit, verberaverit, condemnaverit, in publica vincula duci jusserit. Cujus rei poena in humiliores capitis, in honestiores insulae deportatione coercetur. Hac lege excipiuntur, 2. qui artem ludicram faciunt: judicati etiam & confessi; b) & qui ideo in carcerem duci jubentur, quod jus dicenti non obtemperaverint, quidve contra disciplinam publicam fecerint: tribuni etiam militum, & praefecti classium alarumve, ut sine aliquo impedimento legis Juliae

a) ad abest a B. S. L. P. G.

b) abest ex a B. S.

- Juliae per eos militare delictum coerceri possit.
3. Lege Julia de vi privata tenetur, qui quem armatis hominibus possessione, domo, villa, agrove dejecerit, expugnaverit, obsederit, cluserit, *c*) idve ut fieret, homines commo- daverit, locaverit, conduxerit: quive coetum, concursum, turbam, seditionem, incendium fecerit: funerari sepelirive aliquem prohibue- rit, funusve eripuerit, turbaverit: & qui eum, cui aqua & igni interdictum est, rece- perit, celaverit, tenuerit: quive cum telo in publico fuerit: templa, portas, aliudve quid publicum armatis obsederit, cinxerit, clau- serit, occupaverit. Quibus omnibus convictis, si honestiores sint, tertia pars bonorum eripi- tur, & in insulam relegantur; humiliores in
4. metallum damnantur. Creditor chirographa- rius, si sine jussu Praesidis *d*) per vim debi- toris sui pignora, cum non habuerit obligata, acceperit, in legem Iuliam de vi privata *e*) committit. Fiduciam vero, & pignora apud se deposita persequi, & sine auctoritate judicis vindicare non prohibetur.

TIT.

c) vel ut fieret B.*d*) aut vim fecerit debitori suo, aut pignora cum non [aperit] obligata ceperit B.*e*) incidit B.

Ad legem

TIT.

De legibus

Si quis fidei-
cipuerit, muta-
verit, in pro-
fuit, exadema-

TIT.

Ad legem

Judex pabu-
tur, p[er]u-
ventur, aut
tempus rele-

Ad

Lege Julia
consilio adver-
vicam arma m-
inidas deductu-
toni bellum ge-
exercitum comp-
seruere Imperat-
tum aqua et igne*a*) vel c. B.
b) eraria. B.

Ad legem Juliam Majestatis. 117

TIT. XXVII.

De lege Julia Peculatus.

Si quis fiscalem pecuniam adrectaverit, sub-
ripuerit, mutaverit, seu in suos usus con-
vertèrit, in quadruplum ejus pecuniae, quam
fustulit, condemnatur.

TIT. XXVIII.

Ad legem Juliam Repetundarum.

Judices pedanei, si pecunia corrupti dican-
tur, plerumque a Praefide aut curia submo-
ventur, aut in exilium mittuntur, aut ad
tempus relegantur.

TIT. XXIX.

Ad legem Juliam Majestatis.

Lege Julia Majestatis tenetur is, cujus ope a)
consilio adversus Imperatorem, vel Rempu-
blicam arma mota sunt, exercitusve ejus in
insidias deductus est: quive injussu Impera-
toris bellum gesserit, dilectumve habuerit,
exercitum comparaverit, sollicitaverit, b) de-
seruerit Imperatorem. His antea in perpe-
tuum aqua et igni interdicebatur: nunc vero
humi-

a) vel c. B.

b) erueris. His a. B.

humiliores bestis obijciuntur, vel vivi exuruntur; honestiores capite puniuntur. Quod crimen non solum factis, sed et verbis impiis, ac maledictis maxime exacerbatur. In reum majestatis inquiri prius convenit, quibus opibus, qua factione, quibus hoc auctoribus fecerit: tanti enim criminis reus non obtentu adulationis alicujus, sed ipsius admissi causa puniendus est. Et c) ideo cum de eo quaeritur, nulla dignitas a tormentis excipitur.

TIT. XXX. A.

Ad legem Juliam Ambitus.

1. **P**etiturus magistratum, vel provinciae sacerdotium, si turbam suffragiorum causa conduxerit, d) servos advocaverit, aliamve quam multitudinem conduxerit, convictus, ut vis publicae reus, in insulam deportatur.

TIT. e) XXXI.

De Poenis Militum.

1. **S**i pecunia accepta miles custodiam dimiserit, capite puniendus est. Et certe quaeritur, cuius 2. jus criminis reus dimissus esse videatur. Qui

c) id eorum de hoc qu. B.

d) servos a., a. q. m. conduxerit abest a B. C.

e) Titulus XXX, B, ex Collatione sumtus est.

custodiam militi prosequenti *f*) magna manu excusserint, capite puniuntur.

TIT. XXXII.

Quando appellandum sit.

Quoties jusjurandum postulatur, eo tempo-^{1.} re appellandum est, quo defertur, non quo juratur.

TIT. XXXIII.

De Cautionibus, et Poenis Appellationum.

Ne liberum quis et solutum haberet arbitri-^{1.} um retractandae et revocandae sententiae, et poenae, et tempora appellatoribus praestituta sunt. *g*) Et nisi juste appellaverint, tempora ad cavendum in poena appellationis quinque dierum praestituta sunt. Igitur *h*) morans eo in loco, ubi appellavit, cavere debet, ut ex die acceptarum literarum continui quinque dies computentur. Si vero longius, salva dinumeratione integri quinque dies cum eo ipso, quo literas acceperit, computantur. Ne quis in *i*)^{2.} captionem verborum in cavendo incidat, expeditiss-

f) iam manu B.

g) Quod nisi B. S.

h) ignorans si eo B. C.

i) captione v. i. c. immoratur B.

- peditissimum est, poenam ipsam, vel quid aliud pro ea deponere: necesse enim non habet sponforem quis fidejussoremve dare, aut praesens esse: sed si contra eum fuerit
3. pronuntiatum, perdit quod deposuit. Quoties in poena appellationis cavetur, tam unus, quam plures fidejussores, si idonei sunt, dari possunt: sufficit enim etiam per unum idoneum *k*) indemnitati poena consuli. Si plures appellant, una cautio sufficit: et si unus
 5. caveat, omnibus *l*) vincit. Cum a pluribus sententiis provocatur, singulae cautiones exigendae sunt, et de singulis poenis spondendum est. Modus poenae, in qua quis cavere debet, specialiter in cautione exprimendus est, ut *m*) sit, in qua stipulatio committatur:
 7. aliter enim recte cavisse non videtur. Assertor si provocet, in ejusmodi tertiam cavere
 - *8 debet, quanti causa aestimata est. In omnibus pecuniariis causis magis est, ut in tertiam partem ejus pecuniae caveatur.

TIT. XXXIV.

De Dimissoriis Literis.

1. **A**b eo, a quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, literae dimissoriae

k) indemnitatis B. L. P. G.

l) prodest. B.

m) sciat in q. B. C.

foriae diriguntur, quae vulgo Apostoli appellantur: *n*) quorum postulatio, et acceptio intra quintum diem ex officio facienda est. Qui intra tempora praestituta dimissorias non **2.** postulaverit, vel acceperit, vel reddiderit, praescriptione ab agendo submovetur *o*).

TIT. XXXV.

De reddendis causis Appellationum.

Meritum appellationis causae capitalis, et **1.** ipsam rationem status non nisi per nosmet ipsos prosequi possumus: nemo enim absens aut duci in servitutem potest, aut damnari. Moratorias appellationes, et eas, quae ab ex- **2.** secutoribus et confessis fiunt, recipi non placuit. Eum *p*), qui appellat, cum convicio **3.** ipsius iudicis appellare non oportet. Ideoque quod ita factum est, arbitrio Principis vindicatur.

TIT. XXXVI.

Post provocationem quid observandum sit.

Quoties possessor appellat, fructus medii **1.** temporis deponi convenit. Quod si petitor pro-

n) quarum B.

o) Addunt B. L. P. G. R.: et poenam appellationis inferre cogitur, quod et Gratianus habet.

p) quem dicimus appellatum convicio B.

- provocet, fructus in causa depositi esse non possunt, nec recte eorum nomine satisfactio
2. postulatur. Si propter praedia urbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturae etiam, si de navi agatur, deponi solent.

TIT. XXXVII.

De Meritis Appellationum.

1. **O**mnimodo ponendum est, ut quoties injusta appellatio pronuntiatur, sumptus, quos, dum sequeretur adversarius, impendit, redere cogatur, non simplios, sed quadruplos.
-

T. XXVII.
depositi et
nomine suo
etia urbana
ones eorum
si de navi agi

INDEX EDITIONVM

tionum,
ut quoties in
ruptus, quos,
pendit, red-
a quadruplo.

FONTIVM

CORPORIS IVRIS CIVILIS.

INDEX

INDEX EDITIONVM
FONTIVM
CORPORIS IURIS CIVILIS

Fontivm con
quam inco
pedester et
gnuma praet
peratum c
supedita,
manae ant
quam luti
cunque de
epitomen r
nos peruen
que vel in
dicunt, v. c.
exiant, vel re
dra vndique c
veteris causa
XIII tabulae, edi
Horum igitur
gnumam, nec
vium expose
editionum pe
numero ablo

FONTIUM *corporis iuris ciuili* nouo magis quam incommodo vocabulo liceat comprehendere et veterum Iureconsultorum fragmenta, praeter Pandectas, nobis seruata, et Imperatorum constitutiones, praeter Codicem, superstites, omnes itaque iurisprudentiae Romanae ante-Iustinianae reliquias, quas aliusquam Iustiniani compilatoribus debemus, quocumque demum modo, siue integrae, siue in epitomen redactae, forsan et interpolatae, ad nos peruenerint. Ab his ea tamen separamus, quae vel in vulgatis auctoribus classicis, quos dicunt, v. c. in Plinii et Symmachi epistolis, exstant, vel recentiorum magis, disiecta membra vndique conquirentium, labores, quam veteris cuiusdam scriptoris libri videntur, vt XII tabulae, edictum praetoris, aliaque multa. Horum igitur fontium neque indolem originariam, neque insignem sane hodiernum vsus exponere animus est; solum indicem editionum professi sumus, quem cum omni numero absolutum dare ex instituti natura de-

desperemus, plenior tamen et verior eum faciemus, ac ii quos et maiori operi Bibliothecae vel Historiae iuris intentos, et ab instructissima bibliotheca alienos, non potuerunt non plura effugere. Quin et initio a nobis factum facilius erit addere, quae vel ipsi inuenimus postea, vel viri docti nos edocebunt. Primo chronologicum ordinem sequemur solum, et secundum annorum seriem quid circa edendos vel repetendos vel emendandos fontes nostros praestitum sit notabimus, cum maxima fere editorum pars plures huius generis libellos complectatur, et de eadem editione saepius dicendum sit, si secundum ipsa fragmenta hunc recensum agere velimus; deinde vero in sua genera digeremus, quae antea minus compositae descriptae videri possunt. Testimonia ubique proferemus, ut singulorum siue laus siue culpa sit penes auctores. Fidem nostram non nisi in iis obligamus, quae ipsi vidimus, quae quo melius dignoscas, editionibus, quas bibliotheca academica suppeditavit, et asteriscum adiecimus et aliam typorum formam adhibuimus.

DVDVM inuenta erat diuina typographiae ars, cum primum ad seruandos fontes nostros adhibita fuit, quippe qui et ICTIS ob nimiam, certe ab usu nimis remotam doctrinam, et elegantiorum litterarum fautoribus ob iurispruden-

dentiam, quam fontes nostri vel poscebant vel adiuuabant, minus grati esse debuerunt. At neque satis benigna fata primo huius generis inflituito praefuerunt.

I) 1517. fol. min. sine loco, (at Lovanii, vbi hic typographus et anno praecedente artem suam exercuit et subsequente v. MAITTAIRE Ann. Typ. T. II. P. I. p. 291. et 324.) apud *Theodoric. Martinum Alostensem*, curante *Petro Aegidio Antverpiensi*: Summae siue argumenta legum diuerforum Impp. ex corpore D. Theodosii, Nouellis D. Valentiniani, Aug. Martiani, Maioriani, Seueri, praeterea Cai et J. Pauli Sententiis, nunc primum diligentissime excusa, Caesarei iuris studiosis vtilitatem allatura non mediocrem ex vetustissimo Archetypo.

MEERMANN *N. Thes. T. VII. p. 673.* — Editio est et princeps et vnica operis, quo carere quidem possumus, cum iam ea ipsa habemus, quae auctor in epitomen redegerat. At saepius tamen manu descripta erat haec epitome, cuius duos codices vel ipse MEERMANNVS contulit, et non ita certa et integra sunt omnia, vt subsidium hoc despicien-

spiciendum plane sit, praesertim cum nemo sequentium editorum praeter solum MEERMANNUM eo vsus videtur. De CUIACIO enim, cui MEERMANNUS notam fuisse putat hanc editionem ad num. 4. dubia certe proferemus. Optandum ergo foret MEERMANNUS hunc libellum lectoribus non inuidisset.

*2) 1525. Bouchardiana 4. Paris. (ap. Contr. Reschum, typis P. Vidouaci) Titi Gaii institutionum, Juliique Pauli sententiarum cum titulorum omnium indice, in eademq. praefatione, recens opus quod ubi introspexeris lector vigilantissime haud te poenitebit quantum fructus in eo decerpseris; summa cum diligentia excussum in lucem foelici omine prodit. an. M. D. XXV. Vaenundatur apud insigne scuti basiliensis Parisiis via ad diuum Iacobum. Cum priuilegio.

Editio princeps est, ad codicem Alm. Bouchardi Santonum Praefidis typis descripta, cuius et ad Ant. Pratensem, Galliae Cancellarium, dedicatio praemittitur, ex Angeria data. Ex bibliotheca Gottingensi nobis commodatam rarissimam editionem

tionem, contulimus cum Pauli Sententiis, lectionesque non ex manifesto errore variantes, notauimus ad marginem editionis recentissimæ. De externo libri habitu v. *Civilist. Mag. B. II. H. 2. n. 12.* Male tamen diximus formam esse *Medianguart*, cum sit quarta minor fere. Corrigenda sunt et quæ habet *BACHIVS hist. jpr. R. Libr. 3. C. 2. S. 5. §. 15. n. (o). et §. 35.* Meliora jam *SCHULTINGIVS* in præfatione dederat.

*3) 1528. *Sichardiana* fol. Basil.

CODICIS THEO-
DOSIANI LIB-
RI XVI.

QUIBUS SUNT IPSORUM PRIN-
CIPUM AUCTORITATE ADIE-
CTÆ NOVELLÆ

Theodosii,
Valentiniani,
Martiani,
Maioriani,
Seueri.

Caii Institutionum lib. II.

Jul. Pauli Receptarum sententiarum lib. V.
Gregoriani Codicis libri V.
Hermogeniani liber I.
Papiniani titulus I.

HIIS NOS ADIECIMUS EX VE-
tustissimis bibliothecis eo quod ad ius ciuile
pertinerent et alterius etiam responsa passim
in Pandectis legerentur,

L. Volusii Metiani lib. de Assè
Iulii Frontini lib. de controuersis limi-
tum, cum Aggeni Urbici Commentariis.

EXCUDEBAT BASILEAE HEN-
RICUS PETRUS, MENSE
MARTIO, ANNO
MDXXXVIII.

Cum gratia et priuilegio Caesareo.

Editio princeps est, quam J. SICHAR-
 DUS, Basileae tunc commemoratus, FER-
 DINANDO I dicavit, cuius diploma-
 te adiutus primo Argentorati codi-
 cem inuenerat, ad quem et Mo-
 guntiacus et Morpacensis, postea
 vero et Augustensis accesserunt. At
 SICHARDUM solam Visigothorum
 compilationem nactum esse, eam-
 que pro corpore quodam iuris
 Theodosiano habuisse, dudum anima-
 aduerterunt viri docti. Multa de-
 sunt, nimirum ex 12 titulis libri
 primi, is, qui nunc sextus est; ex 33
 libri sec. et 19 tit. libri tertii nul-
 lus, ex 23 tit. libri quarti nonus et
 decimus tertius, ex 12 titulis libri
 quinti nullus, ex libro 6 omnes
 praeter titulum quintum, ex libro
 septimo omnes praeter primum ti-
 tulum, ex 19 titulis libri octauo,
 primus, tertius, quartus, sextus,
 septimus, nonus, decimus, deci-
 mus sextus, et decimus septimus;
 ex 45 titulis libri noni, 2, 4, 5,
 17, 23, 26, 28, 30, 31, 32, 44; ex
 26 titulis libri decimi 2, 5, 6, 7,
 9, 11, 12, 13, 20 vsque ad 26; ex
 39 tit. libri vndecimi 2, 4, 5, 8, 9,
 10, 12 vsque ad 15, 17 vsque ad

25, 27, 28, 29, 32, 33, 34; ex 19 titulis libri duodecimi omnes praeter primum et sextum; ex 11 titulis libri decimi tertii omnes praeter primum et decimum; ex 27 tit. libri decimi quarti omnes praeter septimum; ex 15 tit. libri decimi quinti omnes praeter 1, 2 et 14; ex 12 tit. libri XVI omnes praeter 2, 7, 9, 11 desiderantur. At vel ii tituli, quos sistit SICHARDUS quam mutili interdum sint, exemplo tituli notissimi de decurionibus monstrasse sufficit, qui cum 192 constitutionibus constet, apud SICHARDUM ad 9 redit. Nouellas THEODOSII non nisi 11, VALENTINIANI vero omnes quae in editione anni 1586 reperiuntur, edidit; MARTIANI omnes praeter 5^{tam}, MAIORIANI primam et secundam, SEVERI primam, ANTHEMII nullam. Ex codice GREGORIANO non nisi 22, at ex HERMOGENIANO non nisi duas constitutiones habet. Caetera satis integra sunt. Constat editio foliis 178, est et nitida et accurata. In margine lectionum varietas notatur, at non semper laudato codice cui debetur. Vñ

funt

sunt hoc libro fere omnes sequentes editores, unde magis est quod miremur MAITTAIRIUM et editionem ipsam et typographum latere potuisse. J. GOTHOFREDUM vero, OISELIUM aliosque, immo ipsum BACHIUM *l. l. §. 35. p. 494.* SICHARDO etiam VLPIANI fragmenta tribuere e quo errore et ille gravissimus fluxit, VLPIANUM Gothis debere *l. 3. C. 4. 5. 14. p. 562.*

4) *Aegidiana* Antverpiae

Hanc editionem omnes ignoraerunt, ergo satis erit eius existentiam probasse. De ea loquitur CUIACIUS in epistola ad Ranconnetum n. 13. praemissa, in notis ad PAULI sententias *I, 17. §. 1. et II. 20. §. 1.* Haec de editione n. I. accepit MEERMANNUS, at perperam. Illa enim editio Louavii, ut supra monuimus, haec Antverpiae prodiiit. En verba Cuiacii: *ex subscriptione auctoritatis a P. Aegidio Antverpiae primum editae mox in officinis typographorum Lutetiae, Basileae, Antverpiae ex quibus iam ante memini Aniani interpretationes in lu-*

cem produsse, deinde et in Bouchardii ac Aegidii libro Antuerpiae excuso, tandem: Paris. editio habet SOLA DELECTIONE, Basil. SOLO DELICTO Antwerp. SOLO DERELICTO. . . Vel ex serie editionum cum semper post Parisiensem et Basileensem hanc nominet, suspicari licet posteriorem eam fuisse, quod et confirmatur nota ad PAULUM I, 15. §. 1. n. 2. ubi accurate CUIACIUS monet BOUCHARDII editionem duobus annis Basileensem praecessisse; tunc enim sine dubio monuisset neque Bouchardianam primam fuisse, sed per integros 8 annos ante eam iam adfuisse Aegidianam, si n. 1. intellexisset. Epitomen illam habuit quidem MEERMANNUS, quam nos non habemus; at affirmare tamen ausum neque exemplar auctoritatis, neque interpretationes sic dictas ANIANI, neque eas lectiones, quas CUIACIUS laudat, in ea reperiri; id enim cum toto illo instituto pugnare puto. Quis denique putet a CUIACIO viro diligentissimo meram epitomen, vt editionem integram, laudari, de eaque re lectorem plane non admoneri? Fuit ergo di-
 uersa

antea inuenta fuisse compilationi Gothicae iuncta, at in vno tantum codice, eoque deprauatissimo, vti TILIUS quidem putabat. Ea tanquam primitias Codicis Theodosiani in nomine RANCONNETI apparere voluit. Natus inde est error GOTHOFREDI in *Biblioth. i. ciu. c. 2. §. 3.* RANCONNETUM ipsum ea edidisse. Annum 1549 habet et GOTHOFREDUS l. l. et MEERMANNUS ad *Vlpian. pr. N. Thef. Vol. 7. p. 741.* Alii ad annum sequentem hanc ed. referunt. Typographi nomen et titulum libri paulo pleniorum debemus MAITTAIRIO l. l. T. 3. p. 437. in indice librorum quos MORELIUS ante annum 1560 typis vulgauerat, at neque annum, neque formam neque TILII vel RANCONNETI nomen ibi inuenimus. Hanc editionem perpauci viderunt, neque satis scio an MEERMANNUS. SCHOTTIUS vero in *Suppl. ad LIPPENIUM* errat sine dubio, dum etiam PAULUM cum VLPIANO a TILIO editum tradit.

- 6) 1550. 8. Louanii ap. Rotarum. Vlpianus. Nominatur in catalogo Bodleiano, eamque ad amussim Tilianae expressam esse ait MEERMANNUS l. l.

7) 1550. *Tiliana* 8. (forma minore) Paris.

E LIBRIS CONSTITV-
tionum Theodosii A.

LIBRIPRIORES OCTO
*longè meliores quàm adhuc circumse-
rebantur: sed ab Alarico rege Got-
thorum ita deminuti, ut vix de-
cima pars in his hodie appa-
reat eorum, quæ in Theo-
dosiano codice con-
tinebantur.*

Posteriores octo integri, nunc primùm
post. M. annos in lucem reuocati à Io. Tilio
Engolism.

D I C A T I

IO. BERTRANDO. V. C. CVRIÆ PA-
risiorum præfidi, & ab interiori consilio Henrici. II.
Galliæ regis optimi maximi.

Cum priuilegio Regis & Curiaë.

P A R I S I I S,

*Apud Carolam Guillard sub sole aureo, & Gulielmum
desboys sub cruce alba, via ad diuum Iacobum.*

M. D. L.

Haec editio *princeps* est octo librorum, posteriorum, quorum antea non nisi fragmenta a Gothis compilata prodierunt. Duabus constat partibus, quarum altera 580 paginas, altera vero 123 numerat; illa Tili anecdoton, haec, appendicis instar, 8 priores libros sistit. Praemissus est cuique titulorum index cum praefatione vel dedicatione, quae si ordini restituas, turbata a compactore nostri voluminis, quem sefellit sine dubio index posteriorum librorum ante indicem priorum collocandus, hoc modo se excipient, primo frons proprius 8 posteriorum librorum, epistola Tili ad Bertrandum, Paris. XI Kal. Dec. 1549 data, index titulorum in 8 libris posterioribus obuiorum, ipsae constitutiones; deinde praefatio Tili ad libros 8 priores XV Kal. Maias 1550 data index titulorum ad libros priores pertinentium, Gothorum praefatio (exemplar auctoritatis) denique ipsae constitutiones horum librorum. Paucissimi post I. GOTHOFREDUM qui diligenter hanc editionem contulit in his rebus versantes, ea vsi sunt, BRUNQUELLUS enim, si frontem libri inspexisset, non potuit non animaduertere in eo, more

&

& olim apud nos & apud exteros nunc quoque vſitato, multo magis conſpici nomen BERTRANDI, cui dicata eſt editio, quam TILII editoris, neque turballet eum *biſl. Duboiſiana p. 444.* vt eodem anno eadem forma BERTRANDUM quoque haec edidiſſe ſibi perſuaderet, vt fecit *in hiſt. iur. L. 1. C. 14. §. 24. p. m. 164.* RITTERUS vero gloriatus paene eſt neglexiſſe ſe Tilianam editionem vel eam ob cauſam quod *valde*, ait, *ego ſemper doluiſſem reiectas in ea, neſcio quo fato, interpretationes a Gothiſ ſubiectas legibus.* Bertreandianam tamen anxie quaefiuit. Ex praefatione patet Tilium quoad libros quoque priores codicibus manuſcriptis vſum eſſe, eumque & in Codicem notas & de veterum Ictorum ſcriptis volumen parare voluiſſe, quae an vnquam prodierint, ignoro. Notis omnino caret haec editio, varietas tamen lectionum in 8 prioribus libris, quippe iam editis, ad marginem adſcripta eſt. Hiſce integer titulus nulli acceſſit, poſteriores vero ita editae ſunt, vt ſoli libro XVI poſtea plures tituli addi potuerint. In hoc enim defeciſſe videtur codex TILII manuſcriptus; integri ſunt tituli 4 priores,

at quarto iunctae sunt constitutiones tituli 5, ita vt omiffis 16 prioribus, ea quae in editionibus Cuiacianis 16ta tituli 5 de haereticis est, fit TILIO 7ma tituli 4. de his qui super religione contendunt. Constitutiones reliquae ad 66^{tam} vsque omnes adfunt, at deest, notata lacuna, titulus 6 & 7; prima tituli 8 de Iudaeis constitutio, exceptis primis verbis adest at pergit numerus tituli 4^{ti} licet titulum 6 incipere TILIVS dixerit, Titulus 9 integer adest, tituli decimi non nisi 12 primae constitutiones. Additur tandem ex epitome Gothorum titulus de apostatis cum titulo de religione.

- 8) 1552. Louanii Draconis elementis iuris ciu. carminice descriptis additae sunt Caii institutiones.

MEERMANN *ad Cai. I. l. n. 1.*

- *9) 1553. 8. *Lugduni ap. Maur. Roy, & Ludov. Pesnot.* Brachylogos totius iuris ciuilis, siue corpus legum, cui adiunctae sunt Institutiones T. Caii Iureconf. Vlpiani ex toto scriptorum ipsius corpore tituli vndetriginta, ex recenti reposito.

Iam

Iam in eo eram vt duas eiusdem
 anni Lugdunenses editiones com-
 memorarem, quarum primam *Vl-
 piani ap. Roy* ex Bibliotheca Bodleia-
 na, secundam *Brachylogi, Vlpiani
 & Caii* ex MEERMANNO didice-
 ram, id tantum additurus, secun-
 dum MAITTAIRE *l. l. p. 495.* so-
 cios fuisse hos typographos. Perop-
 portune dubium diluit celeberrimus
 PÜTTMANN *libro sing. Miscellaneo-
 rum p. 34.* integrum titulum libri
 exhibens, cum quo HOFFMANNUS
l. l. p. 351. conuenit. Postea ipsum
 librum inueni in bibliotheca Gott.
 sed solus Lud. PESNOT nominatur
 & in fronte & in priuilegio, ex
 quo & hoc didici PESNOTIVM eden-
 di VLPiani consilium cepisse prius
 quam Tiliana ed. prodiret. Priui-
 legium enim mense Septembri 1548
 ei concessum est ad XXIX titulos
 ex corpore VLPiani nominatim
 spectans. Ergo non nisi casu edi-
 tionis principis gloriam praeripuit
 TILIUS CLAUDIO GUSTANO, a quo
 se pridem multa & eximia eius ge-
 neris monumenta accepisse PESNO-
 TIUS fatetur, quod quo modo con-
 ciliandum sit cum insigni similitu-
 dine,

dine, quam inter Tilianam & Pesnotianam editionem deprehendit MEERMANN, ego quidem non video, nisi TILII librum prius quam ederetur, a GUSTANO descriptum fuisse, dicamus. Nam & turbatum primarum sententiarum ordinem & reliqua vitia editionis principis a CUIACIO *L. XVII. Obs. 28.* notata PESNOTIUS retinuit. Caeterum absoluitur omnis haec editio 256 paginis, in quarum vltima haec leguntur: Excudebat Mathias Bonhomme Lugduni.

- 10) 1554. Tolosae. VLPiani fragmenta cum notis CUIACII edita sunt, curante non ipso CUIACIO sed auditore eius Io. AMARITON NONETANO.

Epistolam AMARITONIS sistant FABROTUS & SCHULTINGIUS. Editionem ipsam hic non vidit, at felicior hac in re fuit MEERMANNUS. Haud iniucundum fuerit notasse inter omnia CUIACII opera hunc librum agmen ducere. Nihil antea ediderat, 32. annos natus.

- *11) 1555. *Charondae I. 12. Paris. ap. Gourbin. Catalogus legum antiquarum . . . per Io. Vlr.*

Vlr. Zasium . . . cum annotationibus Ludouici Charondae IC. Parisiensis, multo quam antea locupletioribus. Accesserunt alia eiusdem argumenti opuscula, quae proxima pagina describuntur, Lutetiae apud Egidium Gourbin, sub insigni spei, e regione collegii Cameracensis. 1555. Cum priuilegio Regis.

Quae in hac ed. ad nostrum propositum spectant ita indicantur: *Tituli 29 ex corpore Vlpiani ad veterem manuque scriptum Philippi Gervasii IC. Germani codicem restituti Et emendati. In eosdem titulos Lud. Charondae Et Jacobi Cuiacii IC. Notarum notae.* Dicata est PHILIPPO VALTONIO auunculo, cui narrat CHARONDAS sibi a typographis codicem GERVASII oblatum esse, in quo fragmenta *Institutionum* Vlpiani emendatius scripta fuerint, multa in iis inueniri Accursianis noua & inaudita. — Priuilegium GUIL. CAVELLAT impetrauerat. Constat ed. foliis 290, praeter indices. Ad folium 127 VLPIANUS incipit, in paucis melior Tiliانو v. c. Tit. IX. §. 26. recepta est lectio: qui *testamento* dati sunt, cum in aliis fere omni-

omnibus sit: qui *tunc* dati sunt, at iam ita coniecerat Cuiacius. Tituli XIII. rubrum recte habet: *De coelibe* pro *cele*. Singulos titulos sequuntur notae Charondae, has vero Cuiacianae. Hac ed. & Schulting & Meermann vsi sunt, neque nos ea carere passa est bibliotheca Gottingensis.

- 12) 1556. Obseruationum Librum I. CUIACIUS edidit. Obseruatio vndecima sistit constitutionem GORDIANI CUIACIO a P. PITHOEO datam, quae postea in Codicis Gregoriani Libro V. Tit. I. prima effecta est. Quod vel ideo notandum fuit, ne quem decipiat Gothofredus dum in bibliotheca sua huius constitutionis seorsim mentionem facit, aliàs solitus coniungere gradus quibus monumentum quoddam restitutum fuerit.

- 13) 1558. Paris. Pauli Rec. sententiae cum notis Cuiacii prodierunt.

Epistolam ad Emar. Ranconnetum Lutetiae Kal. Dec. 1557. datam v. apud Schultingium, Cuiacius ait sibi a Ranconneto spem factam esse 8 priorum Codicis Theodosiani

STVM CORP
 ni libroru
 sententia
 notis
 tit. I
 nimis
 Schult
 presen
 14) 1519. Lugd
 Caus & V
 tis (sine in
 Vius eff
 et non
 lit. rec
 T.
 vel
 fro
 qu
 Hal
 eius
 15) e. a. 8. L
 rec. len
 Han
 Faber
 eam
 men
 16) 1562. Lug
 glosiam
 Prateu p

ni librorum. Codices manuscriptos sententiarum suppeditavit Ranconetus; Tilius vero libris caruit editor. Hanc editionem posteriores nimis anxie secutas esse conqueritur Schultingius; aberant tamen interpretationes Gothorum.

- 14) 1559. Lugduni ap. Pesnot. Brachylogus, Caius & Ulpianus additis Pauli sententiis (sine interpr.) prodierunt.

Vfus est ea editione Schultingius at non satis diligenter eam contulit teste Meermann ad Caium L. I. T. I. n. 1. Notat, non ferenda vel impudentia vel ignorantia in fronte dici Pauli sententias nunquam antea typis commissas fuisse. Habuit eam & Senkenberg v. praef. eius ad Brachylogum.

- 15) e. a. 8. Lugduni ap. Tornaesium Pauli rec. sent. prodierunt.

Hanc editionem *primam* dicit P. Faber ad Paul. II, 14. n. 2. Refert eam & Catal. Bodlei. Vereor tamen ne eadem sit ac superior.

- 16) 1562. Lugd. fol. Corpus iuris civilis glossatum Aeg. Ferrini & Pandulphi Prateii prodiit V voluminibus, in cuius

K calce

calce & Vlpianus adiectus est. Senkenberg in praef. ad brachylogum §. 3.

*17) 1566. fol. Lugduni ap. Guil. Rovillum (Rouille) Codicis Theodosiani libri XVI quam emendatissimi, adiectis quas certis locis fecerat Aniani interpretationibus. Ex his libris nunc primum integri produnt VI, VII, VIII, XVI. Caeteri aucti sunt innumeris Constitutionibus. Nouellarum Theodosii, Martiani, Maioriani, Seueri Libri V. Cum Aniani interpretationibus. Ex his etiam Nouellis multae tenebris auferuntur. Tituli ex corpore Codicis Gregoriani & Hermogeniani, & multo plures, quam prioribus editionibus haberentur. Ex Gaii Institutionibus Liber. Iulii Pauli Receptarum Sententiarum ad filium lib. V. cum Aniani interpretationibus & auctiores & castiores, quam antea fuerint. Tituli ex corpore Vlpiani. Volusii Maeciani de partibus assis, Liber. Papiani liber responsorum: qui etiam nondum fuerat editus. Item Notae Iuris a Magnone collectae. Haec omnia curante Iacobo Cuiacio. Lugduni ap. Guil. Rovillum sub scuto Veneto MDLXVI. Cum priuilegio Regis ad nouennium.

Con-

Constat paginis 727, in quarum numero non computantur ea, quae ante C. Theodosiani initium posita sunt, nimirum familiae Redingerorum *δερχμα* cum subiecto *Extraict du privilege du Roy* in pagina tituli averfa, Dedicatio Cuiacii Biturigis Kal. Mart. 1566 data ad D. Io. Redingerum Silesium, auditorem, uti videtur, quondam suum, dedicatio Sichardi, dedicatio & praefatio Tili ad Cod. Theodosianum, eiusdem dedicatio Vlpiano praemissa, Elenchus auctorum cum paginis, Index titulorum ex ordine librorum, Typographi excusatio ad Lectorem, tandem exemplar auctoritatis. Editio princeps est quoad nonnulla, iam in fronte libri nominata. Librum VI, VII & VIII inuenerat & suppeditauerat Stephanus Charpin. Libri XVI^{ti} repertor non laudatur, at ex iis quae de Tiliiana editione diximus, patet omnino hunc librum multo pleniorum a Cuiacio editum esse. Quin & nimis plenum eum fecit, addito spurio titulo de episcopali iudicio, quem his verbis adnectit: Hic titulus deerrabat a corpore

pore Theodosiano. P. Pithoeus Constitutiones de SC^{to} Claudiano, titulum nonum libri quarti, numero per errorem non distinctum, & Nouellarum quae defunt notitiam contulerat, Nouellas vero Maioriani Antonius Loifellus. Caetera vel Cuiacio ipsi, vel Sichardo vel Tilio debentur. Ludouici Miraei nomen inter hos Codicis Theodosiani sospitatores frustra quaesui, cum tamen & Cuiacius in praef. ad Lib. IV. Observationum scribat Codicem sibi a Miraeo legendum esse datum, ipseque Miraeus praefationi suae ad Iuliani Nouellas haec adiecerit: Lugduni 1560 Kal. Aug. ex officina Tornesiana ex qua prohibet propediem Deo fauente Codex Theodosianus integer vna cum corpore iuris ciuilibus pari integritate & diligentia restituto. Aniani interpretationes Cuiacius & seruauit positas, & restituit omissas. Nouellas Theodosii habet XVII, Valentiniani XV, tres enim vltimae quas & in editione anni 1586 & in Ritteriana frustra quaesueris eadem sunt quas haec editiones Theodosio vt 35, 37, & 39 tribuunt.

unt. Facit cum editione nostra & Gothofrediana & Ottobonianus Codex. Nouellas Martiani nostra editio habet quas & Sichardiana, Maioriana 6 additae sunt, Seueri duae exstant, Anthemii nulla. Caii, Pauli & Vlpiani paragraphi numero non distinguuntur. Haec editio prima est in qua, praeter omnium quidem codicum fidem, rei natura id iubente titulus de legibus & moribus ante titulum de libertis ponitur, at simul mater est temerariae illius coniecturae qua se supplere putauit Cuiacius initium Vlpiani, dum legem Cinciam supra certum modum donari prohibuisse et imperfectam fuisse inuitum Vlpianum dicere coëgit. Meermann ad Vlp. Tit. 1. §. 1. Schultingium incaute satis hanc editionem secutum esse ait, at distinguit tamen Schultingius alio typorum genere hunc Vlpianum Cuiacianum a vero sinceroque illo Vlpiano, quem codices praestant. Vtinam idem fecissent & alii editores, quibus, vt non omnibus eadem placent, arrisit haec Cuiacii sagacitas, neque falsum admisissent dum praeceunte hac edi-

tione, & vel abiecta stellula, qua
 Cuiacius quodam tamen modo
 lectores monuerat, pro Vlpiani
 verbis haec nobis vendidissent,
 Dion. Gothofredus, Leewius, Hom-
 melius alii. Sane non induxissent
 Brummerum, Bachiumque, l. l.
 L. 2. C. 2. S. 1. §. 35. p. 159. vt
 hi, freti loco Vlpiani, legi Cinciae
 caput spurium adderent. Est &
 aliud quod parum probant harum
 rerum peritiores, in quo hanc edi-
 tionem plurimi secuti sunt, in eo
 nempe vt fragmentum Papiniani de
 pactis inter virum & vxorem, a
 Sichardo inuentum, Papiano suo
 donaret. Vt solent fere male par-
 ta male dilabi, haec Cuiacii libera-
 litas adeo parum profuit Papiano
 vt vel existentiam viri dubiam mul-
 tis reddiderit nomen Papiani ex
 corrupto titulo initii ortum esse
 suspicantibus, inter quos est & Ba-
 chius l. l. L. 3. C. 4. §. 16. p. 564.
 Errat & Röverus (v. n. 60.) dum
 huic Codici Theodosiano editio-
 nem principem fragmenti veteris
 Icti de iuris spec. & de manum.
 tribuit, quod inde omnino abest.
 Haec editio Lugdunensis multis ad
 ma-

manus fuit; nobis quoque ex bibliotheca Gottingensi.

Eidem huic editioni in nonnullis exemplis locum adscriptum fuisse puto Parisios. Excitat enim I. Gothofredus ad C. Th. Lib. III. T. 12. const. 3. n. h. h. editionem C. Th. Parisianam anni 1566, neque calamo eum lapsum esse, cum Rittero in praef. dicere nobis licet cum in Bibliotheca iuris p. 64. diferte haec habeat idem Gothofredus: "Cuiacius librum sextum, septimum, & octauum integros eruit, vna cum supplemento libri postremi a Stephano Charpino acceptos, Lutetiae in fol. A. D. 1566. Constitutiones de SC. Claudiano lib. 6. contulit Cuiacianae editioni P. Pithoeus." De hac nostra ed. Gothofredum loqui, eamque ad manus illi in paranda noua editione iam tum versanti fuisse, nemo non videt. Parisiis hanc ed. tribuunt & Brunquellus l. l. p. 164. & Hofackerus in Princ. iuris ciu. Rom. Germ. T. I. §. 59. p. 49. qui cum satis diligenter haec tractet non indignum videbitur notasse Consulta-

tionem veteris Icti tunc temporis a Cuiacio nondum, quod Hofackerus putauit, fuisse editam. Habebat quidem eam, sed propriis consultationibus iungendam seruabat.

Hoc anno Pithoeanam Nouellarum editionem prodiisse multi narant, decepti, vt videtur, vitio typographico ed. Parisianae anni 1586, quae inter alias dedicationes & epistolam Pithoei ad Cuiacium Nouellis praemissam sistit addito die Kal. Aug. MDLXVI, cum anno MDLXXI scriptam eam esse, Pithoeanae editiones omnes vno ore doceant (n. 20. 24.) & ipse sensus epistola eam editionis Cuiacianae anno tribuere vetet. Eundem errorem & editio anni 1593. & Ritteriana admiserunt.

- 18) 1568. 12. Geneuae ap. Io. Crispinum (Crespin) Iustiniani institutionum libri IV. . . Leges XII tabularum. Vlpiani Institutionum tituli 29. Cui Institutionum libri 2. prodierunt.

Maittaire l. 1 p. 540. n. (a).

19) 1570. 12. Louanii Gaii institutiones prodierunt.

J. Gothofr. in Bibl. iur. ciu. c. 2.
§. 2. quem male descripsit Bachius
p. 478.

*20) 1571. 4. Paris. ap. R. Stephanum:
*Impp. Theodosii, Valentiniani, Maior-
iani, Anthemii Nouellae Constitutiones
XLII nunc primum in lucem editae, Lu-
tetiae ex officina Roberti Stephani, in
vico Bellouaco, e regione scholae decre-
torum. 1571. Cum priuilegio Regis.*

Hanc ed. recenset Maitairius l. l.
p. 754. additis tamen verbis: a Pe-
tro Pithoeo ex sui patris bibliotheca,
quae defunt in libro bibliothecae
Gottingensis, licet verissima ea esse
ex epistola P. Pithoei ad Cuiacium,
quam huic ed. praefixam supra me-
morauimus, appareat. Index Nouel-
larum non eas tantum sistit quas
edidit Pithoeus edidit enim eas so-
las quae antea vel plane non, vel
parum integrae editae erant, quas
in indice stella notauit, sed sequi-
tur is ordinem exemplaris Pithoe-
ani manuscripti, quod 49 nouel-
larum titulos Theodosio tribuit, e
quibus 30 inediti fuerant, Maio-

riano vnum in indice ζ omum dictum
 eumque ineditum, Anthemio tres
 eosque omnes ineditos, Valenti-
 niano vndecim at editos. Ita quo-
 dammodo numerus nouellarum 34
 efficitur, quem J. Gothofredus in
 Bibl p 95. eiusque imitatores Ba-
 chius l. l. p. 557. & Amadutius Pi-
 thoeanae editioni a. 1566 tribuunt,
 quodammodo inquam, sunt enim
 & tituli duabus vel tribus nouellis
 constantes. Ipsae nouellae folia
 47 implent, in quorum postremum,
 vnumque superadditum Pithoeus
 emendationes suas reiecit quas tex-
 tui inserere, quin & in margine
 adscribere religioni is duxit. Ulti-
 ma verba haec sunt: Haec ego cur-
 sum inter relegendum adnotabam
 Lut. Paris. XVIII Cal. Aug. 1571.
 Hanc ed. anno 1566 male tribui,
 ad eum annum supra annotauimus.
 Nobiscum facit Gothofredus in bi-
 blioth. p. 95. Brunquellus l. l. p.
 163. & Hoffmannus l. l. p. 485
 qui tamen parum accurate haec scri-
 bit: "Prodiit idem Nouellarum cor-
 pus apud Henr. Stephanum Paris.
 1571. & rursus ex editione P. Pi-
 thoei Paris. 1609. 4. qui XLII
 con-

constitutiones ineditas imprimi curavit."

21) 1572. 4. Paris. Tituli ex corpore Vlpiani a Pithoeo editi dicuntur.

Bibl. Bodlei.

22) 1573. 4. Paris. ap. R. Stephanum. Fragmenta quaedam Papiniani, Pauli, Vlpiani, Gaii, Modestini, aliorumque veterum iuris auctorum ex integris ipsorum libris ante Justiniani Imp. tempora collecta & cum Moyfis legibus collata; eiusd. Imp. Justiniani novellae constitutiones tres; Juliani antecessoris C. P. dictatum de consiliariis; eiusd. Juliani collectio de contutoribus; omnia nunc primum in lucem edita ex bibliotheca P. Pithoei J. C. cuius etiam notae adiectae sunt ex officina Roberti Stephani.

Editio *princeps* est Collationis Legum Mos. & Rom. Titulum editionis servavit Maittaire l. l. p. 757. quem potius sequor quam J. Gothofredum qui annum 1572 huic editioni tribuit, deceptus ut puto epistola Pithoei ad Christoph. Thuanum Kal. Oct. 1572 data. Schultingius contra in praefatione habet

an-

annum 1574. Caeterum primae Collationis editioni iunctam quoque fuisse primam fragmenti de iuris speciebus & de manumissionibus, testis est Gothofr. in biblioth. c. 2. §. 4. Claudius Puteanus illud Cuiacio communicauerat. L. XVII. Obs. 20.

23) e. a. 4. Basileae per Thom. Guarinum eandem collationem prodiisse cum emendatioribus Pithoei notis, didici ex Hoffmanno l. l. p. 354.

24) e. a. fol. (Paris.) Henr. Stephani glossaria duo.

Hanc ed. principem libri III. Dosithei magistri, D. Hadriani Imp. sententias & epistolas continentis laudat Hoffmann l. l. p. 357. Exigui vsus sunt in iurisprudencia hae Hadriani constitutiones; eas tamen silentio praeterire nolimus cum Schultingius eas receperit.

25) e. a. Paris. 4. Pauli sententiae prodierunt.

Recensent hanc ed. Lippenius & Schottius, quos non sequerer, nisi eandem & Catal. Bodleianus haberet.

26)

- 26) 1577 Col. 8. Editio Pauli cum interpretatione Cuiacii.

Recensetur in Lippenii bibliotheca. Ienichenius annum antecedentem, Schottius sequentem, editor medium ponit.

- 27) 1578. Paris. Vlpiani fragmenta c. notis a Charonda edita sunt.

Codice Steph. Auredani vsus est Charondas, inde haec ed. prioribus praestat. Eam fero nimis nactus est Schultingius; & accuratius contulit Meermann.

- 28) 1579. (Paris.) Consultatio veteris Icti edita est a Cuiacio in fronte suarum Consultationum.

v. epist. ad IAC. GUESLAEUM consultationibus in operibus CUIACII praemissam; ex qua errorem in indice chronologico Fabrottianae editionis iam emendauit Neapolitana. Editio princeps est, eiusque expectationem mouerat CUIACIUS libro Observationum VII. qui prodiit anno 1564, Obs. 26., anno superiori ab ANT. LOISELLO se eam consultationem accepisse narrans.

29) a 1573. ad 1579. Anno quodam inter medio prodiit Cuiacii Obseruationum Liber XVI cui tres nouellas antea ineditas debemus, in Obs. 22 & 23. receptas.

Indici chronologico operum Cuiacii, quem NUBLAEUS congeffit imputandum est quod hoc scimus at annum ipsum nescimus. Is enim nos docuit anno 1573 prodiisse librum XIV, anno 1579 XVIII; liber ergo XVI de quo iam quaerimus illo anno iunior, hoc vero antiquior esse debet. Vnam nouellam vel potius partem vnus nouellae priorem Cuiacius inuenit adglutinatam inuolucro libri cuiusdam theologicæ, diuque dubitatum est sitne VALENTINIANO an MARCIANO tribuenda, donec nostra demum ætate ex Codice Ottoboniano pars posterior prodierit, omnemque constitutionem VALENTINIANO vindicauerit. Reliquas duas editores alii inter Theodosianas, alii & melius quidem inter Valentiniæneas receperunt.

*30) 1580. (Paris.) 8. (ap. H. Stephannum)
Iuris ciuilis fontes & riuu Iurisconsulto-

rum veterum quidam loci, ex integris eorum voluminibus ante Iustinianum excerpti. *Henr. Steph. lectori, dum meam totius iuris civilis editionem expectas (quae quanto serius, tanto utilius operam tibi nauabit, viamque multo solita breviorē atque expeditiorem ad haec studia aperiet) nouum hunc libellum, velut editionis illius arrham, praemitto. Anno MDLXXX.*

Recenset hanc editionem MAITTAIRE l. l. p. 780. at titulo non nihil immutato. Quae enim apud eum leguntur: *ex Papiniani, Pauli, Ulpiani, Cui, Modestini integris libris aliorumque veterum iuris auctorum collatio legum Mosaycarum & Romanarum ante Iustiniani imp. aetatem inde sumpta.* Non in fronte totius libri *Iuris civ. f. & r.* ab auctore vel compilatore H. Stephano dicti, qui praeter praefationem 96 paginis constat sed tanquam appendicis cuiusdam paginas 63 implentis nouus titulus apparent. In extrema pagina emendationes PRITHOEI, duae etiam anonymi ICTI adduntur.

- *31) 1583. 12. *Genevae ap. Jac. Stoer: Imp. Iustiniani Institutionum libri IV. Notae ad easdem institutiones Dion. Gothofredi I.Cti. Qui auctores, quive tituli & indices iisdem institutionibus adiuncti sint, sequens pagina indicabit. Cum priu. Regis Gall. ad decennium.*

Eodem anno quo corpus iuris ciu-
lis curauit Gothofredus hoc veluti
specimen notarum suarum edidit.
Huius loci non nisi alterum volu-
men est, proprio titulo distinctum,
paginis 228 constans praeter indi-
cem titulorum & rerum: Historia
iuris a Iustiniano compositi. Tit.
Dig. de O. I. Fragmenta Legum
XII Tab. Vlpiani fragmenta,
Tit. 29. Gaii Instit. libri II. Notae
Dion. Gothofredi I. C. ad superio-
res auctores. Cum duobus Indici-
bus copiosissimis. Casu quodam
effectum est vt haec potissimum
fragmenta selegerit, alia vero simil-
lima v. c. Pauli receptas sententias
neglexerit Gothofredus. Editio-
nem Lugdunensem anni 1566 se-
cutus est. Vtrumque seruarunt &
posteriores corporis I. C. Gothofre-
diani editiones, quas hic recensere
nil

nil attinet. Id vero notandum, a quibusdam & Caium & Vlpianum neglectos esse, forte dum ad finem longi operis properantes omnia refecerent sine quibus integrum tamen Corpus iuris dici posset.

- 32) 1583. 12. Crispini institutionibus addita sunt iuris civilis initia & progressus in quibus & Caius apparet.

SCHOTT *ad Lippen*. haec notat.

- *33) 1584. fol. *Venetis* (ap. *Franc. Ziletum*) *Tractatus vniuersi iuris, Duce & auspice Gregorio XIII. Pontifice Maximo in vnum congeſti additis quam pluribus antea nunquam editis hac * nota designatis, XVIII materias, XXV Voluminibus comprehendentes.*

In hac collectione, quam vulgo Tractatum Tractatum dici notum est, eiusque Tomo primo in cuius fronte hic titulus legitur: *Tractatus illustrium in vtraque tum pontificii tum Caesarei iuris facultate Jurisconsultorum de iure cognoscendo & interpretando, ...* existant quoque ea omnia, quae ad a 1555. num. 11. supra recensuimus, ergo & VLPIANI fragmenta cum notis CHARONDAE & CUIACII, haec quidem a p. 271, b. col. 2. ad p. 279.

L

b. col.

b. col. 2. Errabit ergo quisquis a NETTELBLADTIO in app. III. ad Initia historiae litterariae iuridicae sibi persuaderi patietur, VLPPIANUM ipsum quidem in Thesauro Meermanniano, at in Tractatu Tractatum solas CUIACII ad VLPPIANUM notas contineri. Caeterum asteriscus VLPPIANO praepositus non id docet eum prorsus ineditum fuisse, sed tantum in collectione antiquiore desiderari.

- *34) 1586. fol. Paris. ap. Seb. Nuellium: Codicis Theodosiani libri XVI. Imp. Theodosii, Valentiniani, Martiani, Maioriani, Leonis, Seueri & Anthemii Nouellae Constitutiones. Tituli ex corpore codicis Gregoriani. Tituli ex corpore codicis Hermogeniani. Adiectae sunt suis locis Aniani V. S. interpretationes. XII tabularum fragmenta. Fragmenta ex libris Institutionum Gaii. Eiusdem Gaii Institutionum epitome. Volusii Meciani de Affectu liber singularis. Fragmentum ex Papiniani libro I Responsorum. Iulii Pauli Sententiarum receptarum libri V cum Aniani interpretationibus. Eiusdem Pauli fragmentum ex libro II. Institutionum. Domitii Ulpiani Regularum liber singularis. Fragmentum ex Modestini

*stini libro III regularum. Lex Dei, siue
Mosaicarum & Romanarum legum vetus
collatio. Consultatio veteris cuiusdam IC.
Fragmentum ex Dosithei magistri Gram-
matica. Stemma quemadmodum heredita-
tates lege redeant. Burgundionis IC.
qui Papiani responsorum titulum praefert,
liber. Notae Juris a Magnone collectae.
Notae Juris ex Valerio Probo. Omnia
ex veteribus libris auctiora aut emendatiora
Parisiis apud Sebastianum Niuellium, sub
Ciconiis, via Jacobaea MDXXCVI.
Cum privilegio Caesareae & Regiae Ma-
iestatis.*

Iustis laudibus hanc ed. effert SCHUL-
TINGIUS, neque nos dubitamus eam
optimam dicere omnium, quae in
manus nostras venerunt vniuersos hos
fontes complexae. CUIACII nomen
ea non praefert, & satis imbecillum
est argumentum quo SCHULTINGIUS
docet eam a CUIACIO profectam
esse, epistola CUIACII ad REDINGE-
RUM. Eadem enim est quam prae-
mitit editioni Lugdunensi 1566,
quam describere facili negotio quis-
que potuit, vti & descriptae sunt
epistolae CUIACII ad RANCONNETUM
(v. n. 13.) SICHARDI ad FERDINAN-
L 2 DUM,

BUM, (n. 3.) TILII ad BERTRANDUM & ad lectores, (n. 7.) PITHOEI ad CUIACIUM (v. n. 20.) BOUCHARDI ad PRATENSEM (v. n. 2.) TILII ad RANCONNETUM (v. n. 5.) PITHOEI ad THUANUM & ad Lectores (v. n. 22.) At Cuacianam esse hanc ed. docent priuilegia RUDOLPHI II & HENRICI III. de CUIACII Operibus impetrata, hic vero post dedicationes posita. Neque hoc silentio praetermittendum puto in margine paginae 73. ad Cod. Th. IV. 13. const. 2. legi allegationem "*Cuiac. 18 obs. c. 28.*" at papyro eam obductam esse; licet eo loco CUIACIUS reuera emendationem istius constitutionis proposuerit. Alius tamen quidam ICTUS huic editioni praefuerit necesse est, admonitiones enim ad lectorem indici & fragmentis XII tabularum adiectae Parisiis datae sunt, ubi tunc temporis CUACIUS non commorabatur, licet a. 1582 Parisiis eum fuisse documenta publica vitae eius adiecta doceant, & auctorem ostendunt anonymum. Constat haec editio duabus partibus quarum utraque suum paginarum numerum & foliorum signa habet, & titulus libri ambabus

babus idem est. Priorem partem
 Codices & nouellae constituunt, po-
 steriorem fragmenta Ictorum. Prae-
 cedit index titulorum in quos consti-
 tutiones digestae sunt, duplex; al-
 ter seriem librorum, alter litterarum
 seruat. Post exemplar auctoritatis
 sequuntur paginae 644. plenae con-
 stitutionibus, inter quas hic & titu-
 lus sextus libri primi de officio vica-
 rii legitur, at breuissimus. Nouellae
 pleniores multo sunt, quam in vlla
 anteriore editione, at in his tamen
 editoris diligentiam maxime deside-
 ramus. Primo nusquam admonetur
 lector vnde sumtae sint nouellae, de-
 inde in indice describitur quidem,
 suppresso nomine, id quod PITHOE-
 US dixerat, se ordinem libri sui ma-
 nuscripti, parum probabilem sequi,
 at non nisi in nouellis THEODOSII
 secundi Pithoeanus ordo seruatus est,
 ita vt vel ea Nouella quam PITHOE-
 US ipse VALENTINIANO tribuerat,
 hic quoque inter Theodosianas relata
 sit, caeterum adduntur Nouellae 50 &
 51 de aduocatione Afris concessa &
 de iure nundinarum, quae certe in
 Pithoeano libro non apparebant a
 CUIACIO libro XVI. Obs. 22. & 23.

editae, & nouellae reliquorum imperatorum eo ordine sequuntur quo in editione Lugdunensi anni 1566, praeterquam quod Nouellae VALENTINIANI 13, 14 & 15 desint, quippe Theodosianae effectae, additae vero sint quas PITHOEUS primus edidit Nouella MAIORIANI vna, hic nona, tresque Anthemianae, addito & nouellarum Marciani quinto titulo de aduocatis non perpetuandis alibi inscripto, hoc quoque in CUIACII Observationibus l. l. primum edito. Eo igitur ordine quo Nouellae hic leguntur, quidquid PITHOEI verba huc male relata significare videantur, in nullo omnino codice manuscripto apparent. Is vero est vt THEODOSII 51, VALENTINIANI 12, MARTIANI 6, MAIORIANI 9, SEVERI 2, ANTHEMII vero 3 tituli sint, fere omnes singulis constitutionibus absoluti. Codex GREGORIANUS tribus titulis auctior est ac in ed. Lugdunensi, Codex HERMOGENIANUS vero idem. Sequitur sine paginarum numero Magistratum, dignitatum caeterorumque vocabulorum insigniorum index, index capitum canonisatorum, tandem chronologia consti-

constitutionum collata cum codice
 Justiniano. Pars posterior hunc ti-
 tulum prae se fert: Veterum ICTorum
 reliquiae, quibus praeponuntur XII
 tab. fragmenta. Indicem titulorum
 haec quoque habet duplicem, quem
 statim excipit, forte culpa bibliopegi
 in nostro tantum libro, index rerum
 & verborum. Fragmenta XII tab.
 quatuor paginas rubris nigrisque lit-
 teris distinctas efficiunt. Paginarum
 numerus a CAIO incipit, 152 sunt,
 quibus adduntur non numeratae eae,
 quas notae iuris sibi vindicant. Se-
 ries fragmentorum in titulo volumi-
 nis expressa, servatur. GAIJ Insti-
 tutionum nomine veniunt duo frag-
 menta quae BOETHIO debemus ab
 editoribus antea neglecta. GAIJ In-
 stitutionum epitome dicitur, quid-
 quid Gothi servauerunt. PAULI sen-
 tentiis nunc primum additae sunt eae,
 quas ex Codice Vefontino deprom-
 tas CUIACIUS libro Observationum
 XXI inseruerat, in nostra editione
 stellula insignitae v. c. Libri II, Ti-
 tulus 21. A. ad SC. Claudianum,
 maxima pars Tituli 26 de adulte-
 riis &c. VLPJANI fragmenta & titu-
 lum veriore[m] na[ct]a sunt, & bene

lacunarum supplementa ex coniectura, varietate litterarum denotantur. Meliores lectiones quas ex ipso Tiliانو codice, editionis principis fundo CUIACIUS protulerat Lib. XVII. Obs. 28. receptae sunt, ita vt hac quoque in re longe praestet haec editio Lugdunensi. Prima est in qua Tit. XXII. §. 6. legatur *Sipelensim* pro *Cybelem*. Collatio LL. Mos. & Rom. nomine auctoris caret; in margine haec leguntur: Reponi possunt suis quibusque libris & titulis quae hic referuntur ex C. Gregor. & Hermogeni simul ex Sententiis Pauli & regulis Vlpiani. Ex DOSITHEI Magistri Grammatica sumtum est fragmentum Latinum de iuris speciebus & de manumissionibus. Stemma quemadmodum hereditates lege redeant idem est quod & CUIACIUS Libro VI. Observationum addidit. De PAPIANI responsis illud notandum, abesse ab iis titulum PAPINIANI quippe suo loco positum. — Caeterum nec haec editio notis instructa est, in margine tamen varietas lectionum, auctore non laudato, adscribitur, & si locum corruptum sine nouis codicibus sanari posse editor desperauit stelulam

lulam in ora lineae posuit. At quo plura emendavit vel supplevit haec editio, eo magis dolendum est de editore, eiusque subsidiis ne verbum quidem adiici.

- 35) e. a. 4. Aureliae Allobrogum s. Genevae. Codex Theodosianus prodiit, Cuiacii nomine.

Hanc editionem eandem prorsus esse cui novus titulus anni 1593 praefixus sit, SCHULTING in praefatione ait, quem secutus est AMADUTTIUS in praef. p. 4. HOFFMANNUS tamen, qui utramque contulit. l. l. p. 480 esse aliquam differentiam, in Aureliana non nisi 17 Nouellas Theodosii, in Lugdunensi postea recensenda 48 (rectius: *Nouellarum titulos*) plures quoque reliquorum Imperatorum constitutiones legi; Illam carere & Indice magistratuum, & Chronologia constitutionum, & notis iuris, quae omnia habet Lugdunensis; At non esse haec argumenta novae editionis, quippe usque ad p. 538 omnia conspirare & insertis XVI foliis inter paginam 550 & 551 arcanum prodi. Nullus dubito in fine primae numerationis eodem modo paginas

additas esse; sunt enim 598, in quibus & Nouella nona MAIORIANI de adulteriis & Nouellae tres Anthemianae leguntur, quas ab initio defuisse index docet, quanquam id negare videatur HOFFMANNUS l. l. p. 486. dum scribit, in Nouellis MARCIANI, MAIORIANI, SEVERI & ANTHEMII Aurelianensem & Lugdunensem ed. conuenire. Ergo res eo redire videtur. Cum animadverteret bibliopola Aurelianus suam editionem parum probari, Parisiensique eiusdem anni ab emtoribus postponi, quod nitidior, & accuratior & locupletior haec esset, exemplaribus nondum diuenditis cum neque formam externam editionis mutare, neque vitia tollere salua substantia posset, ea certe addidit quae Parisiensis sola habebat, nouoque titulo emtores vel recentissimae cuiusque editionis cupidos, vel editionum omnium collectores allicere studuit. Cum Nouellarum THEODOSII in Parisina sint tituli 51, hic 48 effecti sunt, titulum enim 35, 37 & 39 inter Valentinianos dederat editor Aurelianensis neque omittere voluit Lugdunensis editor. At non animad-

TIVM COMPO

admittit
ed. 10 d
Valent
ergo a
recep
gan
tu h
XV
edition
licet p
bibliob
lo an
circu

36) 1589
piani
fuit

*37) 1597
Feyr
tution
tis do
Quib
XII
notat
turi
saris
Nou
Jul
Feyr
Feyr

aduertit impostor titulos Parisinae ed. 50 & 51 aequè exstare inter suos VALENTINIANI nomine insignitos; ergo altero loco eos retinuit, altero recepit, ita vt iam bis apud eum legantur. Titulus MARCIANI quintus hic VALENTINIANI est post XVtum primus. Nos priorem huius editionis titulum nunquam vidimus, licet possideat certe possederit eum bibliotheca Göttingensis, secundum suo anno adscribemus. In illo Cuiacium nominari ait Schulting.

36) 1589. 8.... ap. Vignon. Editio Vlpiani cum notis prodit. Catalogus eam sistit Bodleianus.

*37) 1591. 12. *Francofurti ad Moen. ap. Feyrabendt: Imp. Caes. Iustiniani Institutionum libri IV Adnotationibus ac notis doctiss. scriptorum illustrati Et adancti Quibus adiunximus appendicis loco LL. XII Tab, explicatas, Vlpiani Tit. 29 adnotatos, Caii libros II Inst. Titulos tractatusque Jur. Ciu. studio in primis necessarios. Studio Et opera Jo. Crispini At. Nouissime accesserunt adnotationes Jul. Pacio IC. auctore, excudebat Jo. Feyrabendt, impensis heredum Sigism. Feyrabendt.*

Idem

Idem fere est consilium huius editionis quod D. Gothofredus n. 31. sibi proposuit. Distincta est in 3 volumina, quorum secundum Juris ciuiliis Rom. initia & progressus dictum XII tabulas, Vlpianum & Caium sistit. Totius operis initium faciunt epistola Jul. PACII tum praemissa cum Eust. Vignon illud typis repeteret, (quorum sine dubio spectat n. 32.) & praefatio Crispini. v. supra n. 18.

- *38) 1593. 4. (verum oblongiori forma) Lugdani ap. Franc. Fabrum: *Codicis Theodosiani libri XVI, itemque Impm. Theodosii, Valentimiani, Martiani, Maioriani, Leonis, Seneri & Anthemii Nouellae Constitutiones. Tituli etiam ex corpore Codicum Gregoriani & Hermogeniani adiectis suis quibusque locis Aniani V. S. interpretationibus. Accesserunt praeterea varia veterum iuris auctorum opuscula tam ex editione Aurelianensi quam ex Parisiensi postrema supplemento adiecta. Quorum elenchum decima sexta pagina indicat.*

Vtimur libro bibliothecae Gottingensis, qui antea H. CONRINGII fuit, manu domini & emendatus & illustratus, at in folis fere dedicationibus.

bus. Eaedem sunt, quas & Parisi-
ensis editio anni 1586 sistit, turbato
tamen ordine, v. c. post TILII ad
RANCONETUM epistolam sequitur
elenchus auctorum, deinde BOU-
CHARDI epistola ad PRATENSEM.
Index titulorum idem est, qui & in
Aurelianensi fuerat, sed additae sunt
binae paginae ita inscriptae: Tituli
Novellarum D. THEODOSII in indice
omissi, & post pag. 538 restituti,
dein: Tituli Legum Novellarum D.
ANTHEMII A.

Codex Theodosianus & Novellae
paginae 598 efficiunt, praeter XVI
folia clam inserta. Secunda nume-
ratio a C. Gregoriano incipit, per-
git ad paginam 175 vsque. Repe-
titae sunt suis locis TILII ad RANCO-
NETUM, & PITHOEI ad THUANUM
epistolae, ita vt iam bis in eodem
volumine legantur. Indicem ma-
gistratum, chronologiam legum,
indicemque rerum, quae in fragmen-
tis reperiuntur ad finem voluminis
typographus adiecit. Charta parum
nitida est, vt solent fere eam negli-
gere furtiui meliorum editionum
aemulatores. Quam vero potissimum
sibi ad imitandum proposuerit editor
Gene-

Geneuenſis a. 1586 dubium eſt, cum in multis oppido falſis vël peioribus certe, cum editione Lugdunenſi anni 1566 faciat, in aliis tamen ab ea diſcedat editionem Pariſienſem a. 1586 ſecuturus. Illud accidit v. c. in indice titulorum C. Th. libri 4 a quo abeſt Tit. 9. ad SC. Claudianum, in indice Nouellarum VALENTINIANI III. deſideratarum, quem in calce exſtantium repetit, in CAII Inſtitutionibus vbi fruſtra quaſiueris fragmenta Boëthiana, in fragmento ex PAULI inſtitutionibus omiſſo, in primis VLPIANI verbis neque typorum forma, neque ſtellula (quam tamen adiecerat Lugd. 1566) a genuino VLPIANO diſtinctis, in rubro tituli 13 *de cele orbo* &c. dum PAPINIANUM cum PAPIANO in vnum conſtat, aliisque multis. Cum ed. Pariſienſi conueniunt hæc fere: primo numerus titulorum libri quarti in C. Th. ipſo, dein PAULUS ex codice Veſontino ſuppletus, VLPIANUS ex codice Tiliano. Nouellas tres, quas ediderat CUIACIUS Libro XVI. Obſ. 22. & 23. hæc ed. recipit, neque tamen ex Pariſina demum, additæ enim ſunt Valentinianis omnes

nes, numero non distinctae, ita vt titulum 15 exciperent. Noua & fati-
tis inepta quoque rubrica secundae
ex iis adscripta est: De Afris, Van-
dalis, Alanis.

Habet haec ed. & alias proprias
dotes, in quibus priores omnes, si
Diis placet, vincat. Locupletati sunt
Codices Gregorianus & Hermoge-
nianus iis constitutionibus, quas ex
Consultatione veteris Icti, ex colla-
tione LL. Mos. & Rom., quin &
ex scholiaste basilicorum corradere
licuit, laudatusque est eam ob cau-
sam editor a POHLIO in comm. hist.
de hisce codicibus p. 53, neque ego
illum culparem, modo auctores suos
edidisset. At tunc animaduertissent
omnes eadem fere & in reliquis edi-
tionibus legi alio tantum loco. In
calce CAII, vt sibi parum constat
editor, satis habuit indicasse tria fra-
gmenta in PAPIANO obuia. PAULUM
vero ex Consultatione & Collatione
pleniofem fecit, VLPIANUM ex col-
latione. Collationem LICINIO RUF-
FINO vbique tribuit.

Verbo sufficiat notasse LIPPENII
errorem, neque in nouissima editione
emen-

emendatum, hanc ed. SICHARDO
tribuentis.

- 39) 1594. 8. Norimbergae Conr. RITTERS-
HUSIUS PAULI rec. sententias edidit
cum notis.

Dicata est LUDOVICO CAMERARIO
haec editio, in qua cum finem sibi
propofuerat RITTERSHUSIUS, vt
omnia, quaecunque ex PAULI sen-
tentiis superessent, siue in Pandectis,
siue in compilatione Gothorum, siue
in collatione, consultatione &c. in
vnum conferret perpetuoque com-
mentario illustraret. Vtilissimum con-
siliium duas praesertim ob causas mi-
nus prospere cessit, primo quod
PAULI libros sententiarum imperia-
lium non distinxit a libris sententia-
rum receptorum, deinde quod has
iuris antiqui reliquias cum vsu forensi
conciliare ad eumque aptare nimis
laborauit. Librum diu frustra quae-
situm tandem nactus est SCHULTING.

- 40) 1595. fol. Francofurti ap. Aubrios.
CUIACII opera prodierunt, in his & VL-
PIANUS & PAULUS & Consultatio.

Fidem huius ed. fecit editio ad a.
1623. commemoranda, quae hanc
in

STIVM CORP

in omni
nomi

telit

CORP

posse

tum est

latine

scripsit

nomine

colerat

quatuor

index ch

bit ed

quod

ex

41) 1599.

runt PA

Hanc

dicat

& i

42) 1600.

Corti

Hux. A

Meni

equa

men

peric

in omnibus secuta videtur. Testimonium THUANI, PUTEANI, OISELII, N. FABRI & P. PITHOEI, CUIACIUM opera, quae postuma edi possent, abdicasse, affirmantium, datum est a. 1594. at typographus praefationem Non. Apr. anni 1595. scripsit. Videtur haec editio & eo nomine commendanda, quod libros observationum, qui post XXIV sequuntur, ea prima addiderit. Certe index chronologicus huic anno tribuit editionem huius operis postumi, quod solum a CUIACIO agnitum esse ex eodem testimonio discimus.

- 41) 1599. 12. Auarici s. Aureliae prodierunt PAULI receptae sententiae.

Hanc ed. GOTHOFREDUS similem dicit Rittershusianae, ordine tamen & indice alio.

- 42) 1600. Venetiis ap. Franc. de Francisc. Ciotti CAII Institutiones cum notis HIER. ALEANDRI prodierunt.

Meminit huius ed. J. GOTHOFREDUS, eaque usus est SCHULTING, qui tamen annum 1600 male annum superioris seculi primum dixit.

- *43) 1601. 8. (Geneuae) excudebat Petrus de la Rouiere: *Dosithei Magistri Liber III continens D. Adriani Imp. Sententias & Epistolas. Melior Hamenuelto Goldastus maximam partem auxit, emendauit, illustrauit.*

Adhibuit Codicem monasterii S. Galli, quo iam vsus erat CUIACIUS. Librum GOLDASTI suo inseruit SCHULTINGE. Geneuae eum prodiiisse GOTHOFREDUS ait: Constat paginis 72, iunctusque est S. VALERIANI Cimelensis episcopi de bono disciplinae sermoni, qui ab eodem GOLDASTO eiusdem typographi ope, eodemque anno est editus.

- *44) 1603. fol. (Geneuae) in bibliopolio Commeliano: *Mosaicarum & Rom. LL. Collatio accessit lex Dei moralis a Th. Beza Vezelio.*

Bezae opus non tam accessit quam praemissum est, antiqua enim illa collatio a p. 96. demum incipit.

- 45) 1607. fol. Paris. ap. Seb. Niellium Codex Theodosianus prodiit.

Editio Paris. 1586. hoc anno repetita videtur. Laudat hanc ed. vt nitidissimam Ritterus l. I. at quae tanquam

annus in dedicatione scriptus. Quae de ipsa editione dicit, eadem fere sunt, quae nos statim ad a. 1615 memorabimus.

- *48) 1615. (a) 8. Francofurti ap. Egenolph. Emmelium: *Nouellae constitutiones Imp. JUSTINIANO anteriorum, ut, THEODOSII, VALENTINIANI, MARTIANI, MAIORIANI, SEVERI, LEONIS & ANTHEMII, nunc primo in vnum corpus collectae & iunctim editae: ex noua recensione & emendatione CUNRADI RITTERSHUSII IC. & Antecessoris Altorphini cum eiusdem notis.*

Epistola RITTERSHUSII ad MARQ. FREHERUM iam data est mense Ianuario 1609. Patet ex ea, codices manuscriptos nullos plane eum habuisse, sed interlectiones de nouellis JUSTINIANI (quibus Jus Justinianum s. nouellarum methodicam expositionem debemus) ipsum animaduertisse, frustra

- (a) Calamo lapsam putarem AMADUTIUM, qui annum 1651 scripsit, neque me mouet quod idem & BACHIVS l. l. p. 558. habeat licet hic formam quoque libri aliam, quertam nempe dicat, est enim in his rebus parum diligens scriptor. Secutus videtur BRUNQUELLUM l. l. p. 163.

eodem numero XVI insigniti. Idem seruauit & in nouellis VALENTINIANI, quibus tamen vel abstulit numerum PITHOEI, vel mutauit. Quo magis indicem nouellarum Pefideraueris. In constitutionibus reliquorum Imp. non distinguitur, sintne iam olim editae, an a PITHOEO demum in lucem prolatae. In THEODOSII nouellis titulos Lugdunensis editionis 13 & 15, Pithoecanae vero 19 & 31 multo integrioribus statim suppleuit RITTERSHUSIUS dum eas recudi curauit quae exstant in ed. Lugdunensi. Omnes quae apud PITHOEUUM nouellam 30 sequuntur, THEODOSIO tributae, RITTERSHUSIUS ad Valentinianum transtulit. Editionem Codicis Th. Parisiensem 1586 non vidit RITTERSHUSIUS, alias non dixisset se primum Nouellas in vnum corpus coniunxisse, cum ibi etiam pleniore appareant, additis Nouellis Theodosianis 50 & 51, quas apud RITTERSHUSIUM frustra quaesieris.

- *49) 1623. fol. Francofurti ap. Dan. & Dau. Aubrios & Clem. Schleichium: JACOBI GUIACII *ICti opera*, quae de iure fecit & edi voluit. Ab ipso auctore postremum recognita & libris quibusdam aucta. In

In tomos quatuor distincta, quorum Catalogus & Capita a facie cuiusque tomi, excepto primo, qui post praefationem illa tradit, continentur. Additi sunt indices quinque omnium copiosissimi. Caetera quae aliunde ex eius recitationibus studiosorum diligentia varie exceptis, publice haecenus exposita sunt aut posthac exponuntur, Auctor pro suis non agnovit quin & edi prohibuit. Nunc denuo ac tertio post accuratam diligentemque recognitionem, ab innumeris, quibus scatebant, mendis, repurgata ac restituta. Cum priu. S. C. M. & Reg. Christ.

Huius potissimum editionis e pluribus Francofurtensibus, quarum prima a. 1595 prodiisse videtur, titulum descripsimus, quod ea sola ad manus fuit. Sicit VLPIANUM a col. 133. PAULUM a col. 171 ad col. 278. utrumque vero ad fidem editionum, quas CUIACIUS curauerat vel curari passus erat, prius quam Codici Theodosiano ea omnia emendatiora & locupletiora adiungeret. Consultatio legitur a col. 345. ad col. 364. eiusdem Tomi primi.

*50) 1656. 8. Heidelbergae ap. Sam. Broun
 bibliopolam Anglicum: *Mosaycarum &*
 M 4 *Roma-*

Romanarum legum collatio ex integris Papiniani... aliorumque veterum iuris auctorum libris ante tempus Justiniani Imp. desumpta, eiusdem Imp. Justiniani Nouellae const. III. Juliani (v. supra n. 22.) Ex bibliotheca P. Pithoei IC. cuius etiam notae emendatiores subiectae sunt.

Sequitur haec editio aliam, forte n. 30. ex qua etiam typographi admonitio descripta est, notas prodire emendatiores, neque P. PITHOEUUM id moleste laturum esse. Quae ridicule prorsus sexaginta fere post PITHOEI obitum annos repetuntur quasi nunc demum dicerentur. Vfus est hac editione CANNEGIETER.

- *51) 1658. fol. Paris. ap. societatem libror. officii eccles. Jacobi Cuiacii IC. praestantissimi opera omnia in X tomos distributa. Quibus continentur tam priora, siue quae ipse superstes edi curauit; quam posteriora siue quae post obitum eius edita sunt, vel nunc primum prodeunt. Editio noua emendatior & auctior caeteris omnibus, quae ante prodierunt. Opera & cura Caroli Annibalis Fabrotti IC.

Sistit haec editio in Tomo I. VLPIANUM a col. 297 ad col. 348. secuta editionem anni 1554. (n. 10.) cui
pau.

paucissimae notulae ex libro CUIACII accesserunt. Leguntur ergo fragmenta eo ordine, quem CUIACIUS iam a. 1566. repudiauerat. VLPIANUM excipit PAULUS ad col. 514. vsque. FABROTTUS expressit ed. anni 1599. (n. 41.) forsân & in eo quod asterisco notata esse, ait, quae nunc primum accesserint. Consultationem veteris ICTi leges a col. 639. ad col. 650.

*52) 1658. 8. Lugduni Bat.: ex off. Petri Lessen, *Caii Juris consulti antiquissimi e libris quatuor Institutionum quae supersunt Jacobus Oiselius IC. ex parte collegit, digessit & notis perpetuis illustravit.*

Praeter dedicationem & prolegomena sex fere partibus haec ed. constat; quarum prima in paginis 64. omnia CAII fragmenta vndique collecta & ab editore digesta sistit, secunda paginas 120 implet notis OISELII ad Librum I., tertia paginas 122, notis ad librum II., quarta 104 paginis librum III., quinta paginis 33 librum quartum illustrat, tandem indicem rerum excipit sexta pars in qua, ne quid desit, CAIUM Gothorum legimus.

M 5

Non

Non emendarem SCHOTTII errorem hanc ed. ad annum 1685 referentis, nisi is data opera Lippenium qui annum 1658 recte posuerat emendare se posse credidisset.

- *53) 1665. (a) fol. VI Vol. sumtibus Jo. Ant. Huguetan & Marci Antonii Ravaud: *Codex Theodosianus cum perpetuis commentariis* JAC. GOTHOFREDI viri senatorii IC: huius seculi eximii. *Praemittuntur chronologia accuratior cum chronico historico & prolegomena: subiiciuntur notitia dignitatum, Prosopographia, topographia, index rerum & glossarium nomicum; opus postumum diu in foro & schola desideratum: recognitum & ordinatum ad usum Codicis Justiniani. Opera & studio ANTONII MARVILLII Antecessoris primicerii in vniuersitate Valentina. Cum priu. S. Caes. Mai. & Regis Christianissimi.*

In vulgus notum est obiisse JAC. GOTHOFREDUM, virum cui tantum historia iuris Romani debet quantum an & alteri nescio, Geneuae a. 1652. Is per 30 fere annos in Codice Theodosia-

- (a) Male AMADVTIUS, JENICHENIUS, BRUNQUELLUS aliique annum 1668 huic ed. assignant, BACHIUS vero annum 1648. (l. l. p. 557.)

dosiano restituendo, illustrando & ad historicum vsu[m] praeparando versatus erat, iamque anno 1645 privilegium regis Galliae de eo impetrauerat. At morte praeventus omnia haec in schedis reliquit; eas MARVILLIUS sibi comparauit & edidit, ab ipso GOTHOFREDO admonitus vt tale officium sibi aliquando praestaret, si tamen fides habenda est eis, quae MARVILLIUS in fine praefationis suae refert. Immortale opus est quod GOTHOFREDUS perfecit, in quo neque praeiuit ei quisquam, neque eius vestigia premere ausus est. Nemo codicem Theodosianum illustrare studuerat; qui primus id consilium cepit ita quoque perfecit vt praeter spicilegium nil prorsus superesse videretur. Prudentissimo instituto separauit quae ad singulas constitutiones dicenda essent, in *notas* coniecit varietatem lectionis, emendationes, collationem cum codice Justiniano rep. prael. & allegationem earum constitutionum quae ex eodem fonte manauerint, in *commentario* autem constitutionis mentem eruit, eius varias sanctiones exposuit, dubiaque de ea mota soluit. Quod ad ipsius textus recensionem adti-

adinet, dolendum sane est abesse omnem GOTHOFREDI praefationem vel dedicationem in qua sine dubio de subsidiis suis nos certiores fecisset, MARVILLIUM vero satis perfunctorie de iis loqui. En eius verba: *Supplet & varias lectiones ex Sichardi, Tili, Cuiacii, Puteani codicibus.* Ex his viris tres priores codicem Theodosianum, vt supra memorauimus, ediderunt, quorum igitur an Gothofredus solas editiones an libros quoque, quibus vsi erant, manuscriptos adhibuerit, non liquet, illud tamen verius videtur. At de PUTEANI editione nusquam mentionem fieri animaduerti praeterquam ab HOFFMANNO qui l. l. p. 480. ait laudari & PUTEANI editionem sibi tamen non visam, quod vtrum hoc tantum MARVILLII testimonio valde dubio an alio quodam nitatur vellem edixisset HOFFMANNUS. Nobis ex ipsius GOTHOFREDI notis haec congerere licuit. Allegat editionem SICHARDI, TILII, CUIACII; allegat editionem quae in quarto prodiit v. c. XV. 5. c. 2, (n) & editionem Parisiensem addito, at non semper, anno 1566. De hac re supra diximus n. 17. Laudat & codices manuscriptos velut Seldeni

v. c.

v. c. ad II. I. const. II. h. & m. sed ex aliquo Seldeni libro. Codices quos ipse inspexit hoc signo notat *An.* (*Anianus*) ita ad II. §. const. I. (n) laudat *An. Reg.*, (p) vero *An. Pat.* Anianum laudat optimae notae ad III, §. const. 2. (f), omnes fere Aniani codices melioris notae ad III, 14. c. I. (b) in genere manuscriptos nonnullos libros excitat ad II. 29. const. 2. n. (aa) MARVILLIUS praemisit dedicationem ad Regem Galliae, quae sine ullo iurisprudentiae damno interire potuit; sed & praefationem de praestantia Codicis Theodosiani & lucubrationum J. GOTHOFREDI, quam & Lipsiensis editor recudi curavit. Sequitur exemplar auctoritatis quod excipiunt ambo privilegia. Tum leguntur tituli Codicis Justiniani colati cum Codice Theodosiano, & index titulorum alphabeticus. Chronologia & Prolegomena CC paginas implent. Reliquam tomi primi partem paginas 462 occupant libri § priores, i. e. fragmenta Codicis quae Gothis solis debemus. Tomus II in paginis 666 sistit libros VI, VII & VIII., Tomi III. paginae §38 dicatae sunt libris IX & X.,
Tomi

Tomi IV paginae 619 libros XI &
 XII, Tomi V paginae 422 libros
 XIII, XIV & XV sistunt, Tomus tan-
 dem VI, vltimus, in pag. 302 priori-
 bus librum XVI habet, tum titulum
 extrauagantem, Notitiam dignitatum,
 Prosopographiam & Topographiam.
 Post p. 436. sequitur index rerum &
 verborum, glossarium nomicum, sup-
 plementum Codicis Theodosiani e
 Justiniano i. e. index constitutionum
 circiter 320 quas compilatores Codi-
 cis Justiniani ex Theodosiano sum-
 sisse videntur, licet in hoc non am-
 plius existat. Ad Nouellas quod ad-
 tinet Codici subiiciendas, eas neglexit
 GOTHOFREDUS; MARVILLIUS vero
 appendicis loco adiecit sine vlllo com-
 mentario, vllisue notis, editionem
 anni 1593 Lugdunensem mendis-
 scatentem (n. 38.) secutus, typisque
 admodum minutis describi curauit.
 Iniurii ergo videntur in GOTHOFRE-
 DUM viri docti qui eius nomine abu-
 tuntur dum supinam huius Nouella-
 rum editionis negligentiam reprehendunt.
 Neque minus peccat HOMME-
 LIUS dum in litteratura iuris ed. 2.
 p. 52. chronologiae legum auctorem
 dicit

dicat Maruillium, qui editor tantum fuit.

- *54) 1671. 8. Lugduni Bat. ap. Arnold. Doude & Cornel. Driehuyfen: *De origine & progressu iuris ciuili Romani auctores, & fragmenta veterum Jurisconsultorum, cum notis Arn. VINNII & variorum auctore & collectore S. LEWIO IC. Quae hisce continentur sequens docebit pagina.*

Vix vnquam magis casus & bibliopolaec vnicacura ne ad iustam molem liber suus non cresceret volumini cuidam, non nullius tamen posteo nominis, adeo praefuere. Erant redemptoribus huius collectionis notulae quaedam ARNOLDI VINNII, ineditae, in titulum Digestorum de origine iuris, quas quo melius venderent reliqua se addidisse ipsi fatentur. Habes igitur in paginis 850 primo titulum ipsum, cum notis & VINNII & aliorum, dein FENESTELLAM & LAETUM de magistratibus, porro fragmenta XII tabularum secundum JAC. GOTHOFREDUM, mox edictum perpetuum RANCHINI, tum vero sequuntur, quae nobis curae sunt, VLPIANUS, PAULUS (sine interpretatione

tatione Gothica) & CAIUS, Collatio cum iis omnibus quae simul ediderat PITHOEUS, deinde LEEWII historia iuris praesertim vero meritorum suorum in Corpus Gothofredianum, tandem facti consulares & chronologia a morte Justiniani ad electionem Clementis X Papae. Haec omnia epitome quadam notarum maxime vulgarium v. c. CUIACII, OISELII illustrata at parum accurate typis descripta sunt. Emtores tamen inuenerunt ita vt & de iis recudendis bibliopola cogitauerit, quo factum est vt SCHULTINGIUS, LEEWIO haud parum doctior & diligentior, ad perficiendam suam collectionem impulsus sit.

- *55) 1689. fol. Paris. e typographia regia: *Petri & Francisci Pithoei Ictorum Observationes ad Codicem & Nouellas Justiniani Imp. per Julianum translatae. Accedit Legum Romanarum & Mosaitarum Collatio notis illustrata. Ex bibliotheca illustrissimi D. D. Claudii Le Pelletier Regni Administrari... cura Francisci Desmarés, Domini de Palis & de Luyères in curia patroni & facultatis iurium in vniuersitate Parisensi Doctoris honorarii.*

Huius

ITVM CORPUS

Huius loci

Int: p...

tar: Im...

LENTINIA

MII Nou...

Praemiss...

IN Supr...

1571 da...

epitogo m...

is enim,

libri pone...

locum des...

delicisq...

hic ver...

cipe,

LIAN

ob q...

mus,

79 p...

efficie...

mixt...

(n. 2)

LET

filii.

PR...

gment...

troue...

omnia...

tum

volun...

Huius loci ex hoc volumine duo sunt: primum a pag. 679. ordiuntur: Imperatorum THEODOSII, VALENTINIANI, MAIORIANI, ANTHEMII Nouellae Constitutiones XLII. Praemissa his est epistola ad CUIACIUM supra relata hic quoque anno 1571 data, dein praefatiuncula ex epilogo n. 20. desumpta. Coniecturis enim, quas PITHOEUS nec in ora libri ponere ausus erat MARESIUS ibi locum dedit, nonnunquam & male descriptis. Index Nouellarum idem hic legitur qui & in editione principe, at inter medios indices ad JULIANUM pertinentes. — Secundum, ob quod hunc librum commemoremus, est Collatio LL. Mos. & Rom. 70 paginas separatae numerationis efficiens. Huius frons satis ineptam mixturam tituli editionis principis (n. 22.) & noui, ex quo gloriam PELETERIUS & MARESIUS sectabantur, sistit. Omnia, quae tunc addiderat PITHOEUS, omissa sunt, praeter fragmentum MODESTINI, licet & in fronte libri & in indice titulorum ea omnia promittantur, & fragmentum de iuris speciebus nec in huius voluminis priori parte exstet. No-

tae PITHOEI singulis fragmentis subiectae sunt, at eadem, quas iam alii editores publici iuris fererant. Ut breui dicam, splendida quidem est haec editio, typis regiis perfecta, at noui nihil omnino, nobis certe, dedit.

- *56) 1698. fol. Amstelædami ap. Henr. Boom &c.: *Critici sacri siue annotata doctiss. virorum in vetus ac nouum testamentum. Quibus accedunt tractatus varii theologico-philologici . . .*

Tomus I. Parte II. in appendice, quae nonnullos tractatus suffixos sistit, a pag. seu potius columna 193 ad col. 248. legitur Collatio LL. Mos. & Rom. cum notis P. PITHOEI, quin & cum iis omnibus, quae editioni suae is addiderat, MODESTINI, JUSTINIANI, JULIANI & DOSITHEI fragmentis quae ad intellectum bibliorum multo minus quam ad augendam libri molem facere putarem. Collationis titulo decepti ea omnia iam primi Criticorum sacrorum editores, Angli, in Tomum VIII receperant.

- *57) 1717. 4. Lugduni Bat. ap. Io. van der Linden Jun.: *Iurisprudentia vetus ante Iusti-*

Justinianeae, qua continentur quae super-
sunt ex Cui Institutionum libris IV. Ju-
lii Pauli Sententiarum Receptarum ad fi-
lium libri V & fragmentum ex Institu-
tionum lib. II. Tituli ex corpore Ulpiani
XXIX, Codicis Gregoriani & Codicis
Hermogeniani fragmenta, quae inuenta
hactenus fuere, omnia. Mosaicarum &
Romanarum legum collatio ex integris
Papiniani, Pauli, Ulpiani aliorumque ve-
terum iuris auctorum libris ante tempora
Imp. Justiniani desumpta, cum quibus-
dam aliis fragmentis, Consultatio veteris
cuiusdam Jurisconsulti, Papiani re-
sponsorum liber, Dosithei magistri liber
III continens Divi Adriani Imp. Senten-
tias & Epistolas. Cum Commentariis
Notis & Interpretationibus virorum docto-
rum integris. Ex Recensione & cum
notis ANTONII SCHULTINGII, Joh. filii,
IC. & Antecessoris Lugd. Bat. Cuius &
orationes duae ad veterem iurisprudentiam
pertinentes accedunt.

Pauci, si quis omnino, haec nostra
legent, qui non SCHULTINGII li-
brum, saltem ex editione Lipsiensi, vi-
derint, sibi comparauerint, vsurpau-
erint. Egregie convenit illa cum
archetypo, ita ut in numero pagina-
rum

rum nulla prorsus differentia superstit. Praestat Bataua ed. non nisi specie, & dedicatione SCHULTINGII ad Curatores & Consules Lugdunenses, quam cur omiserit WEIDMANNUS non video; meliora sane & utiliora tum de consilio operis tum de SCHULTINGII vita tradit, quam quae in eius locum is substituit. Hac collectione optime meritum esse de iurisprudencia SCHULTINGIUM vel inde patet, quod post eius curas sublata prorsus sit querela, in paucorum bibliothecis haec omnia exstare, quam & ille refert in dedicatione, & veram fuisse ex historia editionum antecedentium patet. Seculum elapsum erat, ex quo de edenda tali collectione nemo certe consilium suum perfecerat, licet haud pauci id cepissent, inter quos & OISELIUS nomen professus est in prolegomenis ad CAIUM. Sunt tamen & in SCHULTINGII opere quaedam quae, non dicam vt reprehendantur, at vt de iis lectores admoneamus, postulare videntur. Primo quod ad *electionem* eorum scriptorum quae ederet spectat, sibi quidem bene constitit professo, se thesauros prisci iuris colligere, qui extra corpus

pus iuris, codicem Theodosianum eiusque Nouellas superessent. Neque SCHULTINGIUM quis accusauerit quod non & hunc codicem cum nouellis ipse simili modo ediderit, licet tali opere iurisprudentiam egero mecum is sibi persuadeat. DOSITHEI liber III abesse quidem poterat, certe post c. 15 nihil omnino habet ad iuris Romani fragmenta pertinens; poterat non abesse VOLUSIUS MAECIANUS de partibus assis, & collectio notarum iuris. In *textus recensione* codices manuscriptos non adhibuit, quos eum nactum non esse eo magis miror, quod cum per multos annos de editione sua cogitauisset, paene sexagenarius eam curauit. In regione codicibus manuscriptis bene instructa vnus tantum codicis Scaligeriani collatione usus est in fragmentis iuris Romani cum Mosaico iure compositis, tantum abest vt GIBBONIUS, stupendae alias eruditionis & lectionis homo, recte dicat PAULUM certe a SCHULTINGIO primum esse editum, historiae suae c. 44. n. 189. Editiones vero antiquiores sibi comparauit fere omnes, nonnullae tamen insignis momenti eius industriam

effugerunt v. c. in CAIO & PAULO editio princeps, in VLPiano editio CHARONDAE secunda, quae absoluta demum hac operis parte in manus incidit, aliaeque. Varietatem lectionis & in notis subiecit, & in calce totius operis coniunxit. In id praecipue laboravit, ne vsquam plenior singulorum fragmentorum editio exstaret, quam in suo volumine cuncta complectente, ergo non solum Gothorum interpretationes omittere religioni duxit, sed & quae v. c. de CAIO in Digestis aut in Collatione legerentur, CAIO Gothorum intexit, quo factum est, vt easdem sententias complures bis in opus suum referret, primum eo loco, qui eas seruauerat, deinde in eo a quo profectae videbantur. Quod an sapienter factum sit dubito. Sane aliud est supplementa Digestorum colligere, aliud restituere auctorem iuris, quod & in illis tentari potest & debet quorum fragmenta solis Digestis debemus. Miscuisse videtur SCHULTINGIUS duas res admodum diuersas, & Palingenesiam quandam parum plenam effecit, & supplementa Corporis iuris nimis plena. Quin & ipse

ipse vult
 tanta hoc
 in con
 reliqu
 tio eu
 commu
 cum no
 religio
 edition
 bit, qu
 quae il
 conia,
 mala,
 aucto
 tan
 vi
 ni
 per
 cell
 pug
 bui
 mal
 fin
 rita
 latue
 mun
 con
 san
 Du

ipse vidit fragmenta ex Pandectis sumpta huc non pertinere, ea enim in commentariis intacta plerumque reliquit. *Notas* quod adtinet, editio eius generis est cuius & vitia & commoda audito nomine editionis cum notis variorum facile omnes intelligunt. Talis editionis possessor editionum priorum nullam desiderabit, quia non solum meliora, quam quae illae, aut bona sed prorsus omnia, quae habent, siue bona siue mala, haec complectitur, addito & auctoris nomine. Vinci tamen putant nostri temporis viri docti hanc utilitatem pretio quo comparanda sit, nimirum mole libri & notarum, repetitione vnius eiusdem dicti, si successor ignoravit labores antecessoris, pugna & refutatione si eos notos habuit, aut, si tacitus multa dimittere maluit, anxietate lectoris an vera ea sint, quae ex haud ita magnae auctoritatis scriptore depromuntur. Non latuerunt haec incommoda acutissimum SCHULTINGIUM, praesertim cum de addendis CAIO notis ALEANDRINIS & OISELIANIS dubitaret, & DIONYSII GOTHOFREDI simul cum

JULII

JULII PACII notis plane omitteret. At gratæ esse debent notæ CUIACII vel PITHOEI, gratiores fere notæ ipsius SCHULTINGII, quas omnibus fragmentis, solo Dositheo excepto, haud parca manu subiecit. Addidit præterea dedicationes & præfationes editorum priorum, addidit & quæ I. GOTHOFREDUS de singulis in bibliotheca sua tradit, quin & vitas auctorum tum ex G. GROTIOTUM ex BERTRANDO descripsit, quibus melius nos carere potuisse putarem. Binae SCHULTINGII orationes de iurisprudentia historica & de causis cur TRIBONIANUS eos potissimum, quos in Pandectis habemus auctores, neglectis antiquioribus adhibuerit, dignæ omnino sunt quæ legantur, neque a consilio huius operis alienæ videri debent. Indices, quorum alter ad textum, ad notas alter directus est, utilissimi sunt.

*58) 1722. fol. Neapoli, ap. Al. Motium: *Jacobi Cuiacii J. C. præstantissimi Opera omnia..... a C. A. Fabrotto disposita... studio & diligentia Labor I Ranni IC. Neap.*

Et

Et in VLPIANO Tomo I a col. 301.
& in PAULO a col. 353 ad col. 520,
& in Consultatione a col. 639 ad col.
650. sequitur haec editio Parisinam
anni 1658. (n. 51.)

*59) 1737. 4. Lipsiae ex off. Weidmanniana: *Jurisprudentia vetus ante - Justiniana...* (eodem titulo quem supra descripsimus, cui tamen additum est:) *Editio noua, collata cum codicibus antiquissimo Wurceburgensi & Gothano. Cum pot. Reg. Pol. & El. Sax. Privilegio.*

Huius editionis exempla nonnihil inter se discrepant, vt fere duplex ea videri possit. Alia enim ab editione Bataua in eo tantum recedunt quod pro Schultingiana dedicatione, epistola WEIDMANNI ad Comitem SULKOWSKI posita est. De collatione duorum codicum ne syllabam quidem in ipso libro inuenies. Tale exemplum & nos possidemus. Sunt vero & alia, quae non solum habent collationem in fronte nostri exempli promissam, sed & praefationem AYRERI cuius in fronte eorum mentio quoque fit. Qui Lipsiensem editionem laudant, omnes praefationem AYRERI ei tribuunt, ita vt putem

tem exempla, a quibus ea & collatio codicum abest, satis rara esse, & tanquam partus immaturos casu quodam lucem adspexisse. Caeterum errauit POHLIUS dum in diss. de Codic. Greg. & Hermogen. p. 53. collationem codicum AYRERO tribuit, hic enim praefationem honoris tantum causa, ut aiunt, scripsit, is vero qui codices contulit & omnem hanc editionem, dignam Batauae aemulam, curauisse videtur, RITTERUS est.

- *60) 1739. 8. Lugduni Bat. ap. Corn. Haak: *Fragmentum veteris Jurisconsulti de iuris speciebus & de manumissionibus, quod seruauit Dositheus Magister in exercitationibus Graeco-Latinis nondum editis, ex Codd. Mss. bibliothecae Batauae edidit, notas & emendationes adiecit Matthaeus RÖVER. Accedit eiusdem specimen observationum & emendationum ad glossas veteres verborum iuris.*

Editio princeps est textus graeci, ex quo latina, quae antea sola exstabant, fluxerant, quae & apud RÖVERUM in pagina, quae euoluenti simul in oculos incidit, leguntur. Vfus est RÖVERUS duobus codicibus, al-
tero

FOTIVM CORPORA

tero Vell
quae bib
neque
dein P
fuit 3
partem
aduersu

*61) 1743. 12.
An. Sam
Specimen an
Cui Jurico
carandem

a Petro
publici
iterum
editum

Lice
toru
reco
ead
tam
omi
nobis
bus
tata
tati
lati
tun

tero Vossiano, altero Scaligeriano, quos bibliotheca Leidensis seruat, neque tamen SCHULTINGIUS, Leidensis Professor, viderat. Paginae sunt 39, quarum dimidiam fere partem, inferiorem nempe, animaduersiones criticae occupant.

- *61) 1743. 12. Mantuae Carpetanorum ap. Ant. Sanz: *Gerardi Meermanni ICii Specimen animaduersionum criticarum in Caii Iureconsulti Institutiones, accedit earundem Caii Institutionum summarium a Petro Aegidio Antuerpiensi primum publici iuris factum anno 1517 nunc vero iterum Et emendatius quidem in lucem editum.*

Licet huius loci editiones supplementorum ipsorum non vero notae Iureconsultorum nostri temporis ad eadem, esse videantur, nolimus tamen hoc Meermanni opusculum omittere, primo quod Summam Caii nobis sistit (n. 1.) duobus codicibus bibliothecae Leidensis, altero Pettauiano, Vossiano altero, emendatam, deinde quod ad Caii textum ipsum restituendum multa facit collatio tum editionis principis (n. 2.) tum codicis Vossiani. Bibliopola qui-

quidam Germanus hanc editionem & descripsisse & pro vera subiecisse emtoribus non admonitis, dicitur.

- 62) 1744. 12. Ceruariae, apud Emanuelem Ibarra, SCHULTINGII iuris prudentia Ante-Justiniana recusa est, curante JOS. FINESTRESIO qui & praefationem & notas ineditas PETRI FABRI ad VLPIANUM addidit.

Commemorat hanc editionem Meermann in praef. ad T. VII. Thesauri.

- *63) 1736. 1737. 1738. 1740. 1741. 1743. 1745. fol. Lipsiae sumt. Maur. Georg. Weidmanni: *Codex Theodosianus* ... (titulus idem qui supra n. 53. at post verba: *in vniuersitate Valentina*, additur:) *editio noua in 6 tomos digesta, collata cum antiquissimo codice mscr. Wurceburgensi & libris editis, iterum recognita, emendata variorumque obseruationibus aucta, quibus adiecit suas* JO. DAN. RITTER P. P.

Cuique tomo dedicationem praemisit bibliopola, at ea neglecta ad praefationes editoris statim transeamus. Vfus est RITTERUS, vti ex praefatione Tomi I discimus, collationibus duorum codicum, Wurceburgensis, quem ad seculum VI refert, &

& authenticum quoddam exemplar breuiarii Gothici putat, & Guelferbytani seculo VIII fere scripti, at solas rubricas & interpretationes sistentis. Illum ICKSTADIUS, hunc CONRADI contulit. Ex editionibus RITTERUS ad manum habuit praesertim Sichardianam & Cuiacianam primam, quarum & lectiones diligenter notauit. Notis additum est nomen auctoris siue GOTHOFREDUS is fuerit, siue RITTERUS, additae sunt & litterae quarum ope multo facilius notam ad textum referes, quam in editione Maruilliana, quae notas eiusdem constitutionis nunquam distinxit omnibus idem signum (") tribuens. Commentario GOTHOFREDI in primo tomo inseruit BURGHII, HERALDI & S. GENTILIS de assessoribus, CASAUBONI & SALMASII de cancellariis, GOESII de limitibus agrorum obseruata. In ipsa praefatione nonnulla addidit RITTERUS tanquam spicilegium, urgente prelo neglecta. Primus tomus praeter dedicationes & praefationes, inter quas & Cuiacianam & Tilianas legere est, constat paginis CCXXX & 504. Eisdem libros Codicis sistit, quos

quos tomus primus MARVILLII, cuius & paginae ad marginem adscriptae sunt.

In fronte tomi secundi codicis Gothani mentio fit, quem ipse contulit RITTERUS sibi transmissum. Eum ad seculum IX referendum compilationem Gothorum complecti pluribus docuit in praefatione, quae de iure in Italia sub Herulis, Gothis, Graecis & Longobardis obtinente agit. Tomus constat paginis 700, additae sunt & variantes lectiones Gothani codicis ad libros 5 priores, in tomo I contentos. Tertius paginis 564, Quartus 656, Quintus 478, Sextus vero duabus partibus constat, quarum priore Codex Theodosianus absolvitur, additis notis FABROTTI ad titulum X libri ultimi, adiectoque indice rerum & verborum, posterioris vero titulus hic est:

Codicis Theodosiani Tomi Sexti Pars altera, continens notitiam dignitatum civilium & militarium utriusque imperii prosopographiam, topographiam, historiae Gallicanae annales centum annorum, glossarium nomicum & novellas constitutiones Augg. THEODOSII VALENTINIANI

MAR-

MARCIANI, MAIORIANI, SEVERI, LEONIS & ANTHEMII in unum corpus collectas collatas cum codd. mss. Wurceburgensi, Ottoboniano, Gothano librisque editis & perpetuo commentario illustratas a Jo. Dan. RITTER S. R. M. Pol. & El. Sax. a cons. aul. & prof. hist. in acad. Vitembergensi. Accedit appendix Codicis Theodosiani cum epistolis aliquot veterum conciliorum & pontificum Romanorum congesta a Jac. SIRMONDO.

In nouellis RITTERUS non tam GOTHOFREDI opus restituit & emendauit, sed continuauit, & ad ea quae intacta ille reliquerat produxit. Paginae 163 iis dicatae sunt praeter praemissas epistolas PITHOEI & RITTERSHUSH, & indicem nouellarum secundum litterarum ordinem dispositum. Secutus est editionem Parisiensem Codicis Theodosiani de anni 1586. Varietatem lectionis notauit tum ex libris editis tum ex manuscriptis, ad quos accessit & Ottobonianus, collatus a GOETZIO, at quam diligenter infra videbimus.

Caeterum ex postrema praefatione hoc quoque notatu dignum videtur, quod faslus est RITTERUS in primo

mo tomo edendo & se nimis timide & bibliopolam nimis parce egisse. At huic animum fuisse perfecto opere tomi primi repetitam praelectionem curare, narrat RITTERUS dolens eius morte se coactum vt id consilii deponeret.

- 64) 1747. Parisiis ap. Merigot typis Sebastiani Jorry reculum est Meermannii specimen animaduersionum in Caium,

Ipse hanc ed. recenset in praef. Tomi VII. Dicatus est feminae apud Gallos nobilissimae, omnisque editio paucissimorum exemplorum, nonnullorum & in membranis, eam ob causam curata videtur ab auctore, tum in Gallia peregrinante, vt esset gratum quoddam & femina dignum munusculum. Contulit tamen & alium Codicem ms. NISPENII, quin & collaturus erat Codices bibliothecae Regiae, sed siue propter varias Rev. Abbatis SALIERI, qui bibliothecae praeerat occupationes siue propter aliam tandem qualemcunque causam factum est vt voti sui MEERMANNUS compos fieri non potuerit.

- *65) 1753. fol. Hagae Com. ap. P. De Hondt
Nouus Thesaurus iuris ciuiliis & canonici

... ex coll
 MEERMANNI
 Synodii. T
 Pro mira
 ferendus
 nes, a
 773 vsq
 nes in
 (n. 61.
 Schua r
 Interpret
 ter notu
 tum P. N
 ad notu
 MEE
 mun
 & d
 les S
 non
 quitu
 emen
 qua
 cund
 ter A
 mai
 & not
 iurap
 *66) 1766. x
 Archivu
 rnal

nici ex collectione & museo GERARDI
MEERMAN *ICTi & Reip. Roterodamensis*
Syndici. Tomus Septimus & ultimus.

Pro mira huius thesauri varietate referendus est & inter fontium editiones, a pag. 669. tomi vltimi ad pag. 773 vsque. Siflit is animaduersiones in CAIUM, & epitomen Caii (n. 61.) deinde PAULUM in quo SCHULTINGIUM sequitur, nisi quod Interpretatio omiffa est. Subiiciuntur notulae tum ipsius MEERMANNI, tum P. FABRI antea ineditae, quas ad notas CUIACII is adfcripferat, cum MEERMANNO a FINESTRESIO communicata. Habuit MBERMANNUS & duos codices & editiones nonnullas SCHULTINGIO ignotas, at eas non contulit, otio deficiente. Sequitur VLPIANUS ex noua, eaque emendatiore textus recensione, in qua vsus est praefertim editione fecunda CHARONDAE anni 1578. Praeter MEERMANNI notas, fragmenta maioris commentarii, subiectae sunt & notae P. FABRI ex FINESTRESII iurisprudencia antejustiniana.

*66) 1756. 8. *Fauentiae excudebat Jos. Ant.*
Archius superioribus annuentibus: Impe-
rato-

rat orum Theodosii iunioris & Valentini-
 ani III Nouellae Leges, Caeteris ante-
 Justinianeis, quae in Lipsiensi anni 1745,
 vel in anterioribus editionibus vulgatae
 sunt, addendae. Ex Ottoboniano Ms.
 Codice edit, Commentario illustrat ex
 eodemque codice alia profert ANTONIUS
 ZIRARDINUS, Rauennas Iureconsultus.

Dedicatio & praefatio paginas XXVIII
 implent; totidem paginas habent
 quinque nouellae ineditae, fra-
 gmentum sextae, & index Nouella-
 rum ex Codice Ottoboniano. Maxi-
 ma libri pars, paginis 551 constans,
 Commentarium editoris sistit. Co-
 dicis Ottoboniani singularia profus
 fata fuerunt; multi de eo loqueban-
 tur, pauci eum viderant, nemo edi-
 dit, donec eodem fere tempore duos
 editores nactus est. Eius expectatio-
 nem primus fecit LEONARDUS ADA-
 MUS, qui Nouellas & Papiantum inde
 se editurum esse pollicitus est, quod
 in ephemeridibus Germaniae littera-
 riis edictum nec post ADAMI obitum
 destiterunt eius nomine repetere hi-
 storiae iuris scriptores BRUNQUELLUS,
 HEINECCIUS, HOFFMANNUS, aliique.
 HOFFMANNUS & specimen collationis
 operi suo miscuit p. 486. Postea

BRENK-

BRENKMANNUS codicem se inspexisse,
 indeque Consules emendasse, quin &
 Nouellas ineditas exscripisse narrat.
 Verum RITTERUS non ex schedis
 BRENKMANNIANIS sed a GOETZIO
 accepit collationem qualemcunque
 eius codicis, quem in praef. ad tom. I.
 pro breuiario Gothorum habuerat, &
 de cuius vera indole neque postea
 edoctus videtur, certe lectores non
 edocuit. Codex ipse ad CONSTAN-
 TINUM RUGGERIUM siue iam perue-
 nerat, siue procedente tempore per-
 uenit. Bibliothecae Ottobonianae
 praefectus is fuerat antequam Cardi-
 nalis IMPERIALIS idem munus in
 sua ei tribueret, & bibliotheca Otto-
 boniana Vaticanam accederet. Co-
 dicem nostrum alieno nomine se pos-
 sidere RUGGERIUS aliquando profes-
 sus est, licet de eius dominio paulo
 post disposuerit. Viro non indocto
 res angusta domi erat, adeo ut ipsi
 mentis sanitati anxiae curae officerent,
 quod & violentae manus, quas sibi in-
 tulit satis probauerunt. Et in codice
 suo mira innconstantia & temeritate
 versatus est. Primum enim ipse de eo
 edendo cogitauit, deinde ad ZIRAR-
 DINUM omnia huius generis, Codi-
 cem

cem ipsum Ottobonianum, apogra-
 phum Nouellarum ineditarum sua
 manu scriptum, Niuellianum Codicis
 Theodosiani exemplum, cui varietatem
 lectionis addiderat, misit, ad vi-
 rum familiaritate quadam sibi iunctum,
 at harum rerum minime cupidum, qui
 per aliquot annos penes se ea habuit,
 vix tamen attigit, tantum abfuit quin
 ederet. Anno 1760 interpellatus
 RUGGERIO Codicem ms. reddidit, re-
 tentis aliis, e quibus solum ineditarum
 Nouellarum apographum cum arche-
 typo contulit; nouum confecit, in-
 dicemque Nouellarum addidit. Tri-
 ennio fere post RUGGERIUS codicem
 suum CHRISTOPHORO AMADUTIO,
 vicario suo in bibliotheca Imperiali
 donauit, vtque eum ederet hortatus
 est, ZIRARDINI immemor, vel consi-
 lium ab eo abiectum esse perperam
 sibi persuadens. Mortuo RUGGERIO
 & ZIRARDINUS & AMADUTIUS, vter-
 que ignarus aemuli, huic editioni
 se accingere coeperunt, quae tamen
 paulo tardius processit, cum aliae cu-
 rae otium praeriperent, mox vero
 his studiis de integro incumbendum
 esset, tandem typographi aliaque
 huius generis impedimenta, quin &
 de

de sem

pellend

mor

vra

quod

mus

& 2

non

triplic

derru

1767. fo

dini Bib

gu No

THEO

si III

editar

vetust

promp

TINIA

in Co

Lex R

tulis an

ad fide

co-Vati

CHRISTO

tionem &

Nidid

quap

pres

de aemulo nuncii, eiusque vel depellendi vel vincendi labores opus morarentur. Eodem fere tempore vtraque editio prodiit, neque est, quod moleste hunc concursum feramus, habet bonae frugis nonnulla & ZIRARDINUS, licet palmam ei, non tempore quidem, sed operis multiplici praestantia praeriperit AMADUTIUS.

- *67) 1767. fol. Romae aere Venantii Monaldini Bibliopolae, typis Zempelianis: *Leges Nouellae V anecdotae Imperatorum THEODOSII Junioris & VALENTINIANI III, cum ceterarum etiam Nouellarum editarum titulis & variis lectionibus ex vetustissimo Cod. Ms. Ottoboniano depromptis, quibus accedunt aliae VALENTINIANI III Constitutiones iam editae quae in Cod. Theod. desiderantur ac tandem Lex Romana seu responsum PAPIANI titulis anecdotis variisque lectionibus auctum ad fidem praefati codicis & alterius Sae-co-Vaticani, opera & studio JOANNIS CHRISTOPHORI AMADUTII, qui praefationem & adnotationes adiecit.*

Nitidissima haec est ed. omnium, quotquot recensuimus, longeque praestat chartarum pulcritudine editioni

tioni Códicis Theodosiani Lipsiensi, cui eam appendicem destinauerat AMADUTIUS. Correctorem tamen vitiorum a typographo admissorum magis diligentem desideres. Constat ea paginis CII, dein 324. Illae sistunt epistolam ad BOSCHIUM, cui Cardinalis dignitatem gratulatur editor, praefationem bene longam, vitam RUGGERII, approbationes, errata, seriemque contentorum; hae vero ad p. 64. Nouellas ineditas, primum ex codice cum vitiiis & compendiis scribendi, dein lectioni suae restitutas, notisque subiectis illustratas, ad p. III. indicem Nouellarum ex Codice Ottoboniano (iam vero Garampiano) desumptum, cum varietate lectionis vtilissima, ad p. 114. varias lectiones in CAIUM, ad p. 130. Constitutiones quasdam VALENTINIANI III, parum integras, a MABILLONIO, MAFFEIO, TERRASSIONIO aliisque editas, ad p. 295 Responsum PAPIANI, eadem cura ex eodemque codice editum, vti Nouellae, tandem varios indices, in quorum calce fragmentum constitutionis legitur.

*68) 1767. 1768. 8. Lipsiae imp. Theophili Georgii: CAROLI FERDINANDI HOMMELII *Palingenensia librorum veterum iuris, siue Pandectarum loca integra ad modum indicis LABITTI & WIELINGI oculis exposita & ab exemplari TAURELLII Florentino accuratissime descripta. Tom. I. II. & III.*

Qua cura quae incuria HOMMELIUS siue potius KRONBIEGEL, quem huic rei praefecit librarius, in perficiendo consilio versatus sit, & quam bene Taurelliana editione Pandectarum careat, qui Palingenesiam possidet, iam non dispicio. Palingenesiam a se pridem sepultam esse gloriatur illustris KOCHTUS, harum rerum diligentissimus & severissimus iudex, in fine praefationis ad successorem ab intestato. Consilium ipsum dignum omnino erat quod feliciter cederet. Promouisset egregie iuris Romani studium restitutio integrorum ICTORUM ex fragmentis vel in Digestis vel extra ea obuiis, neque minus grata fuisset chronologica collectio constitutionum omnium, cuius spem fecerat HOMMELIUS. SCHULTINGIUM secutus est in supplea-

O 4

plendis Digestis, at tanta oscitantia, vt in praefatione tomi I de foliis CAIO, PAULO & VLPIANO cogitauerit, oblitus fere, etiam MODESTINI & PAPINIANI fragmenta in SCHULTINGII collectione exstare. Horum tandem in calce tomi III quaedam addidit. VLPIANI supposititium principium hic pro indubitato vendi supra monuimus, tantum abest, vt quae post SCHULTINGIUM emendatiora prodierint adhibuerit Palingenesiae editor. ROEVERO tamen vsus est.

- *69) 1768. 4. Traiecti ad Rhenum ap. G. H. Kroon: *Domitii Vlpiani fragmenta libri singularis regularum, & incerti auctoris Collatio legum Mosaicarum & Romanarum, quibus notas adiecit IOANNES CANNegiETER Aduocatus in curia Gelrica. Accedunt &c.*

Secutus est in textus recensione editionem SCHULTINGII, at in animadversionibus subiectis pauca reliquit, quae non immutaret, saltem sollicitaret CANNegiETERUS, non modo in Collatione, quam pessimam habemus, sed & in VLPIANO, quem tam violentis remediis sanari debere vix

vix quisquam sibi persuadebit, qui eum legerit, de vero auctoris sensu magis quam de occasione quadam receptam lectionem relinquendi, sollicitus. Adhibuit emendandi genus, abufui proximum; omnia per notas scripta fuisse putat, quid iam facilis quam notam male intellectam, aut simili cuidam substitutam esse? Hisce subsidiis mira profecto effecit editor, at an bona sint vehementer dubito. Gentilitia videri potest haec emendandi libido, frater enim nostri, HERMANNUS, antecessor in academia Frisiorum, triennio ante edidit commentarium ad fragmenta veteris iurisprudentiae, quae exstant in collatione Leg. Mos. & Rom. nec emendationibus magis pepercit. Hunc commentarium, ut hoc obiter moneamus, NETTELBLADTIUS in forma quarta prodidisse ait, nec immerito si chartae magnitudinem spectas quae lata superest. Caeterum typi ad formam octauam positi sunt.

*70) 1788. 8. Göttingae ap. J. C. Dieterich:
DOMITII VLPiani *fragmenta libri regularum, vulgo Tituli ex corpore VLPiani.*
In usum praelectionum edidit & praefatus

tus est GUSTAVUS HUGO J. V. D. & Prof Gött.

Nouam textus recensionem ex SCHULTINGII & MEERMANNI editionibus virorumque doctorum coniecturis conflare ausus est editor, quem nec nunc huius consilii poenitet. Dolet tamen nimis festinatum esse a typographo cum instaret praelectionum initium, eamque ob causam menda quaedam fatis foeda in paucissimis plagulis locum inuenisse. Eorum vnum hic indicamus, sensum turbans. Initio paginae 70 excidit linea haec: “. . . num. Partis & pro parte stipulatio.”

*71) 1792. 8. Lipsiae ap. J. Ambr. Barthium: CAII *Institutionum siue potius epitomes institutionum libri II, adiectis geminis CAII fragmentis vndique collectis, ex recensione ANT. SCHULTINGII, cum animaduersionibus criticis GER. MEERMANNI. In usum praelectionis academicae seorsim editi.*

Curauit hanc editionem CHRISTIANUS GOTTLIEB HAUBOLD Prof. Lips. celeberrimus, quem tamen Meermannianis sua non addidisse dolebit quisquis & viri doctrinam, & textus con-

Centae
Codicis
(12.)
Codicis
45. 5
Novellae
45. 4
Caii 2
34
62.
Pauli
35. 3
58. 5
Vlpiani
21. 2
49. 5
Fragme
46. 6
Eiusdem
Papinian
Modesti
62. 6

conditionem, vel ex solo Amadutiano libro emendabilis, spectauerit.

Censae igitur sunt editiones

Codicis Gregoriani & Hermogeniani 3.

(12.) 17. 34. 35. 38. 45. 46. 57. 59. 62.

Codicis Theodosiani 3. 7. 17. 34. 35. 38.

45. 53. 63.

Nouellarum 3. 17. 20. (29.) 34. 35. 38.

45. 47. 48. 53. 63. (66.) (67)

Caii 2. 3. 8. 9. 14. 17. 18. 19. 31. 32.

34. 35. 37. 38. 42. 45. 52. 54. 57. 59. 62. 65. 68. 71.

Pauli 2. 3. 4. 13. 14. 15. 17. 25. 26. 34.

35. 38. 39. 40. 41. 45. 49. 51. 54. 57. 58. 59. 62. 65. 68.

Ulpiani 5. 6. 9. 10. 11. 14. 16. 17. 18.

21. 27. 31. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 49. 51. 54. 57. 58. 59. 62. 65. 68. 69. 70.

Fragmenti regularum 22. 34. 35? 38. 45.

46. 54. 56. 57. 59. 60. 62. 68.

Eiusdem graeci 60. 68.

Papiniani 3. 34. 35? 38. 45. 57. 59. 62. 68.

Modestini 34. 35? 38. 45. 55. 56. 57. 59.

62. 68.

Colla.

Collationis LL. Mos. & Rom. 22. 23. 30.
34. 35. 38. 44. 45. 46. 50. 54. 55. 56.
57. 59. 62. 68. 69.

Consultationis veteris ICTi 28. 34. 35? 38.
40. 45. 49. 51. 57. 58. 59. 62.

Papiani 17. 34. 35? 38. 45. 57. 59. 62. 67.
Metiani 3. 17. 34. 35? 38. 45.

Frontini 3.

Epistolarum Hadriani 24. 43. 57. 59. 62.

Summarum legum 1. (61.) (65.)

Magnonis 17. 34. 45.

Probi 34. 45.

m. 22. 30.
19. 54. 1. 5.
8. 34. 31. 3.
19. 62.
17. 19. 62. 61.
45.
17. 19. 62.
(1.)

St. u. R. g. No. 406

